

Tutkimus isistä ja pojista. Arjen toimijuus isyyskokemusten
ytimessä.

Miia Johanna Ståhlberg

Helsingin Yliopisto

Valtiotieteellinen tiedekunta

Sosiaalityö

Pro Gradu – tutkielma

Helmikuu 2012

Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion – Faculty

Laitos – Institution – Department

Valtiotieteellinen tiedekunta

Sosiaalitieteiden laitos

Tekijä – Författare – Author

Miia Johanna Ståhlberg

Työn nimi – Arbetets titel – Title

Tutkimus isistä ja pojista. Arjen toimijuus isyyskokemusten ytimessä.

Oppiaine – Läroämne – Subject

Sosiaalityö

Työn laji – Arbetets art – Level

Pro gradu

Aika – Datum – Month and year

Helmikuu 2012

Sivumäärä – Sidoantal – Number of pages

81+liitteet

Tiivistelmä – Referat – Abstract

Tämän pro gradu -tutkielman aiheena on isyys, ja sen tarkoituksena on selvittää isyyden toteuttamista eli tekemisen tavan suhdetta miehen vanhemmuuden kokemukseen ja pojan isyyskokemukseen. Tutkielmaa ovat ohjanneet seuraavat kysymyksenasettelut: miten erilaiset isyyden tekemisen tavat näyttäytyvät isien ja lasten kokemusmaailmassa? Millaisia ovat isien omaksumat toimintatavat, kun he toimivat kodin piirissä ja vanhemman roolissa, ja miten ne rakentuvat maskuliinisuuden kontekstissa? Miten ja millaiseksi rakentuu isyyden tekemisen tavan sekä lapsen ja isän välisen emotionaalisen läheisyyden välinen suhde?

Tutkielman taustalla vaikuttaa sosiaalikonstruktivistinen näkemys todellisuuden rakentumisesta, mikä on ohjannut tutkimuksen teoreettista paikantumista sekä vaikuttaa keskeisten käsitteiden valintaan ja problematisointiin. Keskeiseksi käsitteeksi on asetunut tekeminen kun tutkielman ymmärrys vanhemmuudesta on saanut vaikutteita Judith Butlerin sukupuolen performatiivisesta ymmärtämisestä. Näin ollen isyyden nähdään muodostuvan asioista, joita isä vanhemmuuteensa liittyen tekee, kuten esimerkiksi lapsen kuljetamisesta harrastukseen ja ruoanlaitosta.

Lapsikäsitys on paikantunut uuden lapsuustutkimuksen tuottamaan lapsen subjektiutta korostavaan käsitteeseen lapsesta. Lapsikäsitteiden ajatuksen mukaisesti aineistoa kerättiin isien lisäksi lapsilta. Tutkimusaineisto koostuu kuuden 8-11 –vuotiaan pojan ja viiden isän haastatteluista. Aineisto kerättiin puolistrukturoidun teemahaastattelun periaatteita noudattaen ja sen analyysimenetelmänä käytettiin teoriaohjaavaa sisällönanalyysia.

Isien vanhemmuuskokemuksiin ja poikien isyyskokemuksiin merkittävimmin vaikuttavana tekijänä näyttäytyy isän vanhemmuuden tekojen määrä. Pojilla, joiden isät tekivät eniten isyyden tekoja, on läheisin suhde isäänsä eivätkä isät näyttäyty heidän kertomassaan toissijaisina vanhempina. Eniten isyyden tekoja tekevien isien suhde isyyteensä näyttäytyy erilaisena kuin tekoja vähemmän tekevien. Aktiiviset isät suhtautuvat vanhemmuuteensa reflektiivisesti ja he asettavat omalle vanhemmuudelleen vaatimuksia. Tämä näyttää vaikuttavan myönteisesti poikien isyyskokemuksiin. Toisaalta aktiiviset isät raportoivat eniten vanhemmuuteen liittyvistä kielteisistä tunteista ja kokemuksista, kuten esimerkiksi riittämättömyyden tunteesta, huonosta omatunnosta ja ajanpuutteesta. Isien kokema kiire ei kuitenkaan heijastu poikien arkeen.

Isyyden suhde maskuliinisuuteen näyttäytyy monimuotoisena. Aiemmassa tutkimuksessa isyyden tekemisen tavan ja tietynlaisen maskuliinisuuden on ehdotettu kiinnittyvän toisiinsa suoraan. Haastateltavat isät saattoivat kuitenkin kokea itsensä hyvinkin maskuliiniseksi ja siitä huolimatta tehdä aktiivista ja huolehtivaa vanhemmuutta. Isien vanhemmuuden tekemisen toimintatavat näyttävät kuitenkin kiinnittyvän maskuliinisuuteen, ja erityisen sukupuolittuneeksi vanhemmuuden tekemisen alueeksi määrittänyt isän ja pojan yhdessä tekeminen.

Avainsanat – Nyckelord – Keywords

Isyys, Sukupuoli, Performatiivisuus, Lapsinäkökulma

SISÄLLYS

1 MUUTTUVA ISYYS – MUUTTUVA LAPSUUS?	1
1.1 Tutkimustehtävä ja sen rajaus	3
1.2 Isyys tekemisenä	5
2 TUTKIMUKSEN KÄSITTEELLISET LÄHTÖKOHDAT	9
2.1 Isyys tutkimuskeskusteluissa	9
2.2 Sukupuolinäkökulma	21
2.3 Lapsinäkökulma	24
3 TUTKIMUSMENETELMÄT	29
3.1 Fenomenologia lähestymistapana	29
3.2 Teemahaastattelu tiedonkeruun menetelmänä	30
3.3 Lasten haastattelemine	32
3.4 Teoriaohjaava sisällönanalyysi	34
3.5 Eettiset kysymykset	36
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	38
4.1 Aineiston kokoaminen ja litteroiminen	38
4.2 Analyysin etenemisen vaiheet	39
4.3 Haastattelutilanteiden ja haastateltujen kuvaus	41
5 ANALYYSI	47
5.1 Arjen isyys muodostuu pienistä teoista	47
5.1.1 <i>Osallistuvan isyyden merkitys lapselle</i>	48
5.1.2 <i>Osallistuvan isyyden merkitys miehelle</i>	49
5.1.3 <i>Työelämän ja isyyden välinen suhde</i>	52
5.2 Miesvanhemmuuden erityisyys	55
5.2.1 <i>Isän ja pojan yhteinen tekeminen</i>	55
5.2.2 <i>Lapsen kehumisen liittäminen suoriutumiseen</i>	57
5.2.3 <i>Auktoriteetti</i>	58
5.2.4 <i>Isyyden muuttuminen lapsen kasvaessa</i>	61
5.2.5 <i>Subjektiaseman saavuttaminen kodin alueella</i>	62
5.3 Emotionaalinen suhde	64
5.3.1 <i>Kiintymyksen osoittaminen</i>	64
5.3.2 <i>Läheisyys</i>	66
6 TULOSTEN YHTEENVETO JA KOMMENTOINTI	68
6.1 Isyyden tekojen ja sukupuolen monimuotoinen suhde	70

6.2 Arjen isyyden vaikutus isän vanhemmuuden kokemukseen ja pojan isyyden kokemukseen	73
6.3 Yhdessä tekeminen, isän auktoriteetti ja etäisyys ja psykologinen isyys uudelleen määrittelyn kohteina	77
7 POHDINTA	80

LÄHTEET

LIITTEET

LIITE 1. Kysymyslista lapsille	94
LIITE 2. Kysymyslista isille	96

Taulukot

TAULUKKO 1. Isien perhevapaiden kehitys	15
TAULUKKO 2. Luokkien muodostaminen	41

1 MUUTTUVA ISYYS – MUUTTUVA LAPSUUS?

Pro gradu -tutkielmani on tutkimus isistä ja pojista. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää isyyden tekemisen tavan suhdetta miehen vanhemmuuden kokemukseen ja pojan isyykokemukseen. Isyyden ymmärtäminen tekemisenä liittyy ilmiön käsitteellistämiseen performatiivisena eli olemisen sijaan tekemisenä. Tällöin isyyden katsotaan muodostuvan asioista, joita mies vanhemmuuteensa liittyen konkreettisesti tekee, kuten pojan kuljettamisesta harrastukseen, koulun vanhempainiltaan osallistumisesta ja ruoanlaitosta kotona.

Ensisijaisena tavoitteena on tuoda esiin poikien näkökulmaa isyyteen eli sitä miten isyys heille merkityksellistyy. Lasten isyyden kokemuksen tutkimuksen taustalla on 1990- ja 2000-luvun tutkimuskeskusteluissa artikuloitu isyyden muutos. Sukupuolten välisten suhteiden uudelleenjärjestyminen on nimetty perheiden muuttumisen ja moninaistumisen alkutekijäksi¹, johon isyyden muuttuminenkin kietoutuu, kun tavoiteltavaksi ideaaliksi on muodostunut sukupuolten välinen symmetria. Symmetrian ideaali on kohdistanut isille uudenlaisia odotuksia lasten- ja kodinhoidon alueilla. Diskurssin tasolla isiltä myös toivotaan perhe-elämän priorisointia työelämän edelle siten, ettei työ- ja perhe-elämän yhdistämisen haaste ja taakka kohdistuisi vain äideille.

Kiinnostavaa on, miten kyseinen perhe- ja vanhemmuussuhteiden moninaistuminen näkyy poikien ja isien kokemuksissa, ja mitä merkitystä muutoksella on heidän arkielämänsä kannalta. Tutkimuksellani yhdyn Ilana Aallon ja Jani Kolehmainen (2004) isyyden yhteiskunnallistamisen peräänkuuluttamiseen. Sillä tarkoitetaan isyyden käsittämistä yhteiskunnallisena kysymyksenä siten, että sen merkitys miehille, naisille ja lapsille tehdään näkyväksi eikä sitä kohdella vain miesten valinnanvapauden kysymyksenä. (Mt., 13.)

Isyys on noussut Suomessa tutkimusaiheeksi 1960-luvulla. Se on kuitenkin pysytellyt toissijaisen taustamuuttujan asemassa aina 1980-luvulle asti. Pääsääntöisesti miesten vanhemmuudesta kiinnostunut tutkimus on Suomessa ollut isyyttä aikuisnäkökulmasta tarkastelevaa, vaikka isyys voidaankin määritellä ennen kaikkea miehen suhteeksi lapseen. (Aalto & Kolehmainen 2004, 11.) Lasten näkökulmasta ja toimijuudesta tutkimusta on olemassa niukasti kun lapset on nähty perheiden arkielämääkin

¹ Näin on tehnyt esimerkiksi Ilana Aalto 2004, 85 ja Jaana Vuori 2001, 30.

käsittelevässä tutkimuksessa usein aikuisten elämään vaikuttavina muuttujina. Silloinkin kun tutkimuksen keskiössä ovat olleet lasten kokemukset ja heidän toimijuutensa, aineistoa on kerätty opettajilta, vanhemmilta, nuorisokäisiltä tai jo aikuistuneilta lapsilta. Näissäkin tutkimuksissa on tutkittu isyyden sijaan ensisijaisesti vanhemmuutta tai perhesuhteita. Tarvetta muuttaa vallitsevaa isäkäsitystä miesten aktiivisuuden lisääntymisen näkökulmasta on usein perusteltu sukupuolten välisen tasa-arvon ja miesten hyvinvoinnin edistämiseksi. Lasten hyvinvoinnin edistämisen näkökulmasta sitä ei kuitenkaan ole suoraan pohdittu, joten on kiinnostavaa lähestyä sitä myös tästä näkökulmasta.

Ilana Aalto ja Johanna Mykkänen (2010, 63) kuvaavat sosiaalitoimiston isyyden rakentuvan ongelmaksi isän ollessa ”epävakaa, väkivaltainen, mutta kaikesta huolimatta kaivattu.” Hannele Forsbergin (1995, 132) tutkimuksessa sosiaalityöntekijöiden isyyspuhe on luonteeltaan kannustavaa, mutta esiintyy konditionaalissa: ”miesten tulisi olla sosiaalisia ja emotionaalisia lapsilleen.” Isyyden merkitys ymmärretään, mutta isien kohtaamiset ovat vähäisiä, sillä asiantuntijoiden ja ammattiauttajien keskustelut isyydestä tapahtuvat useimmiten äitien kanssa (mt., 144). Lastensuojelun sosiaalityötä onkin kritisoitu naiskeskeisyydestä työntekijöiden ja aikuisasiakkaiden koostuessa suurimmaksi osaksi naisista. Lastensuojelun työskentely sisältää asiakkaille tarjottavan tuen ja kontrollin elementtejä, joiden soveltamisen on esitetty olevan sukupuolittunutta. Tuen ja kontrollin tarjoamisen sukupuolittuneisuudella on kaksi puolta. Sosiaalityöntekijöiden mieltäessä hoiva- ja huolenpitotehtävät erityisesti naisten vastuualueiksi (Petrelius 2004, 69) vanhemmuuden vastuun ei odoteta jakautuvan tasaisesti miesten ja naisten kesken. Tällöin naisiin äiteinä kohdistuvat odotukset voivat muodostua suuremmiksi kuin miehiin isinä kohdistuvat odotukset, mistä on haittaa sekä sivustakatsojiksi jääville isille että lasten hyvinvoinnista vastuutetuille äideille. Sosiaalityön saaman naiskeskeisyyskritiikin näkökulmasta isyyden tutkiminen lapsinäkökulmasta on merkityksellistä, jotta tiedämme, miten isien huolenpidon tavat välittyvät lapsen isyyskokemukseen. Isiä ja poikia kuunteleva tutkimus palvelee myös emansipatorista tiedonintressiä, sillä tutkimuksen tavoitteena on korjata sosiaalityön sukupuolittuneessa toimintatavassa vallitsevaa tiedollista yksipuolisuutta.

Etenen tutkielmassani esittelemällä aluksi tutkimustehtävän ja tutkimukseni ymmärryksen isyydestä, johon keskeisesti liittyy jo edellä lyhyesti esittelemäni tekemisen käsite. Sen jälkeen tarkastelen isyyttä historiallisesta perspektiivistä, vallitsevan isyyden teke-

misen käytäntöjä ja isyyden moninaisuuden suhdetta sukupuoleen. Lisäksi esittelen tutkimuksen lapsikäsitteiden ja käsittelen vanhemmuutta lasten arjen ja kokemuksen näkökulmista. Luvussa kolme esittelen tutkimusasetelmaa koskevat ratkaisut: fenomenologisen lähestymistavan, teemahaastattelun tiedonkeruun menetelmänä, lasten haastatteluun liittyvät kysymykset, teoriaohjaavan sisällönanalyysin periaatteet ja tutkimukseeni liittyvät eettiset kysymykset. Tutkimuksen toteuttamisesta, analyysin etenemisen vaiheita sekä haastattelutilanteita ja itse haastateltuja isiä ja poikia kuvailen luvussa neljä. Luvussa viisi esittelen analyysin tuloksena syntyneet tutkimuksen empiriset tulokset. Luvussa kuusi teen tutkimustuloksista yhteenvetoa sekä kommentoin niiden suhdetta aiempaan tutkimukseen ja teoretisointiin. Viimeisessä luvussa arvioin tutkimukseni käsitteellisiä valintoja ja paikannan jatkotutkimuksellisia haasteita.

1.1 Tutkimustehtävä ja sen rajaus

Saavuttaakseni tutkimuksen tavoitteet minun on ensisijaisesti selvitettävä, minkälaisia isyyttä tutkimukseni kohteena olevat miehet tekevät. Miesten tekemää isyyttä analysoimalla tutkin isien omaa ja heidän lastensa kokemusta. Ensimmäiseksi tutkimuskysymykseksi muotoutuu: miten erilaiset isyyden tekemisen tavat merkityksellistyvät isien ja lasten kokemusmaailmassa? Tutkimuksen ensisijainen mielenkiinto kohdistuu paitsi lapsen kokemusmaailmaan myös osallistuvaan isyyteen, jota myöhemmin nimitän myös arjen isyydeksi. En jätä täysin huomioimatta muitakaan isyyden tekemisen muotoja, mutta osallistuva isyys merkityksineen sijoittuu tutkimukseni keskiöön. Toiseksi ja ensimmäistä tarkentavaksi tutkimuskysymykseksi muodostuu: millaisia ovat isien omaksumat toimintatavat, kun he toimivat kodin piirissä ja vanhemman roolissa, ja miten ne rakentuvat maskuliinisuuden kontekstissa? Tutkimuksessani puhun sekä isyyden tekemisen tavasta että isien toimintatavoista. Toimintatavalla viitataan nimenomaisesti isien toiminnan tapaan tiettyä vanhemmuuden tekoa tehdessään. Tekemisen tavalla puolestaan viitataan isyyden tekemisen kokonaisuuteen, joka sisältää toimintatavan sekä vanhemmuuteen liittyvät konkreettiset teot. Tekemisen tavasta puhuessani vastaan kysymyksiin: mitä kaikkea isä arjessa tekee ja millä tavalla?

Kolmanneksi tutkin isyyden tekemisen tavan sekä lapsen ja isän välisen emotionaalisen läheisyyden välistä suhdetta. Mikko Innasen (2001) ja Nina Halmeen (2009) tutkimusten tulosten mukaan suomalaisten isien emotionaalinen suhde lapsiin on osalla

isistä niukka. Isien emotionaalisesta etäisyydestä raportoivat Innasen tutkimuksessa nuoret tytöt, joista osa epäili, onko isillä tunteita lainkaan (mt., 131-135). Halmeen tutkimukseen osallistuneista isistä neljännes itse toi esiin joko kokevansa vaikeuksia emotionaalisen läheisyyden kokemisessa lapsen kanssa tai vaikeuden tulkita lapsen tunteita ja tarpeita asianmukaisesti (mt., 114). On mielenkiintoista tarkastella, onko edellä kuvatulle emotionaalisesti etäisellä isyydellä suhde tietynlaiseen isyyden tekemiseen tai saako suhde lapseen etäisen määreitä niin vanhemmuutta aktiivisesti kuin passiivisestikin tekevillä isillä?

Tutkimukseeni osallistuvat lapset ovat poikia. Lasten sukupuolen rajaaminen vain poikiin liittyy tarpeeseen rajata tutkimuksen kenttää. Tutkimusprosessin edetessä aineiston keruun vaiheeseen ymmärsin isyyden kokemisen sukupuolittuneen luonteen. Jos olisin ottanut tutkimukseen mukaan myös tyttölapset, olisi tutkimus laajentunut huomattavasti kun olisin huomioinut aineiston analyysissä lasten kokemuksen sukupuolittuneisuuteen liittyvät erot.

En ole rajannut tutkimustani vain heteroseksuaalisten miesten isyyteen. Kirjallisuuskatsauksessa käyttämäni kirjallisuus on kuitenkin pääsääntöisesti heteronormatiivista olettaessaan perheen vanhempien edustavan miestä ja naista. En käsittele sateenkaariperheiden isyyttä erityisenä isyytenä, eikä ole syytä olettaa sen väistämättä sellaista olevankaan. Olen rajannut tutkimukseni ulkopuolelle myös vammaiset isät ja lapset, monikulttuuriset perheet sekä perheet, joissa on adoptoitu lapsi. Näiden perheiden arjen käytäntöjen säätelyyn vaikuttavat useat sellaiset instanssit, joiden riittävään huomiointiin minulla ei ole mahdollisuutta tutkimukseni resurssien puitteissa. Osallistuvasta uudesta isästä puhuttaessa on hyvä olla tietoinen myös Lars Plantinin (2001, 168–169) esittämästä kritiikistä, jonka mukaan uuden isyyden diskurssi on valkoisen keskiluokan diskurssi. Oma tutkimusasetelmani ylläpitää Plantinin kritiikin mukaista vallan ja erojen näkökulmien puutetta tutkielman teoreettisen taustan koostuessa vain länsimaisesta teoretisoinnista ja tutkimuksesta, ja tutkimusaineiston muodostuessa valkoisten, keskiluokkaisten miesten ja poikien haastatteluista. Tiedostan Plantinin kritiikin, mutta koska aihepiirini tutkimus ylipäänsä on toistaiseksi niukkaa, tekemäni rajaus on perusteltu.

1.2 Isyys tekemisenä

Tutkimukseni taustalla vaikuttaa sosiaalikonstruktionistinen näkemys todellisuuden rakentumisesta, mikä ohjaa tutkimuksen teoreettista paikantumista sekä vaikuttaa keskeisten käsitteiden valintaan ja problematisointiin. Tutkimuksellinen mielenkiinto on kokemuksissa ja merkityksissä, joiden katson rakentuvan teoissa ja tekemättä jättämisissä.

Isyys- ja sukupuolikäsitykseni ovat sidoksissa toisiinsa. Tämän sidoksen avaamisen aloitan sukupuolikäsitykseni esittelemisellä, jonka jälkeen siirryn isyyden käsitteen pohtimiseen. Sukupuolikäsitykseni perustuu Judith Butlerin (2006, 25) sosiaalikonstruktionistiseen ajatteluun, joka ymmärtää sukupuolen luonteeltaan performatiivisena ja tekemisenä (*doing gender*). Butler kirjoittaa: ”Sukupuoli on toistuvaa kehon tyylyttelyä, joukko toistettavia toimia äärimmäisen jäykästi säännellyssä kehyksessä, joka jähmettyy ajan mittaan ja tuottaa vaikutelman substanssista, luonnollisenkaltaisesta olemisesta.” (Mt., 91). Toiston merkitys sukupuolen tekemisessä ja esittämisessä on olennainen, sillä toiston kautta sukupuoli saa vakiintuneen kaltaisen merkityksensä (mt., 235). Butlerin ajattelua seuraten voidaan todeta mahdottomaksi paikantaa niin sanottua luonnollista, kulttuurisista määrittelyistä ja vaikutuksista vapaata sukupuolta.

Sosiaalisen konstruktionismin periaatteita seurattaessa sukupuolirooleja ei voida ajatella pysyviksi eikä sukupuolta identiteetiksi, sillä sukupuoli ei kuvaa millaisia ihmiset ovat vaan viittaa sosiaalisesti muodostuneeseen tapojen ja käytäntöjen järjestelmään. Maskuliinisuus ja feminiinisyys eivät ole yhteydessä ihmisen biologiseen sukupuoleen, vaan ne voivat määrittää ihmistä hänen biologisesta sukupuolestaan riippumatta. Ne ovat ajassa muuttuvia ja moninaisia siten, että missään ajassa ja paikassa ei esiinny vain yhdenlaista maskuliinisuutta ja feminiinisyttä. Siitä huolimatta, että maskuliinisuus² ja feminiinisyys eivät ole suorassa yhteydessä biologiseen sukupuoleen, sukupuoli-järjestelmä on järjestäytynyt kahden biologisen sukupuolen ympärille. (Beasley 2009, 101–103.)

Sovellan Judith Butlerin ajattelua sukupuolesta lähestyessäni isyyttä tapojen muokkaamana *tekemisenä*. Ajattelen miehen isyyden muodostuvan asioista, joita hän vanhemmuuteen liittyen tekee. Butlerin lisäksi haen ajatteluuni aineksia Eeva Jokisen

² Naismaskuliinisuudesta ks. Judith Halberstam 1998.

(2005) arkisesta toimijuudesta. Jokisen mukaan arkiset ruumiilliset tavat ja kyvyt ovat sukupuolittuneet nais- ja miestapaisiksi (mt., 67). Jokinen käyttää esimerkkinä kotitöiden tekemistä, ja sovellan hänen tapaisuus-ajatteluaan vanhemmuuden tekemiseen. Erilaiset toiminnat ja niiden suorittamiseen liittyvät kyvyt luonnollistuvat tapaisuuksien poljennossa eli sukupuolitapaisuuksien jatkuvassa toistossa. Ajatellaan, että naiset tekevät enemmän kotitöitä, koska he ikään kuin ”luonnostaan” hallitsevat ne paremmin. Tapaisuudet ja tavat muuttuvat hitaasti, mutta ne sisältävät kuitenkin muutoksen mahdollisuuden. Jokisen sanoin ”tapa on toimintaa, joka paitsi toistaa sitä mitä on aina tehty, myös ennakoi tulevaisuutta”. (Mt., 156.) Tavat siis synnyttävät toimintaa, joka puolestaan synnyttää uusia ja muovaa jo vallitsevia tapaisuuksia (Jokinen 2005, 67 [Crossley 2001]).

Marja-Liisa Honkasalo (2008) puhuu Eeva Jokisen arkisesta toimijuudesta pienenä toimijuutena. Otan Honkasalon pienen toimijuuden mukaan selveentääkseni arkisen toiminnan luonnetta. Pientä toimijuutta luodaan arjen käytännöissä esimerkiksi siivoamalla, tekemällä ruokaa ja hoitamalla lapsia (mt., 207). Yhteiskuntatieteellisen keskustelun piirissä toimijuuteen ja toimintaan on liitetty rationaalinen suuntautuminen, tahto, päätös ja valinta, joiden istuminen pieneen toimijuuteen ei ole kiistatonta. Tästä hankauksesta johtuen arkista toimintaa kutsutaan pieneksi, mutta voidaan myös kysyä, onko se toimintaa ollenkaan määrittäessään pikemminkin ylläpitäväksi ja uusintavaksi kuin tuottavaksi ja uutta luovaksi? Feministisessä tutkimuskeskustelussa toistava ja ylläpitävä toiminta määritetään toiminnaksi ja se voi myös olla merkittävää toimintaa. Alempiarvoista suhtautumista arkiseen, pieneen toimintaan on arvosteltu modernin projektin näkökulmasta, jossa vain kasvuun, muutokseen ja etenemiseen kytkeytyvä toiminta nähdään arvokkaana. (Mt., 208–209, 212–213.) Ymmärtäessäni isyyden tekemisen tavan kokonaisuuden rakentuvan pienistä teoista korostuu arkisen, pienen toiminnan merkittävyys tutkielmassani. Näen isyyden pienet teot myös tasavertaisemman vanhemmuuden saavuttamisen lähtökohtana ja siten muutosta edistävinä tekoina. Tekeminen määrittäytyi täten tutkimusasetelmassani monin tavoin keskeiseksi käsitteeksi.

Minkälaisia tekoja isyys sitten konkreettisesti sisältää? Lähestyn niitä vanhemmuuden käsitteen kautta. Eeva Jokisen (2005) näkee vanhemmuuden moniulotteisena. Se on kokemuksellista, ja lisäksi siinä on kyse hoivasta, huolenpidosta ja solidaarisuudesta. Kolmanneksi se on diskursiivinen käytäntö, joka mahdollistaa toimijapaikkoja, mutta

myös sulkee niitä. (Mt., 123.) Vanhemmuuteen kokemuksellisenä ilmiönä liittyy vanhemman kokemus ja toiminta lapsen kasvattajana. Laaja-alaisesti ymmärrettyinä kasvatuksella viitataan lapsen sosiaalistamiseen, jossa on kyse sukupolvien välisestä vuorovaikutuksesta. Sosiaalistumisen lisäksi kasvatusta on kasvatettavan ja kasvattajan välistä vuorovaikutusta. (Hirsjärvi 1995, 33.) George Holden ja Pamela Millerin (1999) mukaan kasvatustyyli on vanhemman suhteellisen pysyvä ominaisuus. Esimerkkeinä he mainitsevat vanhemman osoittaman lämpöisyyden ja kontrolloinnin asteen.

Eeva Jokisen (2005) mukaan vanhemmuudessa on kasvatuksellisuuden lisäksi kyse myös lapsen tarpeisiin vastaamisesta ja turvallisten kasvuolosuhteiden järjestämisestä. Jokinen hahmottelee tätä vanhemmuuden tasoa edelleen kysymyksillä ”kuka hoitaa ketä, kenellä on vastuu kenestä ja millaista vastavuoroisuutta ja solidaarisuutta sukupolvien ja sukupuolten välille edellytetään?”. (Mt., 123.) Korostettaessa vanhemmuuden hoivaavaa tasoa on englanninkielessä käytetty käsitettä *mothering*, jonka Jokinen (1996, 22) on kääntänyt suomeksi *äitiminä*. Nostan äitiminä esiin esitelläkseni siihen liitetyn vastuun määreen. Sosiologi Andrea Doucet (2009, 2 [Mc Mahon 1995, 273]) lainaa Martha McMahonia kirjoittaessaan vastuun lapsista muuttavan naiset äideiksi. McMahonin ajatusta seuraten voisi vastuun kiteyttää vanhemmuuden ytimeksi ja yhtä lailla isyyttä kuin äitiyttä rakentavaksi ja ylläpitäväksi tekijäksi. Myös Michael Lamb ym. (1987) määrittelevät vastuun keskeiseksi vanhemmuuden komponentiksi. He viittaavat vastuulla vanhemman ottamaan rooliin, joka sisältää lapsen hyvinvoinnin edellyttämien resurssien järjestämistä ja varmistamista. Muiksi keskeisiksi vanhemmuuden komponenteiksi Lamb ym. nimeävät vuorovaikutuksen sekä saatavilla olemisen. Vuorovaikutus viittaa suoraan kontaktissa olemiseen lapsen kanssa eli esimerkiksi vanhemman ja lapsen yhteisiin aktiviteetteihin. Saatavilla olemisella Lamb ym. taas viittaavat vanhemman läsnäolomiseen siten, että vanhempi on lapsen käytettävissä ja hänellä on valmius vastata lapsen tarpeisiin, vaikka hän ei juuri sillä hetkellä olekaan aktiivisesti lapsen seurassa. (Mt., 125.)

Tekemisen lisäksi isyys on ennen kaikkea miehen suhde lapseen. Kasvatustieteilijä Jouko Huttusen (2001) mukaan isyyden selkein määritelmä on isän ja lapsen biologinen suhde. Miehet, jotka eivät ole biologisia isiä vaan ovat tulleet isiksi uusperhekuvion, adoption, sijaisvanhemmuuden tai homoseksuaalisen parisuhteen kautta, voivat kuitenkin toteuttaa sosiaalista isyyttä. Huttusen määritelmän mukaan sosiaalinen isyys on arjen

isyttä, jolla hän viittaa hoivan, huolenpidon ja ajan antamiseen lapselle. Sosiaalinen isyys voi johtaa psykologiseen isyyteen, joka määrittyy ennen kaikkea lapsen kautta: kehen lapsi turvaa, kehen hän on kiintynyt ja ketä hän pitää isänään. (Mt., 57-65, 127.)

Jouko Huttusen psykologisen isyyden käsite on samankaltainen Joseph Goldsteinin ym. (1973) kehittämän psykologisen vanhemmuuden määritelmän kanssa. Vanhemmalla on vastuu vastasyntyneen vauvansa eloonjäämisestä. Vauvasta huolehtimisen myötä lapsen ja vanhemman fyysisestä siteestä kehittyy molemminpuolinen kiintymys, jonka voimakkuus riippuu lapsen saaman hoidon laadusta. Goldstein ym. määritelmän lähtökohdana on lapsen tarpeisiin vastaaminen, jolloin psykologiseksi vanhemmaksi määrittyy aikuinen, joka sitoutuu vastaamaan tarpeisiin. Psykologinen vanhemmuus edellyttää päivittäistä kanssakäymistä, yhteisiä kokemuksia ja läheisyyttä. (Mt., 17–20.) Leena Valkonen (1995, 12) tulkitsee Goldsteinin ym. asettavan psykologisen vanhemmuuden ja kiintymyksen ehdoiksi vanhemman vastuun lapsen hoidosta sekä vanhemman ja lapsen välisen lämpimän vuorovaikutuksen. Huttunen tai Goldstein ym. eivät aseta vanhemman ja lapsen välistä biologista sidettä edellytykseksi psykologiselle vanhemmuudelle.

Tutkimuksessani olen kiinnostunut sosiaalisesta ja psykologisesta isyydestä, joten tutkimukseeni osallistuville isille kriteeri ei ole biologinen suhde lapseen. Sovellan tutkimuksessani Goldsteinin ym. psykologista vanhemmuutta asettamatta kuitenkaan päivittäistä kanssakäymistä psykologisen vanhemmuuden ehdoksi. Toimimalla näin en kiellä esimerkiksi avioeron seurauksena lapsistaan erossa asuvien miesten mahdollisuutta psykologiseen vanhemmuuteen.

2 TUTKIMUKSEN KÄSITTEELLISET LÄHTÖKOHDAT

Jatkan tutkimukseni teoreettisen taustan rakentamista hyödyntäen isyyttä tarkastelevaa aiempaa tutkimusta sekä isyyskeskusteluja, joita ovat tutkijoiden lisäksi käyneet perheasiantuntijat kuten psykologit ja kasvatustieteilijät. Tutkimuskeskustelujen isyyden hahmottamisen erityisenä tarkoituksena on ohjata aineiston keruun kysymyksenasettelua. Aineiston analyysimenetelmänä sovellan teoriaohjaavaa sisällönanalyysia, jonka periaatteiden mukaisesti aineistoa lukiessani ja analysoidessani peilaan sitä

tutkimuksen teoreettiseen taustaan. Näin ollen tutkielman teoreettisen taustan vaikutus ulottuu tutkimustuloksien muodostamiseen asti.

Ilana Aalto ja Johanna Mykkänen ovat vuonna 2010 laatineet isyyden tutkimusta kartoittavan raportin. He ovat paikantaneet suomalaisen isyystutkimuksen innoittajaksi isyyden muutoksen, jonka seurauksia tutkimus on keskittynyt mittaamaan ja kuvailemaan (mt., 9). Aallon ja Mykkäsen paikantama innoittajan asema näkyy vahvasti suomalaisen isyystutkimuksen ja -keskustelun lisäksi myös muussa pohjoismaisessa sekä angloamerikkalaisessa kirjallisuudessa, jota olen käyttänyt tutkimukseni taustoittamiseen³. Tutkimuskeskustelujen kartoittaminen on tarkoituksenmukaista aloittaa isyyden muuttumisen esittelemisellä. Isyyden muuttumiseen vaikuttaneiden tekijöiden tarkastelemisen jälkeen etenen tutkimuskirjallisuuden avulla jäsentämään, miltä vallitseva suomalainen isyys näyttää.

2.1 Isyys tutkimuskeskusteluissa

Ilana Aalto (2004) on tutkinut omaelämäkerrallisten ja tutkimustekstien tapaa käsitellä isyyden muutosta. Hän huomauttaa, että menneisyyden isyyden aika ja tila jäävät usein tarkentamatta teksteissä. (Mt., 77.) Tilan ja ajan ohittamisen lisäksi Ilana Aalto ja Johanna Mykkänen (2010, 9-10) kritisoivat tutkimustekstejä niiden tavasta korostaa isyyden vallitsevaa moninaisuutta samalla unohtaen, että myös menneiden aikojen miehet ovat saattaneet toteuttaa monimuotoista isyyttä. Huomioin Aallon ja Mykkäsen esittämän kritiikin, ja sen sijaan, että pyrkisin vain kuvaamaan kullekin aikakaudelle tyypillistä isyyttä, kiinnitän huomioni ensisijaisesti isyyden muuttumiseen vaikuttaneisiin tekijöihin.

Historiallisen isyyden moninaisuuden huomioimiseen liittyy *perinteisen* -käsitteen avaaminen. Tutkielmassani viittaan joitakin kertoja perinteiseen isyyteen ja perinteiseen maskuliinisuuteen. Itsekin tarkoittamaani perinteisen kulttuurista kategoriaa hahmottelevat Jouko Huttunen (1999) sekä Jari Kekäle (2007). Huttunen (mt., 171) kutsuu perinteistä isyysmallia hegemonisessa asemassa olevaksi, vaikkakin jäänteenomaiseksi. Hän katsoo, ettei se tarjoa eikä salli miehelle hoivaavaa vanhemmuutta. Kekäle (2007, 54-55)

³ Isyyden muutos on keskeinen tema esimerkiksi seuraavissa teoksissa: Lupton & Barclay 1997, Aalto & Kolehmainen 2004, Åström 1990, Huttunen 2001.

jatkaa Huttusen ajattelua liittämällä perinteiseen isyysmalliin miehen (isän) ja naisen (äidin) erilaisuuden korostamisen. Miehisuus ja maskuliinisuus assosioituvatkin länsimaisissa yhteiskunnissa aktiiviseen ruumiiseen ja toimijuuteen. Perinteinen maskuliinisuuskäsitys ammentaa historiallisesti kestävästä symboleista kuten sotureista ja sankareista (Strand & Autio 2010, 42).

Asiantuntija- ja tutkimuskeskustelujen isyydellä viitataan pääsääntöisesti isyyteen, jonka kontekstina toimii ydinperhe. 1800-luvulla muotoiltu ydinperheideologia on ollut vaikutusvaltainen perhe-elämän muokkaaja näihin päiviin asti (Aalto & Mykkänen 2010, 20). Ydinperheen isän oletetaan olevan lapsensa biologinen, sosiaalinen ja psykologinen isä (Huttunen 2001, 69). Ydinperheideologia on heteronormatiivinen sisältäessään oletuksen perheen vanhempien toisiaan täydentävistä mieheydestä ja naiseudesta. Käytännössä ajatus toisiaan täydentävistä sukupuolista on johtanut miehen ja naisen eriytyneisiin isän ja äidin rooleihin perheen ja kodin yhteydessä (mt.,72). Naisen toiminta on ollut sidottua äitiyden ihanteeseen siten, että naimisissa olevien naisten tehtäviksi ovat määrittäneet äitinä, vaimona ja kodista huolehtivana perheenemäntänä toimiminen (Vuori 2004, 30 [Sulkunen 1987]). Vanhemmuus on sijoittunut naisen toiminnan ytimeen, mutta siitä huolimatta vanhemmuuden auktoriteetti - oikeus tehdä päätöksiä - on liitetty isyyteen. Isien on ajateltu ansaitsevan auktoriteettiasemansa elättämisen velvollisuutensa kautta (Huttunen 2001, 72).

Vanhemmuuskäsityksiin 1900-luvulla merkittävimmin vaikuttaneita teorioita ovat kiintymyssuhdeteoria sekä psykoanalyttinen teoria. Brittiläinen psykiatri ja psykoanalytikko John Bowlby kehitti 1950-luvulla paikkansa vakiinnuttaneen kiintymyssuhdeteorian. Kiintymyssuhdeteoriassa äiti-lapsi -suhde nähdään keskeisenä tekijänä lapsen psyykkiselle kehitykselle. Erityisesti pikkulapsivaiheessa isän välitön vaikutus lapsen hyvinvointiin nähdään vähäiseksi, kun taas äidin hoiva pikkulapselle ymmärretään yhtä luonnollisena ja kiistattomana asiana kuin äidin biologiset funktiot synnyttäminen ja imettäminen. (Yesilova 2008, 51-58 [Bowlby 1957, 14].)

Kiintymyssuhdeteoria pohjaa psykoanalyttiseen ymmärrykseen lapsen kehityksestä.

Psykoanalyttisessa traditiossa hoiva käsitetään jakamattomasti äidin hoivaksi lapsen kolmanteen ikävuoteen asti, jonka jälkeen ”äidin ja lapsen kaksikon on avauduttava kolmioksi isä-äiti-lapsi” (Vuori 2001, 207). Vielä kolmen ikävuoden jälkeenkin isän tehtävät on rajattu erilaisiksi kuin äidin, kun isän tehtävä kiteytyy lapsen erillisyyden eli äidistä irtautumisen mahdollistamiseen. Tämän erillisyyden kokemuksen kautta lapsen

on mahdollista muodostaa oma muista ihmisistä erillinen identiteetti. Lapsen ja äidin kaksikon avautumiseen liitetään myös lapsen sukupuolen löytäminen. Miehen rooli vanhempana merkityksellistyykin suhteessa lapsen sukupuoli-identiteetin kehitykseen, kun poikalapsen kehitystehtävänä on siirtää samaistumisen kohde äidistä isään ja löytää äiti heteroseksuaalisen rakkauden kohteena. Tyttölapsen taas ajatellaan jatkavan äitiin samastumista ja kehittävän isästä kohteen rakkaudelleen. Sukupuolen *normaalin* kehittymisen varmistamisen lisäksi isän roolia on korostettu suhteessa lapsen moraaliseen kehitykseen, jolloin isille osoitetaan roolimallin ja auktoriteetin tehtävät. (Vuori 2001, 219, 222.)

1950-luvulla psykodynaamiset selitysmallit vakiinnuttivat paikkansa perhesuhteita selittävinä malleina, jonka yhteydessä lapsen normaali kehitys nousi perhepuheen keskiöön. Perheiden onnellisuudesta tuli yhteiskunnallinen kysymys, kun ajateltiin, että niin onnistumiset kuin ongelmatkin lapsen kehityksessä juontuvat perhejäsenten välisistä suhteista, ja aivan erityisesti äidin ja lapsen välisestä suhteesta. Isän rooli perheessä oli äidin ja lapsen suhteen tukijan rooli, kun isän ei ajateltu voivan korvata äitiä lapsen hoitajana, mutta hänet nähtiin kuitenkin äidin hoivan puutteen ehkäisijänä. Lapsen normaalin kehityksen katsottiin toteutuvan parhaiten ehjässä ydinperheessä, jossa isä huolehtii vaimostaan siten, että tämän on mahdollista uhrautua lapselleen. Suomessa perhekeskeisyyttä korosti sodan aiheuttama turvattomuus ja vuosien 1939-45 sodat tuleekin huomioida erityisinä isyyteen vaikuttavina tekijöinä. (Yesilova 2009, 40, 57-58, 64-68.)

Sodan jälkeen miehiltä vanhempina vaadittiin vähemmän kuin äideiltä (Yesilova 2009, 64-68). Vaatimusten epäsuhta sopi ajan perheideologiaan, mutta toisaalta sitä oletettavasti vahvisti myös sodan jälkeinen tilanne. Sota vaikutti kielteisesti sotineiden miesten isyyteen heidän ollessa useita vuosia sodassa, jolloin isä-lapsi-suhde jäi etäiseksi. Sodan vihdoon loppuessa alkoivat jälleenrakennustyöt, mikä teki miehistä kiireisiä ja vaikutti perheiden yhteisen ajan määrään. Ajan puutteen lisäksi sotineet miehet kärsivät sodan aiheuttamista traumoista, ja sodan jälkeisinä vuosina myös alkoholin kulutus kasvoi Suomessa voimakkaasti. Nämä seikat vaikuttivat perheiden tunnelmatoon ja isien kykyyn käsitellä ja osoittaa tunteitaan. Sota-ajan lasten isäkokemuksia tutkinut Erkki Kujala (2003) kuvaa sotaa edeltävää isyyttä autoritääriseksi. Sodan seurauksena tähän autoritääriseseen isyyteen liittyi vielä kiintymyksen ja hellyyden osoittamisen vähyys, mikä on heijastunut sodan jälkeen

lapsuuttaan eläneiden lasten tunne-elämän kehitykseen. Kujalan tutkimuksessa lapsuusvuosina isiltään vähän hellyyttä saaneet miehet raportoivat hellyyden eleiden poissaolosta myös suhteissaan omiin lapsiinsa. (Mt., 108, 180-189, 120.) Sodan voidaankin ajatella Suomessa vaikuttaneen vahvasti niihin lähtökohtaisiin isyyksiin, joista uusi isyys on alkanut kehittyä. Yhtäältä se on vaikuttanut perheiden tunneilmastoon ja toisaalta osaltaan vahvistanut 1950-luvulla vallinnutta roolijakoa, jonka mukainen perhe muodostui lapsista, kotiäidistä ja elättäjämiehestä (Huttunen 2001, 44).

1960-luvulla aloitettiin neuvottelut uudesta sukupuolisopimuksesta, jolloin isyys asettui todennäköisesti ensimmäisen kerran laajemman julkisen pohdinnan kohteeksi (Aalto & Mykkänen 2010, 29). Pyrkimys sukupuolten väliseen tasa-arvoon vaati miesten auktoriteettiaseman purkamista. Kodin sukupuoliasetelmat heijastavat sukupuolten asemia yhteiskunnallisesti, ja miehen auktoriteettiasema ei olekaan patriarkaalisessa yhteiskunnassa rajoittunut ainoastaan kodin alueelle. Raija Julkunen (2010) käyttää miehen auktoriteettiasemasta miesvallan käsitettä. Julkunen pohtii perhettä modernisaatiososiologian näkökulmasta, jossa miesvallan murtumisen on nähty johtaneen sukupuolten välisten suhteiden uudelleenjärjestymiseen. Tämä on toiminut alkutekijänä perheiden muuttumiselle ja moninaistumiselle. Julkunen rinnastaa sukupuolten välisten suhteiden uudelleenjärjestymisen sukupuolten samankaltaistumiseen perheen yhteydessä, minkä modernisaatiososiologiassa on nähty johtaneen myös laajempaan sukupuolten välisen tasa-arvon toteutumiseen. (Mt., 156.)

Miesvallan murtumisen lisäksi perhemuutokseen on liitetty lisääntynyt individualismi, jossa elämä halutaan nähdä henkilökohtaisten päämäärien ja valintojen koosteena eikä ennalta määrättyjen sitoumusten ja velvoitteiden säätelemänä. (Huttunen 2001, 37 [Björnberg 1992; Häggman 1994].) Ritva Nätkin (2003, 21) pohtii perheen kokemaa muutosta juuri perheenjäsenten yksilöllistymisen näkökulmasta. Ensinnäkin miesyksilö on erkaantunut suvusta ja perheestä, mikä on ollut edellytyksenä ydinperheen ja parisuhteen irtautumiselle suvusta. Toiseksi nainen on irtautunut miehestä, ja lopulta äiti ja lapsi ovat irtaantuneet toisistaan ja perheestä. Kolmanneksi naiseus ja äitiys ovat irrottaneet toisistaan, ja neljänneksi parisuhde ja vanhemmuus ovat muuttuneet erillisiksi. Naisen irtautumiseen miehestä ja lapsesta on vaikuttanut naisten lisääntynyt ansiotyö 1960- ja 70-luvuilla. Tätä irtautumista tukemaan on kehitetty perhepoliittisia tukitoimia kuten lasten päivähoitojärjestelmä ja perhevapaat, jotka tukevat kahden

ansaitsijan perhemallia (Aalto & Mykkänen 2010, 30). 1970- ja 80-luvuilla naiseuden ja äitiyden toisistaan irrottautumisesta on edistänyt jaetun hoivan merkitystä korostava feministinen teoretisointi (Vuori 2001, 31).

Jouko Huttunen (2001) liittää isyyden muutokseen myös mieheyden mallien muuttumisen, joiden lisääntyneen joustavuuden hän näkee mahdollistaneen myös perheenelättäjäisyydelle vaihtoehtoiset isyydet. Huttusen mukaan perheellisyys määritteli miestä aiemmin enemmän ja tiukemmin sekä hyvässä että pahassa. Isän tehtävänä perheessä oli ensisijaisesti edustaa sukupuoltaan, jolloin perherooli ei ohjautunut niinkään työnjaollisista tai tasa-arvon näkökulmista vaan miehisyyskäsitteistä. Lapset kuuluivat kuitenkin kiinteästi isän reviiriin eikä välinpitämättömyys heistä ollutkaan osa perinteistä maskuliinisuutta. (Mt., 151–152.)

Ruotsalainen kansantieteilijä Lissie Åström (1990) on kuvaavasti kiteyttänyt ruotsalaisen isyyden muutoksen vaiheet, jotka maiden välisten historian eroista huolimatta sopivat suomalaisenkin isyyden muutoksen vaihteita tarkentaviksi. Isä-poika – suhteita tutkineen Åströmin mukaan maatalousyhteiskunnassa isän tehtävä määrittyi *työnteon opettajaksi*, kun pojat seurasivat isiään työmaalle, jossa he oppivat taidot perheen elättämiseen. Yhteiskunnan teollistumisen myötä isyys muuttui *sunnuntai-isyydeksi*: sunnuntaista tuli kodin ulkopuolella työssäkäyvien miesten veloitteeton vapaapäivä, jolloin lapsilla oli mahdollisuus viettää aikaa heidän kanssaan. Elintason nousun ja työajan lyhenemisen seurauksena isien vapaa-aika lisääntyi, jolloin isyys kehittyi *vapaa-ajan isyydeksi*. Vapaa-ajan isät toteuttavat vanhemmuuttaan aktiivisesti harrastusten parissa, viikonloppuina ja lomilla. Viimeisin, ja Åströmin mielestä vallankumouksellisin, isyyden muutos johtaa *arjen isyyteen*. Arjen isä on täysivaltainen toimija arjen alueella. Uuden toimijuutensa seurauksena mies on toisaalta menettänyt etuoikeutensa kotiin lepopaikkana, mutta toisaalta hän saa mahdollisuuden tiiviimpään yhdessä olemiseen ja suhteeseen lastensa kanssa. Åström näkee isyyden muutoksen vaiheet kehänä, jossa esiteollinen isyys ja arjen isyys muodostuvat samankaltaisiksi kun kriteerinä on isän integraatio lapsen arjessa. (Mt., 294–296.)

Lissie Åströmin arjen isä kuulostaa samalta mieheltä kuin Jouko Huttusen (1994) *uusi isä*, jolla on äidin kanssa yhtäläinen vastuu niin kotityöstä kuin lastenhoidosta ja lasten kasvatuksestakin. Uusi isä on pätevä edellä mainittujen vanhemmuuden vastuun osalliseksi liittyvien tehtävien hoidossa ja hän on aidosti kiinnostunut lapsistaan ja heidän hyvinvoinnistaan. Uudelle isälle myös ajoittainen koti-isyyks on todellinen vaihtoehto

samoin kuin ajoittainen kotiäitiys on naiselle. (Mt., 58.) Tekemisen ollessa tutkimuksen kantavana käsitteenä asettuu miehen toimijuus uuden arjen isyyden ytimeen. Jaana Vuori (2001, 358) katsoo, ettei isyys ole johtanut miehen luopumiseen perheellisyyttä edeltävästä toimijuudestaan samoin kuin äitiys on johtanut naisen luopumaan omastaan. Tulkitsen Lissie Åströmin ja Jouko Huttusen uuteen arjen isyyteen sisältyvän sellaisen toimijuudesta luopumisen, johon Vuori viittaa. Perheellisyyttä edeltävää toimijuutta voivat olla esimerkiksi omat harrastukset.

Mihin isyyden muutos on johtanut? Seuraavaksi tarkoituksenani on tutkimuskirjallisuuden avulla jäsentää vallitsevia isyyden tekemisen käytäntöjä. Ensin tarkastelen isyyttä suhteessa sukupuolittuneisiin tapoihin yhdistää perhe- ja työelämä, minkä jälkeen esittelen arkista ja konkreettista isyyden tekemistä. Tässä kohtaa on hyvä huomauttaa, että isyyden sijaan tulisi pikemminkin puhua monikollisesti isyyksistä, jottei isyyden moninaisuutta ohiteta. Isyydet eroavat toisistaan ainakin suhteessa perheen rakenteeseen, miehen asemaan työelämässä, etniseen taustaan, puolison asemaan työelämässä sekä elämänkaarelliseen vaiheeseen sijoittumiseen. (Brandth & Evande 1998, 296.) Tekstin selkeyden edistämiseksi puhun isyydestä yksiköllisessä muodossa, vaikka näkemykseni sisältää isyyden moninaisuuden.

Naisten ja miesten vanhemmuuden käytäntöjä voidaan tarkastella vertaamalla perheellisten naisten ja miesten työelämään osallistumista työssäkäynnin ja perhe- ja hoitovapaiden käyttämisen näkökulmista. Ennen isyyden käytäntöjen tarkastelua esittelen Suomen perhelainsäädännön tarjoaman perhevapaajärjestelmän, joka koostuu neljästä eri vapaasta. *Äitiysvapaa* on 105 arkipäivän pituinen vapaa, josta 30–50 päivää pidetään ennen lapsen syntymää. Äitiysvapaan jälkeen alkaa välittömästi 158 päivän pituinen *vanhempainvapaa*, jonka käytön vanhemmat voivat jakaa haluamallaan tavalla. *Isyysvapaa* on suunnattu miehelle, jota hän voi pitää 6–18 arkipäivää joko kerralla tai neljänä eri jaksena äitiys- tai vanhempainvapaakaudella. Vuoden 2003 alusta isyysvapaaseen tuli 1–12 arkipäivän pidennys, jonka isä saa käyttäessään vanhempainvapaasta sen viimeiset 12 arkipäivää. Isyysvapaan kokonaiskestoksi voi siis tulla miehen niin halutessa yhteensä 30 arkipäivää, mikä 12:n arkipäivän vanhempainvapaaseen yhdistettynä merkitsee seitsemän viikon ajanjaksoa. Vanhempainvapaajakson päättyessä lapsi on noin yhdeksän kuukauden ikäinen, jonka jälkeen vanhemmat voivat valita neljännen vapaan eli hoitovapaan. *Hoitovapaa*

ansiotyössä oleva nainen tai mies voi saada kunnes lapsi täyttää kolme vuotta. Äitiys-, isyys- ja vanhempainvapaan ajalta maksetaan ansiotuloihin perustuvaa päivärahaa, ja hoitovapaan ajalta voi saada kaikille samansuuruisena maksettavaa hoitorahaa tulosidonnaisine ja kuntakohtaisine lisineen. (Salmi 2004, 5.)⁴

Ohessa vielä isien perhevapaiden historiallisen kehityksen pääkohtia luetteleva taulukko⁵.

Taulukko 1. Isien perhevapaiden kehitys

1977-	Isille oikeus 2 viikon mittaiseen lapsen syntymän yhteydessä pidettävään isyysvapaaseen. Äitiysvapaa lyheni isän käyttämän isyysvapaan verran ja isyysvapaan käyttämisen edellytyksenä oli äidin suostumus.
1985-	Isille oikeus pitää osa vanhempainvapaasta. Edellytyksenä vanhempien yhteinen asiasta sopiminen.
1991-1993-	Oikeus yksilölliseen isyysvapaaseen, joka vaikuta äidin vapaisiin. Isyysloman pidentys 6 arkipäivällä.
1997-	6-12 arkipäivän pituisen isyysvapaan ajankohta tulee vapaasti valittavaksi äitiysrahakauden aikana
2003-	Isän käyttäessä 12 viimeistä arkipäivää vanhempainvapaasta, saa hän oikeuden 12 arkipäivän pituiseen bonusvapaaseen. Tämä tulee käyttää välittömästi vanhempainvapaakauden loputtua.
2007-	Bonusisyysvapaan käytön ajankohdan joustavoittaminen.
2010-	Isyysvapaan pidentyminen kahdella viikolla.

Lammi-Taskulan (2004a, 167) mukaan vanhempainvapaat voi nähdä sukupuolijärjestelmän tihentymäkohtana, jossa vahvasti sukupuolittuneet työ- ja perhe-elämä kohtaavat. Miesten tavoilla käyttää vanhemmanvapaita on merkitystä sekä miesten ja lasten välisten suhteiden kehittymiselle että naisten työssäkäynnille ja sosiaaliselle elämälle (mt., 168). Tällä hetkellä kuitenkin vain harvat miehet käyttävät

⁴ Adoptiovanhempien perhe-etuudet ovat lähes yhtäläiset kuin biologisten vanhempien. Erona on se, että adoptiovanhemmilla ei ole oikeutta äitiysrahakauteen, mutta heidän vanhempainrahakautensa on vastaavasti biologisten vanhempien vanhempainvapaata pidempi. Vanhempainrahaa maksetaan siitä päivästä alkaen, kun vanhemmat saavat adoptiolapsen hoitoonsa. Adoptioisällä on biologisen isän kanssa samanlaiset oikeudet isyysrahaan ja isäkuukauteen. Kotihoidontuen suhteen adoptiovanhemmat ovat myös samassa asemassa biologisten vanhempien kanssa. Heillä on jopa mahdollisuus saada kotihoidontukea myös yli 3-vuotiaasta lapsesta, sillä kotihoidontukea maksetaan heille vanhempainrahan jälkeen kaksi vuotta, jos lapsi ei sitä ennen aloita koulua. ("Lapsiperheen tuet" <<http://www.kela.fi/in/internet/suomi.nsf/NET/110701111752EH?OpenDocument>>, "Adoptiovanhempien tuet" <<http://www.kela.fi/in/internet/suomi.nsf/NET/050302144548EH>>.)

⁵ Haataja 2006; "Perhevapaavalinnat ja perhevapaisten kustannukset" <<http://pre20090115.stm.fi/hu1201675935181/passthru.pdf>> 4.2.2012.

vanhempainvapaata tai kotihoidontukijärjestelmää hyväkseen. Kansaneläkelaitoksen tilastollisen vuosikirjan mukaan vuonna 2006 alkaneista kotihoidontukikausista 45 257:ssä perheessä hoitajaksi oli nimetty nainen ja 1 051:ssä perheessä mies.⁶ Kelan tilastotietokanta näyttää samansuuntaisia lukuja lasten kotihoidontuen osalta. Vuonna 2010 syyskuussa oli koko maassa miehiä, joille maksettiin kotihoidontukea, yhteensä 2 352 ja naisia 59 432⁷.

Se, miten pienten lasten vanhemmat jakavat vanhempainvapaan käyttämistä, on paitsi sukupuolittunutta, myös sosiaalisesti eriytynyttä. Stakesin perhevapaatutkimuksen (Lammi-Taskula 2004b) mukaan vanhempainvapaata käyttävät eniten koulutetut asiantuntijat eli miehet, joilla on hyvä ja varma asema työelämässä. Toisaalta näiden koulutettujen asiantuntijoiden käyttämän vanhempainvapaan pituus on lyhyempi kuin alemmin koulutettujen ja työntekijäasemassa olevien miesten. Ammattialalla on merkitystä miesten vanhempainvapaan pitämiseen siten, että julkisella sektorilla tieteellisellä tai sosiaali- ja terveysalalla työskentelevät miehet jäävät useammin vanhempainvapaalle kuin yksityisellä sektorilla teollisuudessa, kaupallisella tai rakennusalalla työskentelevät. Miehen ikä näkyy vanhempainvapaan käytössä niin, että yli 30-vuotiaat käyttävät niitä nuorempia enemmän. (Mt., 49.) Perhevapaatutkimuksen mukaan puolisoiden välinen keskustelu vanhempainvapaan jakamisesta lisääntyi iän ja koulutustason myötä. Vanhempainvapaata pitämättömistä miehistä 54 % sanoi perusteluksi taloudellisen haitan, vaikka heistä vain puolet oli käytännössä laskenut vanhempainvapaan jakamisen kustannuksia. Taloudellisten seikkojen esittäminen perusteluna oli yhteydessä puolison pieniin tuloihin. Miehet myös arvioivat pitkän poissaolon työstä olevan hankalaa, vaikka vain harvan arvioon oli vaikuttanut käsitys työnantajan kielteisestä suhtautumisesta siihen. (Mt., 50–52.)

Lammi-Taskulan ja Salmen (2009) mukaan naisten panos lasten kotona hoitamisessa näkyy heidän työelämäänsä osallistumisen luonteessa naisten tehdessä miehiä enemmän osa-aikatyötä. Naisilla on myös miehiä useammin määräaikainen työsuhde.

Lapsiperheiden isille sen sijaan ominaista on ylitöiden tekeminen. Lapsiperheiden isät ja

⁶ ”Kelan tilastollinen vuosikirja 2008”.

<[http://www.kela.fi/it/kelasto/kelasto.nsf/alias/Vk_08_pdf/\\$File/Vk_08.pdf?OpenElement](http://www.kela.fi/it/kelasto/kelasto.nsf/alias/Vk_08_pdf/$File/Vk_08.pdf?OpenElement)>. 08.11.2010

⁷ ”Lastenhoidontukien saajat ja maksetut tuet”

<http://raportit.kela.fi/ibi_apps/WFServlet?IBIF_ex=NIT113AL>. 08.11.2010

äidit kokevatkin erilaisilla työelämän vaikutuksen perhe-elämään. Pikkulapsiperheiden⁸ äidit kokevat isää useammin laiminlyövänsä kotiasioita työnsä vuoksi kun taas kouluikäisten lasten isää työasiat kuormittavat enemmän kuin äitejä. Alle kouluikäisten lasten isät kokivat äitejä useammin rahapulan ja aikapulan yhdistelmän, jonka mukaan työssä vietetystä suuresta ajasta huolimatta perheen toimeentulo huoletti isää. (Mt., 40–44.)

Pikkulapsien isät kokivat äitejä useammin epäonnistuvansa viettämään haluamansa määrän aikaa sekä puolison että lastensa kanssa. Miehillä useammin kuin naisilla puolison kanssa vietetyn ajan riittämättömyys liittyi erityisesti pikkulapsivaiheeseen. Naiset liittivät pikkulapsivaiheeseen useammin ajanpuutteen ystävien kuin puolison kanssa. Naisten ja miesten ajanpuutteet kulkivat myös hiukan eriäviin suuntiin lasten iän kasvaessa siten, että naisilla ajanpuute vähenee kun taas miehillä ajanpuute kasvaa lasten iän myötä. (Lammi-Taskula & Salmi 2009, 43.)

Vanhempien välinen parisuhde on keskeinen lapsiperheiden jäsenten hyvinvointiin vaikuttava tekijä. Parisuhde saa uusia sisältöjä vanhemmuuden myötä, kun kumppaneiden neuvoteltavaksi tulevat kasvavat kodin- ja lastenhoidolliset tehtävät. Stakesin vuonna 2006 toteuttaman perhevapaakyselyn mukaan pikkulapsiperheiden isät olivat kotien työnjakoon tyytyväisempiä kuin äidit, minkä voisi ajatella johtuvan isien pienemmästä panoksesta kotitöissä ja lastenhoidossa. Äidit painottivat vastauksissaan omaa panostaan kun taas isät painottivat jaettua vastuuta. Äitien tyytyväisyydessä lastenhoidon työnjakoon oli eroja äitien koulutustason mukaan siten, että korkeasti koulutetut äidit olivat muita äitejä tyytyväisempiä. Äitien vastuulla oli erityisesti ruoanlaitto arkisin, pyykinpesu sekä lasten vaatehankinnat, kun taas lasten kanssa leikkiminen ja päivähoitoon vieminen jakautuivat tasaisemmin isien ja äitien välillä. (Lammi-Taskula 2009, 50–55.) Ulla Björnbergin (1994) mukaan isillä on taipumusta valikoida kotitöistä itselleen mieluisimmat tehtävät kuten ruoanlaitto (Plantin 2003, 157 [Björnberg 1994]). Tyytymättömyyttä molemmille sukupuolille aiheuttaa eniten yhteisen ajan ja yhdessä tekemisen puute. Erityisesti korkeasti koulutetut isät ovat muita harvemmin tyytyväisiä yhteisen ajan määrään. (Lammi-Taskula 2009, 50–55.)

⁸ Pikkulapsiperheellä tutkimuksessa tarkoitetaan perhettä, jossa kaikki lapset ovat alle kouluikäisiä (Lammi-Taskula & Salmi 2009, 43).

Perhe- ja työelämän yhdistämisen sukupuolittuneisuuden tarkastelun perusteella voidaan todeta, että naiset joustavat enemmän perheen hyväksi työelämään osallistumisensa kustannuksella. Isyyden muutokseen on liitetty perhe-elämän priorisoiminen työelämän edelle (Sipilä 1994, 24) joka ei kuitenkaan tutkimusten mukaan näytä käytännössä toteutuvan. Eeva Jokinen (2005) esittääkin, että isyyden muutosta käsittelevä diskurssi ja käytännön isyys eivät kohtaa. Jokisen mukaan aikuisten elettyyn arkeen liittyy sukupuoliparadoksi, jonka mukaan miehet ja naiset eivät ole samanlaisissa asemissa suhteessa arkeen, koska miehet eivät voi helposti saavuttaa toimivan subjektin asemaa arjessa. Jokisen mukaan totunnaiset sukupuolitavat jylläävät arjessa huolimatta niiden jatkuvasta diskurssitason reflektoinnista; isyyden ideaali ja käytännöt ovat silti erillään. (Mt., 158.)

Diskurssitason reflektointi ja siihen perustuva isyyden käytäntöjen kritiikki näyttää aiheuttavan painetta tasa-arvoisemman sukupuolisopimuksen tekemiseen perheiden arkielämässä. Pohjoismaista vanhemmuutta tarkastelleen tutkimuksen mukaan miehet, joiden perheissä kotityöt jakautuvat tasaisemmin, kokevat vähemmän konflikteja parisuhteessa ja huonoa omatuntoa. Sosiologi Øystein Holter (2007) tulkitsee miesten kokeman huonon omantunnon merkkinä miesten osallistumattomuuden problematisoinnista ja perinteisen työnjaon kyseenalaistamisesta. Miehet kuitenkin raportoivat kokevansa vaatimusten tasaisemmasta työnjaosta kodin piirissä tulevan naisilta, eikä esimerkiksi toisilta miehiltä. Naiset päättävät yhä kodin ja lastenhoidon standardin, ja naisilla on yhä miehiä suurempi reproduktioon liittyvä vastuu. Tämä ei näytä muuttuneen, vaikka miehet suorittavat enenevässä määrin kotitalouteen ja lastenhoitoon liittyviä tehtäviä. (Mt., 11–12.)

Ross Parke (2002) puhuu vanhemman toimimisesta managerina. Hän liittää manageroinnin tapoihin, joilla vanhemmat organisoivat arkea ja lapsen välitöntä elinympäristöä. Esimerkkeinä managerioinnista Parke mainitsee lääkäriin viemisen, lapsen leikin valvomisen sekä lapsen puhtaudesta ja syömisestä huolehtimisen. (Mt., 29–30.) Russell & Russell'n (1987, 1582) tekemän alle kouluikäisten lasten vanhempien tapoja tarkastelleen tutkimuksen mukaan äidit ovat aktiivisempia managerin roolissa kuin isät. Itse ehdottaisin manageroinnin olevan vanhemmuuden vastuun kantamista toiminnan tasolla. Voidaan ajatella, että miehet saavuttavat edellä esittelemäni Eeva Jokisen ehdottaman subjektiaseman vasta kun vastuu kodista ja lapsista jakautuu tosiasiallisesti tasan naisten ja miesten välillä. Käytännössä

vanhemmuuden vastuuta kannetaan Parken managerin käsitteen sisältämällä teoilla, jolloin subjektiaseman saavuttamisen edellytykset paikantuvat pieniin arkisiin tekoihin. Etenen miesten isyyden tekemisen tarkastelemisessa suuntaamalla huomion seuraavaksi juuri tällaisiin isyyden pieniin tekoihin.

Vanhempien vapaa-ajan tekemisen luonne näyttää olevan sukupuolittuneesti eriytynyttä. Leena Valkonen (2006) on kysynyt lapsilta heidän käsityksistään hyvästä äidistä ja isästä. Lasten tekemä selvin ero hyvien vanhempien välillä liittyi äidin ja isän kanssa yhdessä tekemisen muotoihin. Isä-käsityksissä kuvattuja yhdessä tekemisen muotoja olivat yhdessä näpräily, pyörän tai mopon korjaus, laskettelu, puutyöt, kalastaminen sekä autolla, mopolla tai traktorilla ajaminen. Äitien kanssa yhdessä tekemisen muodoiksi mainittiin pihatöiden tekeminen, lettujen paistaminen ja jääkiekkopeleissä käyminen. (Mt., 93.) Valkosen kanssa samansuuntaisia tuloksia ovat saaneet Johanna Lammi-Taskula ja Marjatta Bardy (2009, 61) analysoidessaan lapsiperheille suunnatun HYPAN⁹-kyselyn aineistoa: isät raportoivat äitejä useammin nauttivansa eniten lasten kanssa tehdystä toiminnallisesta tekemisestä kuten yhteisistä harrastuksista ja saunomisesta. Berit Brandth ja Elin Evande (1998 [Sherrod 1987]) liittävät isien toiminnallisen lasten kanssa yhdessä olemisen muodon miesten ystävyysuhteille tyypilliseen vierekkäin tekemiseen (*side-by-side*). Miesten hoivassa ja huolenpidossa korostuu kaveruus lapsen kanssa, mitä isät ilmaisevat toiminnallisella tekemisellä lasten kanssa. (Mt., 202).

Kaisa Aunolan (2005, 356) mukaan vanhempien sosiaalisen vuorovaikutuksen toimintamallit, joita he soveltavat elämässään ylipäätään, määrittelevät myös vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta. Isyyden jatkuvuutta tarkastelevassa tutkimuksessaan myös Ilana Aalto (2004) on paikantanut 1930- ja 60-luvuilla syntyneiden isien kertomuksia yhdistäväksi teemaksi yllä kuvatunlaisen leikin ja liikunnan. Aallon mukaan toiminnallisen leikin ja urheilun kautta rakentuva maskuliinisuus sisältää samanlaisia määreitä, kuten toiminnallisuus ja kilpailuhenkisyys, joilla on kuvattu hegemonisen maskuliinisuuden (ks. tuonnempana s.23) ihannetta. Aalto päättelee, että niin kutsuttu kaveri-isyyys ei ole uusi ilmiö vaan sen juuret ovat jo kauempana isien ja poikien välisissä suhteissa. (Mt., 96.)

⁹ Suomalaisten hyvinvointi ja palvelut –kysely Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen tekemä puhelin- ja käyntihaastatteluja, postikyselyjä ja rekisteriaineistoja yhdistävä tutkimus.

Vanhempien mielestä erimielisyyksien aiheet lasten kanssa liittyvät useimmiten päivittäisiin perusasioihin kuten nukkumiseen, syömiseen, peseytymiseen ja pukeutumiseen. Lasten ikä aiheuttaa erimielisyyksien aiheisiin eroja enemmän kuin vanhemman sukupuoli. Äidit kuitenkin raportoivat isiä useammin kotitöistä erimielisyyksiä aiheuttavana tekijänä. (Lammi-Taskula & Bardy 2009, 63.) Isät, useammin kuin äidit, pitävät fyysisiä kurinpitokeinoja hyväksyttävänä. Mielenkiintoisena huomiona voi mainita, että tutkimusten mukaan äidit kuitenkin käyttävät näitä enemmän (esim. Salmi ym. 2009). Fyysisten hellyydenosoitusten merkitystä lapselle pidetään tärkeänä. Hellyydenosoitusten merkitystä pitävät isistä suurimmassa arvossa pienten lasten isät, kun taas monilapsisten perheiden isät antavat hellyydenosoituksille kaikista vähiten arvoa. Lasten ikä, sukupuoli tai lapsiluku eivät vaikuta äitien ajatuksiin hellyydenosoitusten merkityksestä. (Lammi-Taskula & Bardy 2009, 65.) Mikko Innanen (2001) on tutkinut lukiolaisten kirjoituksia isyydestä ja äitiydestä. Keskeisenä tuloksena hän esittelee lukiolaisten kirjoittaneen isien vaikeudesta osoittaa tunteitaan lapsilleen. Innanen tulkitsee tunteiden osoittamisen olevan lapsille tärkeää, koska he nostavat asian kirjoituksissaan esiin ja haluavat selittää sitä esimerkiksi isän kiireellä. Innasen aineistossa tytöt kirjoittavat erityisesti siitä, kuinka isän tunteista on vaikea saada selvää, kun tämä ei näytä niitä. Jotkut pojat taas kokevat pystyvänsä lukemaan isän tunteita yhteisen salakielen avulla. (Mt., 132.)

Kivijärvi, Rönkä ja Hyväluoma (2009, 66) raportoivat pikkulapsiperheiden vanhempien kasvatustyylejä tarkastelevassa tutkimuksessaan naisten olevan miehiä useammin auktoritatiivisia kasvattajia. Diana Baumrind (1966) on vanhemmuustyylejä koskevassa teoriassaan eritellyt kolme kasvatustyyliä. *Salliva vanhempi* ei ohjaa tai rajoita lapsen käyttäytymistä vaan antaa tämän itse säädellä sitä. *Autoritaarinen vanhempi* puolestaan pyrkii vahvasti kontrolloimaan lapsen käyttäytymistä ja siinä epäonnistuessaan käyttää voimakkaitakin rankaisukeinoja. *Auktoritatiivinen vanhempi* on sen sijaan suuremmissa keskusteluyhteydessä lapsen kanssa ja kokee tärkeäksi perustella soveltamansa kontrollin. Vanhempi arvostaa sekä lapsen omaa tahtoa että hänen tottelevaista käyttäytymistään. (Kivijärvi, Rönkä & Hyväluoma 2009, 49 [Baumrind 1966].)

Isät kokevat lasten kasvatuksen vähemmän haasteellisena kuin äidit. Äitien mielestä lasten kasvatuksesta tekee ongelmallista lasten kitinä ja valitus, kun taas isät kokevat joutuvansa jatkuvasti viihdyttämään lapsiaan. Naiset kokevat myös miehiä enemmän huonoa omaatuntoa vanhempana olemisesta, ja naiset raportoivat miehiä useammin

kurinpito-ongelmista, ristiriidoista ja vaatimusten kuormittavuudesta. Ylipäätään vanhemmuus aiheuttaa äideille suurempaa stressiä kuin miehille. (Kivijärvi, Rönkä & Hyväluoma 2009, 59–66.)

2.2 Sukupuolinäkökulma

Maskuliinisuuden ymmärtäminen luonteeltaan performatiiviseksi viittaa maskuliinisuuden käsittämiseen konstruktivistisena eli kulttuurisesti tuotettuna. Jos maskuliinisuus konstruktivistisen ymmärtämisen sijaan käsitettäisiin essentialistisesti, ajatuskulku isyyden muuttumisen merkityksestä muuttuisi. Oletettaessa maskuliinisuudelle luonnollinen ydin isyys saa kehityspsykologisessa diskurssissa tehtävän edustaa sukupuoltaan. Tällöin mahdollistuu ”oikeanlaisen” isyyden määrittäminen, mitä voidaan perustella kehityspsykologisesti lapsen hyvinvoinnin näkökulmasta. Essentialistisen ja konstruktionistisen lähestymistavan ero heijastuu myös isyyden muuttumisen käsittelemiseen. Konstruktivistisesta näkökulmasta mikään isyys ei ole toista oikeampaa, koska sille ei ole olemassa luonnollista perustaa, ja siksi isyyden muuttuminen otetaan vastaan mielenkiinnolla¹⁰. (Huttunen 1994, 59.)

Tarkasteltaessa vanhemmuutta arjessa jatkuvasti performatiivisesti tehdyksi, diskursiivisesti rakentuvaksi ja ylläpidetyksi (Kuosmanen Paula 2008, 139) voidaan tarkastelu yhdistää R.W. Connellin (1995, 75) teoretisointiin hegemonisesta maskuliinisuudesta ja tutkia isyyden tekemistä sen näkökulmasta: miten isyyden tekemisen tavat ilmaisevat maskuliinisuutta ja millaisia maskuliinisuuksia aikamme hegemonisiin maskuliinisuuksiin sisältyy? (Brandth & Evande 1998, 297.) Hegemoninen maskuliinisuus viittaa erilaisten maskuliinisuuksien hierarkkiseen suhteeseen, jossa pyramidin huipulla vaikuttavat ihanteelliset maskuliinisuudet muodot eli hegemoniset maskuliinisuudet. Nämä määrittävät hyväksyttävää ja arvostettavaa mieheyttä. (Connell 1995, 75.)

¹⁰ Tulkitsen perheasiantuntija Jari Sinkkosen ajattelevan miehisyuden essentiaaliseksi. Hän kirjoittaa: ”Pieni poika ylpeilee isän voimilla, taitavuudella ja suurella koolla. Hän haluaa olla yhtä vahva kuin isi, osata käyttää samoja työkaluja kuin isäkin ja pistellä ruokapöydässä annoksensa isän kanssa samaa tahtia.” Isyyden muuttumisesta Sinkkonen kirjoittaa: ”Isyys sosiaalisena roolina on kuitenkin huolestuttavasti hämärtynyt. On enää perin vähän asioita, jotka ovat isän vastuulla ja joista huolehtimisesta joku muu ei selviäisi.” (Sinkkonen 1998, 115, 21.)

Aktiivinen ja huolehtiva vanhemmuus on perinteisessä sukupuoliroolijaottelussa liitetty naisen tehtäväksi ja naista määrittäväksi, siis naiseuden olemuksellisuuteen. Hegemoninen maskuliinisuus määrittyy suhteessa feminiinisyteen ja alempiarvoiseen maskuliinisuuteen. Maskuliinisuuden ja feminiinisyden suhdetta määrittää myös sukupuolten käsittäminen binaarisina oppositioina, jolloin ne määrittyvät ikään kuin toistensa vastakohtiksi: se mikä on maskuliinista, ei ole feminiinistä. Ollakseen mies miehen on erottauduttava naisesta ja naiseen rinnastettavasta homoseksuaalista. (Connell 1995, 78.) Samalla kuitenkin hallitsevassa asemassa oleva mies on oman hallitsemisensa hallitsema, mistä syntyy maskuliinisuuden taakka (Sipilä 1994, 22 [Badinter 1992]). Patriarkaalista sukupuolijattelua seuraten hegemonisen maskuliinisuuden hierarkiassa asettuu korkealle maskuliinisuus, jota eivät määritä feminiinisinä käsitetyt piirteet kuten aktiivinen vanhemmuus. Hegemoninen maskuliinisuus ei kuitenkaan ole pysyvä rakenne. Jorma Sipilä nimeää yhdeksi sitä murtavaksi ryhmäksi intressien perheellistäjät. Nämä ovat miehiä, joiden kiintymystä lapsiinsa Sipilä kuvaa uudenlaiseksi omien lasten noustessa miesten elämässä keskeiselle sijalle samalla tavalla kuin naisilta on totuttu edellyttämään. Uudenlaista kiintymystä osoittaa se, etteivät miehet halua vain leikkiä enemmän lastensa kanssa, vaan he haluavat myös valloittaa uusia alueita kodin piirissä ja osallistua hoivan ja huolenpidon antamiseen. (Mt., 24.)

Claes Ekenstam (2007, 173–175) pohtii mieheyden¹¹ ideaalin muuttumista naisten aseman ja sukupuolten välisten suhteiden muuttumisen kontekstissa. Teollistuneen yhteiskunnan mieheyden ideaali on ollut työn tekemistä, itsekontrollia, vastuuta ja lojaalisuutta korostava, kun taas postmodernin mieheyden ideaalia Ekenstamin lainaaman Susan Faludin (1999) mukaan määrittää egoismi, aggressiivisuus ja aktiivinen seksuaalisuus (Ekenstam 2007, 174 [Faludi 1999]). Määritelmän mukaisen postmodernin hegemonisen maskuliinisuuden keskiössä eivät ole perhe-elämä, huolenpito tai ihmissuhteet. Ekenstam (2007, 174) esittääkin postmodernin mieheyden ideaalin edustavan vain yhtä aikamme mieheyden kehityssuunnista, sillä monet miehet ovat reagoineet naisten aseman ja sukupuolten välisten suhteiden muuttumiseen tulella entistä perhekeskeisimmiksi. Jouko Huttunen (2001) tunnistaa ajassamme Ekenstamin ajatusten kanssa samankaltaiset toisistaan eriävät isyyden kehityssuunnat. Ohenevalla isyydellä Huttunen viittaa isyyden kaventumiseen entistä useammin vain

¹¹ Maskuliinisuutta, mieheyttä ja miehisyttä käytetään tutkimuskirjallisuudessa usein synonyymeinä toisilleen (esim. Kekäle 2007, 50).. Jatkan tutkimuksessani samaa käytäntöä

biologiseksi isyydeksi. Vahvistuvalla isyydellä hän puolestaan viittaa miesten kasvavaan ja entistä laaja-alaisempaan sitoutumiseen vanhemmuuteen siten, että se heijastuu myös miesten toimintaan. (Mt., 151.)

Millaisena uusi isyys näyttäytyy suhteessa maskuliinisuuteen? Synnyttääkö se uudenlaista maskuliinisuutta? Onko miehen ylipäättään mahdollista samanaikaisesti kokea itsensä maskuliiniseksi ja tehdä uuden isyyden kaltaista vanhemmuutta? Jani Kolehmainen (2004, 89) pohtii maskuliinisuuden ja osallistuvan isyyden suhdetta niiden toisiinsa vaikuttamisen näkökulmasta. Hän kyseenalaistaa R.W. Connellin (1995) ajatuksen, jonka mukaan miehen isyyden tekemisen tapa määrittää hänen maskuliinisuuttaan kun tietynlaisten isyyksien ajatellaan olevan kiinnittyneitä tietynlaisiin maskuliinisuuksiin (Kolehmainen 2004, 93). Connellin ajatukseen sisältyy Luptonin & Barclaynkin (1997, 12) esittämä idea sukupuolesta keskeisesti subjektiviteettia järjestävänä strategiana. Isyyteen tätä on sovellettu katsomalla esimerkiksi osallistuvan isyyden kiinnittyvän perinteistä maskuliinisuuskäsitystä pehmeämpään mieheyden malliin. Jani Kolehmainen (2004, 101) ei tyydy ymmärtämään isyyden ja mieheyden suhdetta näin yksiselitteiseksi vaan esittää, että osallistuva isyys voi olla myös yksi tapa toteuttaa perinteiseksi miellettyä maskuliinisuutta, jolloin maskuliinisuuden muuttuminen ei ole edellytys miehen osallistuvalla isyydelle. Jouko Huttunen (2001, 151) ehdottaa toisenlaista lähestymistapaa kuin Kolehmainen kirjoittaessaan, että miesten on nyt mahdollista tehdä useammanlaisia asioita isänä ilman, että niiden tekeminen uhkaa heidän miehisyttään. Myös Jaana Vuori pohtiessaan isyyttä jaetun vanhemmuuden diskurssin näkökulmasta kysyy ”kuinka paljon isän on syytä muokata maskuliinisuuttaan kyetäkseen toimimaan isänä?” (Vuori 2001, 357).

Maskuliinisuuden ja isyyden yhteenkietoutumisen lisäksi olen edellä tarkastellut tutkimuskeskustelujen isyyttä kodin yksityisyydessä tehtävän isyyden, perhe- ja työelämän yhdistämisen sekä isyyden muutoksen näkökulmista. Luvun alussa aiempaa teoretisointia yhdistelemällä käsitteellistin isyyttä tekemisenä. En voi olettaa tämän rakentamani teoreettisen viitekehyksen ja tutkimukseni kiinnostuksen kohteena olevan eletyn isyyden väistämättä kohtaavan. Tutkimuskeskustelujen isyyden hahmottaminen on kuitenkin merkityksellinen osa tutkimustani sen ohjatessa sekä aineiston keruun kysymyksenasettelua että osittain sen analyysiäkin. Sen hahmottaminen on antanut minulle vihjeitä vanhemmuuden olennaisista osa-alueista ja sen käytäntöjen

sukupuolittuneisuudesta. Näitä vihjeitä seuraamalla osaan kysyä haastateltaviltani oikeita asioita. Tutkimukseni mielenkiinto ei rajoitu kuitenkaan vain isien kokemuksiin, joten seuraavaksi avaan tutkimukseen valitsemaani lapsinäkökulmaa ja tarkastelen, miltä vanhemmuus ja isä-poika -suhde näyttävät aiemman tutkimuksen valossa.

2.3 Lapsinäkökulma

Tutkimukseni lapsikäsitys perustuu uuden lapsitutkimuksen ymmärrykseen lapsista aktiivisina sosiaalisina toimijoina (Ritala-Koskinen 2001, 208). 1980-luvulla syntynyt lapsuustutkimus on myötävaikuttanut uudenlaisen lapsen kategorian muotoutumiseen, jossa lapsuutta pidetään tärkeänä elämänvaiheena itsessään, ei vain sosiaalistumisprosessin kautta määrittävänä ja aikuisuutta edeltävänä. Kun lapsille myönnetään subjektiviteetti, heitä ei nähdä vain osana perhe-elämää eikä heitä kohdella ainoastaan suojelun kohteina. (Nätkin 2003, 25.) Lapset nähdään omaan ja aikuisten elämään vaikuttavina toimijoina, ei vain biologisten ja sosiaalisten prosessien passiivisina objekteina (James & James 2004, 24). Valitsemallani lapsikäsityksellä on merkitystä aineiston keruun ja analysoinnin lisäksi myös tutkimuseettisten kysymysten ratkaisujen kannalta.

Ritala-Koskinen (2001) kuvaa sosiologisen lapsuustutkimuksen kenttää moninaiseksi. Kentän erilaisia tutkimuksellisia lähestymistapoja yhdistää halu tutkia todellisia lapsia, heidän lapsena olemisen kokemuksiaan sekä tarkastella maailmaa lapsuuden positiosta käsin. (Mt., 44.) Lapsikäsityksestään riippuen lapsuustutkimuksen suuntaukset soveltavat lapsinäkökulmaa erilaisin tavoin. Allison James ym. (1998, 206) ovat jakaneet sosiologisen lapsuustutkimuksen neljään kenttään, joiden lapsikäsitukset Ritala-Koskinen (2001) on suomentanut seuraavasti: yhteiskuntarakenteellinen lapsi, heimolapsi, vähemmistöryhmälapsi ja sosiaalisesti konstruoitu lapsi. Jako karkeistaa ja pelkistää todellisuutta, mutta auttaa hahmottamaan erilaisia tapoja lähestyä lapsuuden tutkimista. (Mt., 46.) Yhteiskuntarakenteellinen käsitys lapsesta korostaa lasten asemaa yhteiskuntarakenteiden olennaisena osana. Lasten ei nähdä sijoittuvan yhteiskunnan marginaaliin, josta he vasta aikuistuttuaan siirtyisivät osaksi rakenteita. (James ym. 1998, 209.) Yhteiskuntarakenteellinen käsitys kuitenkin essentialisoi lapsuuden ja eroaa siten sosiaalisesti konstruoidusta käsityksestä, joka kiistää lapsuuden luonnollisen, universaalien olemassaolon ja korostaa lapsuuden moninaisuutta ja tarkastelee sen

rakentumista eri aikoina ja eri kulttuureissa. Ritala-Koskinen (2001, 49) nimittää heimolasta sosiaalisesti konstruoidun lapsen politisoiduksi versioksi. Heimolapsinäkömyksen mukaan lapset eivät jaa aikuisten kulttuuria vaan ovat kulttuurisesti erillään aikuisten todellisuudesta siten, että lapsilla on oma folklore, normit ja säännöt. Lasten näkökulman ajatellaan olevan aikuisten saavutettavissa tutkimuksen kautta. (James ym. 1998, 28–30, 214–216.)

Tutkimukseni lapsikäsitys perustuu käsitykseen, jonka Ritala-Koskinen (2001) on nimennyt vähemmistöryhmälapseksi. Käsitys lapsesta on analoginen sukupuolen-tutkimuksen näkemyksille naisesta yhteiskunnan toisena. Lapsuus tulee ymmärretyksi suhteessa aikuisuuteen samassa merkityksessä kuin on teoretisoitu naisen suhdetta mieheen. Vähemmistöryhmänä lapset näkevä käsitys viittaa lapsuuteen universaalisti merkityksessä, jonka mukaan lasten ajatellaan olevan globaalisti marginaalisessa vähemmistöasemassa suhteessa aikuisiin. Vähemmistöasema liittyy lasten yhteiskunnallisen aseman laatuun eikä lasten määrälliseen vähemmistöasemaan. Tutkimuksellisenä lähestymistapana vähemmistölapsikäsitoksen tavoitteena on haastaa lasten ja aikuisten välistä epäsymmetristä valtasuhdetta kieltäytymällä erottelemasta lapsia yhteiskunnan muista subjekteista. Lapsille myönnetään subjektiviteetti, jolloin heidät nähdään tietoisina toimijoina yhteiskunnassa. (Ritala-Koskinen 2001, 48 [James ym. 1998, 30–31, 210–212].)

Lasten yhteiskunnallinen vähemmistöasema heijastuu esimerkiksi vanhemmuuden tutkimukseen, jota on tehty vain vähän lasten näkökulmasta. Kuten Leena Valkonen (2006) raportoitiin 11-13 -vuotiaiden lasten vanhemmuuskäsityksiä tutkineessa tutkimuksessaan vanhemmuus saattaa kuitenkin merkityksellistyä lapsille toisenlaisista lähtökohdista kuin aikuisille. Valkosen tutkimuksessa lasten vanhemmuuskuvassa korostuivat huolenpito, ajan antaminen, anteliaisuus ja sopiva sallivuus. Huolenpito sisälsi rakkautta, välittämistä, huolehtimista, huolissaan oloa, kotitöiden tekemistä, rajojen asettamista, auttamista ja elättämistä. Anteliaisuuden ja sopivan sallivuuden lapset liittivät Valkosen tutkimuksessa ”kivuuteen”. Valkosen mukaan tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että vastatakseen lapsen toiveita vanhemman auktoriteettiin tulee selkeiden rajojen määrittelyn lisäksi sisältyä reiluus ja luottamus lapseen. Lasten määritelmä kivasta ei liity täydelliseen rajattomuuteen vaan satunnaiseen joustamiseen, joka osoittaa reilouden lisäksi lapseen luottamista. Kivan lisäksi lapset käyttivät

muutenkin käsitteitä, jotka erosivat niistä käsitteistä, joilla vanhemmuutta on perinteisesti tutkittu. Valkosen mukaan lapset puhuvat konkreettisesta huolenpidosta, auttamisesta, ruoan laittamisesta, pyykin pesusta, kurista, kunnon ihmiseksi kasvattamisesta, mäkättämisestä ja lellimisestä, kun taas vanhemmuustutkimus puhuu abstraktimmin esimerkiksi rajojen asettamisesta ja rakkauden antamisesta. (Mt., 94-99.)

Lasten arjessa on omanlaisensa rytmi, jota suureksi osaksi määrittävät aikuiset. Ajankäyttöä sääntelevät muun muassa koulunkäynti, kodin yhteiset ruoka-ajat, harrastukset ja nukkumaanmenoajat. 10 -17 -vuotiaiden lasten ajankäyttöä tutkineen Hannu Pääkkösen (2007) mukaan lapsille jää noin kahdeksan tuntia vapaa-aikaa vuorokaudessa. Koulunkäynti vie lasten ajasta kymmenesosan, nukkuminen keskimäärin 9,5 tuntia ja peseytymiseen, pukeutumiseen sekä ruokailuun lapsilla kuluu noin pari tuntia päivässä. Pojille vapaa-aikaa jää noin puoli tuntia enemmän kuin tytöille, koska he tekevät päivisin kaksikymmentä minuuttia vähemmän kotitöitä ja käyttävät hygieniasta huolehtimiseen hiukan tyttöjä vähemmän aikaa. (Mt., 225) Pojat käyttävät liikuntaan ja ulkoiluun enemmän aikaa kuin tytöt kun taas tytöt käyttävät enemmän aikaa kavereiden kanssa olemiseen. Kahden vuosikymmenen aikana lasten ajankäyttö on muuttunut koulunkäyntiin käytetyn ajan vähentyessä ja vapaa-ajan lisääntyessä. Lasten yöuni on lyhentynyt ja television ääressä vietetty aika kasvanut ilmeisesti lukemiseen ja kavereiden kanssa käytetyn ajan kustannuksella. Pääkkösen tutkimuksen mukaan lapset katsovat televisiota vapaa-ajallaan yli kaksi tuntia päivässä. (Pääkkönen 2007, 227-228.) Väestöliiton (2012) tuoreen tutkimuksen mukaan tietokoneen ja television äärellä käytetty aika on peruskouluikäisillä pojilla yhteensä 3 tuntia ja tytöillä 2,5 tuntia koulupäivinä ja vastaavat luvut vapaapäivinä ovat pojilla 4 tuntia ja tytöillä 3,5 tuntia. Tietokoneenkäyttämisen yleistymisen on vähentänyt televisionkatselu-aikaa. Väestöliiton tutkimus osoittaa lasten ja nuorten kotonaolon lisääntyneen viimeisen kymmenen vuoden aikana siten, että peruskouluikäisistä lapsista suurempi osa on kotona koulun jälkeen. Myös lapsiperheiden vanhempien kotonaolo on arki-iltaisinkin hieman lisääntynyt¹².

Päiväkoti-ikäisten lasten arkea tutkineen Taina Kyrönlampi-Kylmäsen (2007, 153) tutkimuksessa vanhempien työelämä näyttää määrittävän lasten ajankäyttöä kotona: sen mukaan mennään nukkumaan, se sanelee lähtö- ja paluuajan päiväkodista ja rajoittaa

¹² ”Perhebarometri: miten lapsiperhe käyttää aikansa?”
< <http://www.vaestoliitto.fi/?x27375=1473132>>. Katsottu 1.2.2012

leikkimistä. Kouluikäiset ovat jo omatoimisia päivittäisissä toiminnoissaan, ja voidaan-kin ajatella, ettei vanhemman työelämä yhtä paljon määritä heidän arkensa aikataulua, kun lapset menevät ja tulevat koulusta itse, viettävät mahdollisesti joitakin tunteja kotona yksin ennen vanhemman paluuta töistä ja ulkoilevat itsenäisesti ilman vanhemman valvontaa. Kyrönlampi-Kylmäsen tutkimuksessa vanhempien työelämä tunkeutui lasten maailmaan myös vanhempien uupumuksen kautta. Erimielisyyttä perheissä syntyi kun vanhemmat eivät jaksaneet leikkiä lastensa kanssa heidän toivomassaan määrin. (Mt., 45.) Myös Mikko Innasen (2001) nuorisoikäisten vanhemmuuskertomuksia tarkastelleessa tutkimuksessa sekä tytöt että pojat kirjoittavat isän kiireestä, jonka he liittävät työssä käymiseen. Nuoret kuvailevatkin isän äitiä useammin kodin ulkopuoliseksi toimijaksi, mihin liittyy myös isän kanssa yhdessä olemisen muotojen toiminnallisuus ja liikkeellä oleminen. (Mt., 131-135)

Valtaosa suomalaisista lapsista asuu kahden vanhemman perheessä (84,2 %). Vain joka kuudes lapsi asuu yhden vanhemman perheistä, joista 14 % äidin kanssa ja 1,8 % isän kanssa. (Silven & Kouvo 2008 [Kaartovaara & Sauli 2000].) Lasten leikkimistä tutkineen Marjatta Kallialan (1999) tutkimuksessa perheen kokoonpanon yleisyys vanhemmuuden sukupuolittuneisuuden ohella heijastuu 6-vuotiaiden lasten kotileikkeihin. Leikkiperheet muodostuvat isästä, äidistä ja lapsista. Tytöt leikkivät kotileikeissä äitejä ja pikku- sekä isosisikoja ja pojat isiä ja isoveljiä. Pojat isinä käyvät kotona syömässä äidin valmistamaa ruokaa kun heidän kotileikkinsä muutoin tapahtuu Kallialan kutsumassa ”laajennetussa kotiympäristössä”. Pojat käyttävät tyttöjen lailla reaali maailman tapahtumia leikkiaineiksina. Sukupuolittunut ero lasten leikeissä näkyikin oikeastaan vain ilmaisussa, kun poikien leikeistä puuttuvat lähes kokonaan tunteita ilmaisevat repliikit. Pojat kuvaavat tapahtumia pelkistetysti ja tunteitaan paljastamatta. He lähestyvät asioita käytännöllisesti vaihtaen renkaita ja tasoittaen parkkipaikkoja, kun tyttöjen leikeissä konkreettiset tapahtumat ovat pikemminkin toissijaisia jääden ihmissuhteiden ja tunteiden kuvaamisen varjoon. (Mt., 110–112.) Tytöt eivät vain äitejä leikkiessään liitä tunteiden ilmaisua yhdeksi vanhemmuuden ulottuvuudeksi vaan he tekevät niin myös kirjoittaessaan hyvästä vanhemmuudesta (Valkonen 2006, 91).

Poikien vaikeneminen tunteistaan asettuu osaksi sukupolvien välistä jatkumoa kun Mikko Innasen (2001) tarkastelemissa nuorten teksteissä korostuu isien vaikeus näyttää tunteitaan. Pojat tosin raportoivat yhteisestä salakielestä, jonka avulla isä poika

osoittavat toisilleen välittämistä. Pojat myös herkemmin vaikenevat epäonnistuneista isistään, kun taas tyttöjen teksteistä löytyy poissaolevia, alkoholisoituneita ja väkivaltaisia isiä. Oli poikien isä-suhde millainen tahansa kuvailevat he sitä normaalina. (Mt. 131–135.) Myös ruotsalaisen Ulf Hyvösen (1993) tutkimuksessa pojat kuvailevat isiänsä positiivisemmin määrein kuin tytöt (Plantin 2001, 157 [Hyvönen 1993]). Poikien ja tyttöjen isien kuvailemisen eroja voi osittain selittää se, että amerikkalaisten tutkimusten mukaan isät viettävät enemmän aikaa poikalapsiensa kuin tyttölapsiensa kanssa (Lundberg ym. 2007, 89–90; Yeung ym. 2001, 147; Barnett & Baruch 1987, 37). Tätä on selitetty sillä, että isän on helpompi olla vanhempina samaa sukupuolta olevalle lapselleen (Starrels 1994).

Merja Korhonen (1999) on haastatellut 1950- ja 60-luvuilla lapsuuttaan eläneitä miehiä heidän isistään. Miesten lapsuusmuistoissa työ on vienyt vanhempien aikaa samoin kuin Taina Kyrönlampi-Kylmäsen (2007) päiväkotikäisten lasten ja Mikko Innasen (2001) nuorten kokemuksissa. Korhosen haastatellut miehet ovat jo lapsena osallistuneet työntekoon, ja heidän ollessaan ikään kuin osa aikuisten maailmaa on heidän suhteensa vanhempiensa työhön määrittynyt erilaiseksi kuin tämän päivän lapsilla. Vanhempien auktoriteetti on pääsääntöisesti ollut voimakas eikä säännöistä ole neuvoteltu. Toisaalta lapsilla on ollut suuri autonomia, koska lasten on ajateltu kasvavan ikään kuin itsestään ilman jatkuvaa aikuisten kontrollointia. Tosin erona tähän päivään on se, että 1950- ja 60-luvuilla lapsuuttaan erityisesti maaseudulla eläneiden lasten elinpiirissä on usein ollut Korhosen tutkimuksen mukaan useampia aikuisia kuin vain vanhemmat sekä myös useampia sisaruksia. Tällainen autonomisuus ei ole siis merkinnytkään lasten yksin olemista, mitä se saattaisi tämän ajan olosuhteissa merkitä. (Mt., 188.)

Kuvat lapsuuden isistä ovat äitejä kielteisempiä. Neljännes miehistä kuvaa isää tasaiseksi ja hyväluontoiseksi, mutta puolet kuvaa isää etäiseksi auktoriteetiksi (Korhonen 1999, 191), kun kurinpito on ollut usein korostetusti isän vastuulla (mt., 200). Ilana Aallon (2004) kahden sukupolven miesten isyyskertomuksia tarkastelevassa tutkimuksessa nuoremmat miehet raportoivat etäisyyttä rakentavasta sukupolvien välisestä sanattomuudesta. Tämän ketjun he tahtovat omalla kohdallaan katkaista toisin tekemisen kautta itse isinä toimiessaan. Tästä huolimatta nuoret miehet näkivät oman ja isiensä tekemän vanhemmuuden välillä myös yhtäläisyyksiä ja kokivat isiensä olleen heille merkityksellinen miehen malli. Miesten kertomuksissa piirtyvä kuva isistä miehinä onkin myönteisempi kuin heistä vanhempina piirtyvä kuva. (Mt., 25.) Tulkitsen

tämän heijastavan kappaleessa 2.4 esittelemääni maskuliinisuuden ja vanhemmuuden välistä hankausta; hyvä mies ja hyvä isä eivät mutkattomasti aina asetu samaan toimijaan.

3 TUTKIMUSMENETELMÄT

Tutkimuksellinen lähestymistapani on fenomenologisesti virittynyt tavoitellessani isien ja lasten jokapäiväisten elämiskokemusten sisältöjä ja merkityksiä. Tutkimuksellisen lähestymistavan lisäksi haen fenomenologiasta vaikutteita aineistonkeruuseen ja aineiston analyysiin. Fenomenologian rooli jää kuitenkin vaikutteiden tarjoajaksi, sillä aineistonkeruun menetelmänä olen soveltanut teemahaastattelua, ja aineiston olen analysoinut seuraamalla laadullisen sisällönanalyysin periaatteita. Isien lisäksi olen haastatellut lapsia, mikä on asettanut aineistonkeräämiselle omat haasteensa ja ehtonsa. Tarkastelen näitä haasteita ja ehtoja tarkemmin kappaleissa 3.4 ja 3.5.

3.1 Fenomenologia lähestymistapana

Fenomenologisessa tutkimuksessa kokemuksen käsitetään muodostuvan ihmisen ja todellisuuden vuorovaikutuksessa (Laine 2010, 29). Ilmiötä tutkitaan sen omassa kontekstissa, ja tarkoituksena on ilmiön tallentaminen sellaisena kuin sitä elävät ihmiset sen kokevat. Tutkimuksen tarkasteleman ilmiön perusolemuksen esiintuontiin pyritään tutkimalla niitä merkityksiä, jotka tutkittavan ilmiön konstituivat. (Giorgi 2006, 26–27.) Tutkimukseni kiinnostuksen keskiössä oleva ilmiö on isyys, jonka perusolemusta tarkastelen miesten ja lasten isyydelle antamien merkityksien kautta. Kokemus muotoutuu yksittäisten merkityksien kautta, ja fenomenologisen ajattelun mukaan kaikki saa merkityksen, koska ihmisen suhde maailmaan on intentionaalinen. (Laine 2010, 29.)

Tutkimuksessani tavoite tutkittavien kokemuksen aidosta kuulemisesta on yhtäläinen fenomenologisen tutkimuksen kanssa. Menetelmällisesti tutkimukseni ei kuitenkaan vastaa fenomenologisen tutkimuksen vaatimuksia. Aineistonkeruussani olen hyödyntänyt ennalta laatimaani haastattelurunkoa. Puhtaasti fenomenologisessa syvähaastattelussa tutkijalla ei kuitenkaan ole haastattelurunkoa, vaan haastattelu etenee

mahdollisimman paljon haastateltavan ehdoilla. Asetelma liittyy tavoitteeseen päästä lähelle tutkittavien ihmisten alkuperäistä kokemusta, jonka edellytyksenä ajatellaan olevan tutkimusprosessin irrallisuus tutkijan muodostaman teoreettisen viitekehyksen vaikutuksesta ja ohjaavuudesta. Omassa tutkimuksessani olen kuitenkin muotoillut jopa tutkimuskysymykseni aiempien tutkimusten kysymyksenasetteluihin ja tuloksiin perustuen. Haastatteluja varten valmistelin etukäteen kysymyslistat, joissa jokaiselle kysymykselle löytyy kytkeä tutkielmani teoreettiseen taustoitukseen. Valmiiden kysymyslistojen käyttämisen kanssa pyrin olemaan tietoinen tutkimukseni fenomenologisesti virittyneistä tavoitteista ja antamaan tilaa haastateltavien kertomalle.

Fenomenologisessa tutkimuksessa kerättävä aineisto on luonteeltaan tutkittavaa ilmiötä kuvailevaa aineistoa (Giorgi 2006, 30), minkä vuoksi kysymykset tulee muodostaa siten, että niihin saatavat vastaukset ovat kuvailevia ja kertomuksenomaisia. Timo Laineen (2010) mukaan tällaisiin vastauksiin päästään esittämällä konkreettisia ja todellisuutta kuvailemaan houkuttelevia kysymyksiä. Laine korostaa, että tutkijan tulee aineistoa kerätessään tiedostaa ero kokemuksen ja käsityksen tutkimisen välillä, koska ihmisten kokemusten ja heidän käsityksensä välillä ei välttämättä ole käytännön yhteyttä. Päästäkseen käsiksi tutkittavien tosiasiallisiin kokemuksiin yleisten mielipiteiden sijaan, tulee tutkijan käyttämän kielen olla mahdollisimman lähellä kokemuksellisuutta, ei abstraktia tai käsitteellistä. (Mt., 38) Tutkimuksessani lähestyn isyyttä tekemisen käsitteen kautta, jolloin kysymykseni kartoittavat konkreettisia isyyden tekoja. Tekemisestä kysyminen houkuttelee haastateltavaa antamaan hänen kokemustaan kuvailevia vastauksia käsitysten ja mielipiteiden sijaan.

3.2 Teemahaastattelu tiedonkeruun menetelmänä

Tiedonhankinnan menetelmänä olen käyttänyt puolistrukturoitua teemahaastattelua. Sirkka Hirsjärven ja Helena Hurmeen (2001, 48) näkemyksen mukaan teemahaastattelussa korostetaan haastateltavien tulkintoja asioista ja heidän niille antamiaan merkityksiä. Katson teemahaastattelun olevan sopiva väline tutkimukseni tavoitteiden saavuttamiseen eli tuomaan esiin isyyden tekemisen tavan merkitystä isille ja heidän poikapuolisille lapsilleen.

Teemahaastattelu etenee etukäteen valittujen teemojen ja niihin liittyvien tarkentavien kysymysten varassa (Hirsjärvi & Hurme 2001, 48). Ennen haastatteluja laadin haastattelurungot, joiden teemat nousevat tutkimuskysymyksistäni: isyyden konkreettinen tekeminen, isyyteen liittyvän toiminnan tavat ja niiden suhde sukupuoleen sekä isän ja lapsen välisen emotionaalisen suhteen läheisyys. Näiden teemojen tehtävänä on ratkaista tutkimusongelmaa eli isyyden tekemisen tavan merkitystä isille ja lapsille. Teemat olen operationalisoinut edelleen isille ja lapsille esitettäväksi kysymyksiksi, joista muodostuu heille keskenään erilaiset kysymyslistat. Kaikilta isiltä ja kaikilta lapsilta on kysytty samat kysymykset, vaikkakaan ei välttämättä samassa järjestyksessä tai samoin sanavalinnoin, mikä on tyypillistä puolistrukturoidulle haastattelulle (Eskola & Vastamäki 2001, 24; Tuomi & Sarajärvi 2009, 75). Myös haastattelun avoimuus on edistänyt tutkimuksen fenomenologisten ihanteiden toteutumista. Erityisesti lapsia haastateltaessa olisin kokenut rajoittavana tekijänä joidenkin lasten kanssa, jotka ilmaisivat ajatuksiaan kertoilevasti, pyrkimyksen pysyttäytyä ennalta määrättyissä sanavalinnoissa tai kysymysjärjestyksessä.

Haastattelujen lisäksi olen pyytänyt isiä ja lapsia kirjoittamaan minulle vapaa-
muotoisesti. Kirjoittamiselle ajattelen kaksi funktiota. Ensinnäkin isyys on laaja aihe, ja haastattelutilanteen jälkeen haastateltaville tulee kenties mieleen asioita, jotka jäivät sanomatta. Toiseksi isyys voi olla arkipäiväisyydestään huolimatta arka aihe. Tarkoitukseni oli tarjota haastateltaville väylä kertoa myös sellaisista isyyteen liittyvistä asioista, joista voi olla vaikeaa puhua. Kirjoituksia varten jätin haastateltavien kotiin kirjekuoren, jossa oli valmiiksi postimerkki ja palautusosoite. Tämän lisäksi annoin sähköpostiosoitteeni ja puhelinnumeroni. Kukaan haastatelluista isistä tai lapsista ei kuitenkaan käyttänyt hyväkseen tarjoamaani mahdollisuutta kirjoittamiseen. Tutkimukseni aineisto muodostuu siten kuuden 8-11-vuotiaan pojan ja viiden isän haastatteluista.

Ennen varsinaisten tutkimushaastattelujen aloittamista haastattelin yhden isän ja hänen kaksospoikansa testimielessä. Hyödynnän myös tämän haastattelun sisältöä analyysiosiossa, joskin on hyvä esitellä ne muutokset, joita tein haastattelukäytäntöihini testihaastattelun perusteella. Testihaastattelussa haastattelin ensin lapsia. He tahtoivat, että haastattelin heitä yhtäaikaaisesti, ja he osoittivat haastattelutilaksi kotinsa olohuoneen sohvan. Lapset ja isä sopivat keskenään isän jäämisestä samaan tilaan, mihin en käänteeseen varautumattomana osannut puuttua oikein. Lasten isä siis

pysytteli kuuloetäisyydellä koko lasten haastattelun ajan. Lapset olivat erittäin jännittyneitä ja vastasivat useimpiin kysymyksiini vähäsanaisesti. Kenties toisessa tilassa, ilman isän läsnäoloa, heidän jännityksensä olisi purkautunut helpommin. Toisaalta voi myös olla, että jännitys ilman isää olisi ollut vielä suurempi.

Isän pysyminen samassa tilassa oli kuitenkin vastoin sitä pyrkimystäni, jonka mukaan haluan taata lasten ja isien haastatteluille yhtäläisen luottamuksellisuuden. Tällaisen luottamuksellisuuden edellytyksenä on muiden perheenjäsenten pysyminen kuuloetäisyyden ulkopuolella haastattelun ajan. Tosin en voi myöskään painostaa haastateltavia lapsia päästämään minua kodin yksityisempiin tiloihin. Näen asian niin, että jos haastateltava lapsi valitsee paikaksi avoimen tilan, minun tulee kunnioittaa valintaa. En ollut kuitenkaan etukäteen ajatellut mahdollisia kotona haastattelemiseen liittyviä haasteita, ja ne pääsivät yllättämään minut vielä testihaastattelun jälkeenkin. Testihaastattelu osoittautui hedelmälliseksi paitsi haastattelutilanteen myös laatimani kysymyslistan kokeilemisessa. Haastattelun jälkeen tein erityisesti muutoksia kysymyksiin, jotka käsittelevät isyyden ja sukupuolen suhdetta. Testihaastattelussa kysyin esimerkiksi: ”Puhutaan miehen ja naisen toisiaan täydentävistä rooleista kodin piirissä. Miten ymmärrät tämän?”. Haastateltavan oli vaikea ymmärtää kysymystä ja itsekin huomasin sen kysyvän pikemminkin haastateltavan käsitystä kuin kokemusta miehen ja naisen rooleista. Muutin kysymyksen muotoon: ”Tuoko mieheytesi vanhemmuuteesi jotain mitä äidin naiseus ei siihen tuo?”.

3.3 Lasten haastattelemine

Tiedonkeruun menetelmä on tutkimuksessani isille ja lapsille samanlainen. Lasten asema on kuitenkin yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa tuotettu erityiseksi, ja sen vuoksi pohdin lasten haastattelemista ja sitä ohjaavia periaatteita tässä tutkimuksessani vielä erikseen.

Lapsista on oltu kiinnostuneita tutkimuksessa, mutta heidän positionsa on kauan ollut tutkimuksen passiivinen kohde aktiivisen oman elämän asiantuntijan sijaan. Lasten asema on tuotettu marginaaliseksi useista syistä. Ensinnäkin lasten ajattelun ja ymmärryksen kehittymättömyyden on ajateltu johtavan lasten tuottaman tiedon epäluotettavuuteen, kun siinä on epäilty lasten kykyä erottaa tosi ja epätosi. (Ritala-

Koskinen 2001, 65, 67.) Myös lapsen ja aikuisen haastattelijan kielten kohtaaminen on problematisoitu. Lapsen kykyä ymmärtää aikuisen esittämää kysymystä on pohdittu samoin kuin aikuisen kykyä ymmärtää lapsen vastaus ja tehdä siitä pätevä tulkinta. (Kyrönlampi-Kylmänen 2007, 10 [Alanen 2001].) Haastattelevalta tutkijalta onkin vaadittu erityisosaamista lasten haastattelemiseen, eikä yhteiskuntatieteilijöillä ole nähty olevan tähän valmiuksia (Ritala-Koskinen 2001, 65).

On kuitenkin ristiriitaista ajatella, että lasten haastattelemiseen vaatii haastattelijalta erityistaitoja, jos samanaikaisesti halutaan korostaa lasten näkemistä aktiivisina toimijoina ja sinänsä pätevinä tutkimukseen osallistuvina informantteina (Ritala-Koskinen 2001, 66). Lasten kohtaamisen haasteeseen haen vaikutteita Luce Irigarayn (1996) ajattelusta naisen toiseuden näkemisestä ja myöntämisestä edellytyksenä naisen ja miehen samantarvoisuudelle. Tutkimukseni lapsikäisyyden mukaan lapset ovat toisia samassa merkityksessä kuin Irigarayn tekstissä nainen on toinen suhteessa mieheen ja patriarkaattiin. Hyödynnän tätä leikkauskohtaa ja sovellan Irigarayn ihmettelyä lasten kohtaamiseen. Irigaray liittyy näkemisen myös käsityksen muodostamiseen, mikä ei perustu projektioille eikä käsityksen muodostajan itsekeskeisyydelle. Irigarayn sanoin: ”Toisen... täytyy aina ja jatkuvasti yllättää meidät, vaikuttaa meistä uudelta ja täysin erilaiselta kuin millaisena hänet tunnemme tai mitä otaksumme, että hänen tulisi olla.” Toisen kohtaamista haastavana tekijänä Irigaray näkee miesten rakentamat kielen ja diskurssin, joihin on sisäänrakennettu naisen ilmaisukyvyttömyys ja alempiarvoisuus. (Mt., 132–133, 93). Yhtä lailla kieli ja diskurssit ovat aikuisten rakentamia, jolloin lasten kohtaaminen vaatii tutkijalta kyseenalaistavaa asennetta omaa kielenkäyttöään kohtaan ja vastaavasti avointa asennetta lasten kieltä kohtaan.

Lasten tiedon tutkimista voidaan perustella tutkimukseni lapsikäisyyteen sisältyvästä ajatuksessa lapsista Toisina. Sosiaalinen todellisuus näyttää erilaiselta alhaalta kuin ylhäältä päin katsottuna (Ritala-Koskinen 2001, 65), mikä tekee lasten tiedosta arvokasta sen mahdollisesti tarjotessa uusia näkökulmia arkipäiväisiinkin aiheisiin kuten isyyteen. Feministisessä tutkimuksessa keskeinen käsite *standpoint* viittaa asemaan, josta yksilö kohtaa maailman. Asema vaikuttaa siihen, mitä kukin maailmasta tietää. Feministinen kritiikki esittää, että esimerkiksi sosiologia on perinteisesti tarkastellut yhteiskuntaa ja sen ilmiöitä maskuliinisesta asemasta. (Alanen 1992, 34; Smith 1988, 1989.) Yhtälailla kuin maskuliininen, sosiologisen tutkimuksen näkökulma on ollut myös aikuisen (mt., 34).

Olen rajannut tutkimukseen osallistuvien lasten iän 8-11 vuoteen. Tämän ikäryhmän lasten havainnot ovat jo suhteellisen vakiintuneita ja pysyviä, mikä on näkemykseni mukaan edellytys kerätessäni aineistoa haastatteleamalla. Heidän ajattelunsa on kuitenkin kiinni konkreettisesti, joka asettaa haastattelurungolle tiettyjä vaatimuksia. (Pulkkinen 2002, 108–109.) Maarit Alasuutarin (2002, 158) mukaan lapsia haastateltaessa kysymykset onkin hyvä liittää lapsen arkeen kuuluviin toimintoihin ja rutiineihin, sillä tällainen muotoilu helpottaa lasten vastaamista.

Tutkimuksen edetessä minun tulee olla tietoinen siitä, että lasten tekemisestä vain osa on sellaista omaehtoista tekemistä, mille he itse luovat puitteet. Suuri osa on aikuisten strukturoimaa ja järjestämää tekemistä. Lasten toiminta tapahtuu monilla erilaisilla toimintakentillä, ja lasten arkisen toiminnan luonnetta tutkinut professori Berry Mayall (2003) huomauttaakin, ettei lasten toiminnan tutkimisen tulisi olla kontekstisidonnaista vaan tutkijan tulee jo aineistoa kerätessään huomioida useampia lapsen elämän toimintakentistä. Kontekstilla Mayall viittaa esimerkiksi päiväkotiin, kouluun ja kotiin. Nämä eri kontekstit - toimintakentät - vaikuttavat lasten elämässä toisiinsa, kun esimerkiksi koulu tunkeutuu konkreettisesti läksyjen muodossa kodin alueelle. (Mt., 122.) Tutkimuksessani sovellan Mayallin ehdottamaa käytäntöä ja menen haastattelukysymyksilläni kodin lisäksi myös harrastusten, kavereiden kanssa yhdessä olemisen ja koulun alueille. En sovello Mayallin ajatusta vain lasten haastattelemiseen, vaan oletan myös miesten vanhemmuuden tapahtuvan erilaisissa konteksteissa ja näiden kontekstien vaikuttavan toisiinsa. Miesten erilaisiksi alueiksi voidaan ajatella esimerkiksi työelämä, koti ja harrastus.

3.4 Teoriaohjaava sisällönanalyysi

Tutkimukseni määrittyy laadulliseksi tutkimukseksi, mutta sen luokittelu puhtaasti induktiiviseksi tai deduktiiviseksi on hankalaa. Induktiivisen päättelyn idea on, että tutkijan on havaintojensa pohjalta mahdollista synnyttää uusi teoria. Ongelmaksi kuitenkin muodostuu tutkijan oletettu kyky irtautua ympäristöstään ja ”jo tietämästään”. Deduktiivista päättelyä sovellettaessa analyysi perustuu tiettyjen teoreettisten väitteiden todentamiseen. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 95.) Tutkimuksessani teoreettisen viitekehyksen rooli on tutkimuksen ensimetreistä alkaen ollut niin suuri, että en voisi väittää soveltavani induktiivista päättelyä. Teoreettisessa taustassa käsitteellistän tutkimaani

ilmiötä, ja siihen kuuluvista teoreettisista malleista sekä aiemman tutkimuksen osoittamista isyyden merkityksellisistä ulottuvuuksista nousevat aineiston keruun kysymyksenasettelut. Analysoidessani aineistoa en deduktiivisen päättelyn tapaan kuitenkaan nojaa vain johonkin tiettyyn teoriaan tai malliin, vaan ajatteluprosessissa vaihtelevat aineistolähtöisyys ja valmiit mallit (Tuomi & Sarajärvi 2009, 97).

Edellä kerrotun perusteella tutkimus ei määriy induktiiviseksi eikä deduktiiviseksi, vaan seuraan Leena Valkosen (1995) esimerkkiä eli haen tutkimustapaani aineksia abduktiosta, jossa teoreettinen tieto ja empiiriset havainnot yhdistyvät. Valkonen on tutkinut perhehoitoon sijoitettujen nuorten vanhempisuhteita. Hän on nimennyt abduktiiviseksi haasteeseen lapsen näkökulman löytämisen vanhemmuustutkimuksen kentässä, jossa näkökulma on perinteisesti ollut aikuisen. Tutkimukseni abduktiivinen haaste on yhtäläinen Valkosen haasteen kanssa, jonka kohtaamiseen abduktiivinen selitysmalli sopii. Udo Kellen (1993) mukaan tutkija on abduktiivisia päätelmiä tehdessään riippuvainen aikaisemmasta tiedostaan. Tutkimusaluetta määrittelevät käsitteet ja taustateoriat tarjoavat tutkijalle välttämättömän kehyksen ja välineen tutkimuksen kohteen tulkitsemiseksi ja selittämiseksi. Kelle korostaa yllättävien uusien käsitteiden ja sääntöjen etsimistä aineistosta. Abduktiivinen selittäminen pyrkii selittämään odottamattoman siten, että se lakkaa tuntumasta yllättävältä. Tämä vaatii havaintojen uudelleen järjestämistä ja niiden näkemistä uudesta perspektiivistä. (Valkonen 1995, 33 [Kelle 1993].)

Aineiston analyysimenetelmänä olen käyttänyt laadullista sisällönanalyysia, jonka tarjoamin keinoin saan keräämäni aineiston järjestetyksi johtopäätösten tekemistä varten (Grönfors 1982, 161). Analyysitapani määrittyy teoriaohjaavaksi analyysiksi sen toteutuessa osittain aineistolähtöisesti ja osittain teorialähtöisesti. Teoriaohjaavan analyysin alkuvaiheet ovat samanlaiset kuin aineistolähtöisessä analyysissa. Erona näiden kahden analyysitavan välillä on, että aineistolähtöisessä analyysissa teoreettiset käsitteet muodostetaan aineistosta kun ne teoriaohjaavassa analyysissa tuodaan tutkimuksen teoreettisesta taustasta. Toisin sanoen olen lähestynyt aineistoa sen omilla ehdoilla, vaikkakin tutkimuskysymysten johdattelemana. Vasta analyysin edetessä olen konkreettisesti kiinnittänyt havaintoni tutkimuksen teoreettiseen taustaan. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 97, 117.)

Tutkimuksen teoreettisessa viitekehityksessä olen käsitteellisesti määritellyt tutkittavan ilmiön, isyyden. Olen määritellyt sen muodostuvan *tekemisestä*, ja valitsemallani ymmärystavalla on ollut olennainen vaikutus niin aineiston keruun vaiheessa teemojen operationalisointiin kuin analyysivaiheessa havaintojeni kohdistumiseen. Tuomen ja Sarajärven (2009, 98) mukaan teoriaohjaavassa analyysissä aineiston hankinta on vapaata suhteessa teoriaosan *jo tiedettyyn* tietoon tutkittavasta ilmiöstä. Itse olen valinnut toteuttaa aineiston hankinnan yllä kuvailemallani tavalla, joka eroaa Tuomen ja Sarajärven ehdottomasta. Tutkimukseni analyysitapa ei tästä huolimatta määrity teorialähtöiseksi analyysiksi, sillä olen jättänyt analyysivaiheeseen tilaa myös yllättäville löydöksille. Niiden tekeminen muodostuisi vaikeammaksi, jos analyysi seuraisi tiukasti ennalta rakentamaani teoreettista viitekehystä.

Tuomen ja Sarajärven (2009) mukaan teoriaohjaavassa analyysissä analyysiyksiköt valitaan aineistosta, mutta aikaisempi tieto ohjaa ja auttaa analyysia, ehkä eklektisestikin. Aikaisemman tiedon vaikutus on tunnistettavissa analyysistä, mutta sen merkitys ei ole teoriaa testaavaa vaan pikemminkin tutkijan ajatusprosesseja avartavaa ja eteenpäin vievää. (Mt. 96-97.) Kappaleessa 6 kuvailen miten olen käytännössä soveltanut teoriaohjaavan sisällönanalyysin periaatteita ja kerron tarkemmin analyysiprosessin etenemisestä.

3.5 Eettiset kysymykset

Eettisten kysymysten pohtiminen on noussut keskeiseksi asiaksi lapsuustutkimuksessa. Harriet Strandellin (2005) mukaan tähän on kolme tekijää. Ensinnäkin lapsia on alettu pitää mahdollisina informanteina eli ajatellaan, että lapsuuteen liittyvistä asioista voidaan kysyä lapsilta itseltään eikä esimerkiksi heidän vanhemmiltaan tai opettajiltaan. Toiseksi lapsikäsitys on muuttunut lasten osallisuutta ja toimijuutta tunnustavaksi. Kolmantena tekijänä Strandell esittää tutkimuseettisten kysymysten nousemisen aiempaa keskeisempään asemaan tutkimustoiminnassa ylipäätään. (Mt., 31.)

Ihmistieteissä tutkimukseen osallistuvien itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen on tärkeä periaate, johon olennaisesti liittyy tutkimukseen osallistumisen vapaaehtoisuus. Harriet Strandellin (2005) mukaan eettiset kysymykset ovat korostuneet lapsi – ja lapsuustutkimuksessa. Käytännön toimien tasolla tutkimuseettiset kysymykset lapsi- ja

lapsuustutkimuksessa koskevat erityisesti kentälle pääsyä ja siellä olemista. Strandell pohtiikin tutkimuslupaa ja erityisesti sitä, keneltä lupa tulee pyytää tutkittavan ollessa lapsi. Perinteisen tutkimuskäytännön ja lapsikäsitteilyn mukaan se tulisi pyytää lapsen huoltajalta. Modernimpi lapsikäsitteily korostaa kuitenkin lapsen osallisuutta ja toimijuutta. Strandellin näkemyksen mukaan onkin pohdittava, milloin lapsia suojelemaan pyrkivä ei rajoittaa heidän osallistumistaan. (Mt., 31,32.)

Tutkimuksessani haastattelen isä-lapsi -pareja. Ensisijaisen suostumuksen haastatteluun osallistumiseen olen kysynyt isiltä, ja ennen haastattelun alkamista olen varmistanut lapsilta heidän halukkuutensa tutkimukseeni osallistumiseen. Toimintatapani on mahdollistanut sen, että aikuinen, joka on haluton osallistumaan tutkimukseen, kieltää myös lapsen mahdollisuuden osallistua. Toisaalta tutkimukseni kiinnostus on nimenomaan isä-lapsi -pareissa, pelkät isät tai lapset eivät siten voisi vastata tutkimuksen tavoitteisiin. Huomioida tulee myös se, että lapsen halu osallistua tutkimukseen ei saa syrjäyttää isän osallistumisen vapaaehtoisuutta.

Haastattelukysymyksiä laatiessani pohdin jokaista kysymystä erikseen paitsi tiedonkeruullisesta myös eettisestä näkökulmasta. Mahdollisesti tiedonkeruun tehokkuuden kustannuksella muotoilin haastattelukysymykset siten, etteivät ne vaadi haastateltavaa vertailemaan äidin ja isän vanhemmuutta. Lapsille suunnatuissa kysymyksissä en esimerkiksi kysy ”peseekö isä vai äiti pyykit?” vaan kysyn ”kuka pesee pyykit?”. Asettamalla isän ja äidin vastakkain, olisin oletettavasti voinut saada tarkempia vastauksia esimerkiksi vanhempien välisestä työnjaosta. Tällainen vanhempien vastakkainasettelu, jossa lapselta olisi odotettu vanhempiensa vertailemista, olisi kuitenkin saattanut tuottaa lapselle hankalalta tuntuvan position. On eettisesti perusteltua, ettei tutkija aseta lasta vertailemaan vanhempiaan.

Susanna Helavirran (2007, 3) näkemyksen mukaan lasten tutkimisen erityisyys liittyy ennen kaikkea tutkimuksen tekemiseen muodostuvaan epätasaiseen valta-asetelmaan aikuisen ja lapsen välille. Itse haastattelutilanteissa huomioin minun ja lasten välisen epätasaisen valtajakauman kunnioittamalla lasten tahtoa ja kannustamalla heitä suojaamaan itseään. Haastattelujen alussa painotin lapsille, etten tiedä esittämiini kysymyksiini oikeita vastauksia, jos sellaisia voidaan ylipäätään ajatella olevan. Lapset saivat kuulla oikeudestaan olla vastaamatta esittämiini kysymyksiini ja vastata reippaasti ”en tiedä”, mikäli näin halusivat. Haastattelujen aikana yritin välttää

jumittamista jonkin lapselle hankalalta tuntuvaan kysymyksen äärellä ja vaihdoin herkästi aihetta, sillä en halunnut painostaa lapsia vastaamaan.

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tämän luvun tarkoituksena on raportoida tutkimuksen menetelmällisten ja eettisten lähtökohtien käytännön toteutus. Ensin esittelen aineiston kokoamisen etenemisen. Luvun toisessa kappaleessa kuvailen litterointiprosessia ja viimeisessä kappaleessa kutakin haastattelutilannetta sekä haastateltuja poikia ja heidän isiään. Tutkimuksellisesti olennaisinta on kunkin vanhemman isyyteen liittyvän tekemisen kuvailut, joihin myöhemmin tulososiossa tulen viittaamaan.

4.1 Aineiston kokoaminen ja litteroiminen

Haastateltavia etsiessäni liittyivät kriteerit isyyden laatuun sekä lapsen ikään ja sukupuoleen: lasten tuli olla 8-11- vuotiaita poikia. Lapsen sukupuoli kriteerinä tarkentui muita kriteereitä myöhemmin, ja aineiston keruuvaiheessa haastattelin myös yhden pojan kaksoissiskon. Tämä haastattelu on jätetty analysoitavan aineiston ulkopuolelle, kun pian haastattelun tekemisen jälkeen päädyin keräämään aineistoa vain pojilta.

Sain kontaktin haastateltaviin pääosin oman sosiaalisen verkostoni kautta. Kukaan haastatelluista ei kuitenkaan kuulu omaan verkostooni, vaan pyysin tuntemiani ihmisiä auttamaan minua löytämään haastateltaviksi sopivia isä-poika -pareja. Haastateltavia rekrytoitaessa pidin tärkeänä, etten ollut tavannut heitä aikaisemmin, ja etten tiennyt heistä yhteisen tuttavien kautta etukäteen mitään sellaista, mikä saattaisi vaikuttaa analyysin kulkuun. Yhden isä-poika -parin löysin toisen haastatellun isän avustuksella. Toiveenani oli saada tutkimukseen mukaan myös sateenkaariperheen isiä ja poikia. Yritin rekrytoida sopivia haastateltavia Helsingin seudun Setan kautta siinä kuitenkaan onnistumatta.

Haastattelujen tapahtumapaikkana oli haastateltujen koti. Huomasin, että tapani hyödyntää sosiaalista verkostoani haastateltavien hankinnassa osoittautui hyväksi ratkaisuksi mennessäni näiden itselleni tuntemattomien ihmisten koteihin. Nyt pystyin menemään heidän luokseen luottavaisin mielin, kun tuntemattomuudesta huolimatta minulla oli aina joku yhteinen tuttu haastateltavan kanssa. Aikeenani oli haastatella niin lapset kuin aikuisetkin siten, että muut perheenjäsenet eivät kuule keskusteluumme. Tämä osoittautui yllättäen pyrkimykseksi, jota oli vaikea toteuttaa käytännössä. Astuessani haastateltavien kotiin minun tuli kunnioittaa tilaa sekä haastateltavien lasten että aikuisten kotina. Osa haastattelujen tapahtumapaikkoina toimivista kodeista oli niin avoimia pohjaratkaisuiltaan, ettei suljetun oven taakse ollut mahdollisuutta mennä. Osa lapsista taas ei halunnut minun haastattelevan heitä omissa huoneissaan vaan esimerkiksi keittiössä tai olohuoneessa. En koe, että vieraana heidän kodissaan olisin voinut vaatia lapsilta pääsyä heidän huoneeseensa, vaan minun tuli kunnioittaa heidän valintaansa. Tilalla oli kuitenkin suuri merkitys haastattelun kulkuun ja syvyyteen, ja on sinänsä harmi, etten paremmin onnistunut ohjaamaan haastattelujen sijaintia.

Aikuisten ja lasten haastattelemisen olivat odotetusti keskenään erilaisia tehtäviä. Usein aikuisen haastattelu kesti kauemmin; kesto vaihteli neljästäkymmenestä minuutista kahteen tuntiin, kun taas lasten haastatteluista lyhin oli viidentoista minuutin ja pisin tunnin pituinen. Molempien haastattelujen aluksi kerroin tutkimukseni tarkoituksesta haastateltavalle ja kysyin, mikäli heillä oli jotain kysyttävää minulta ennen kuin aloitamme. Varmistin haastateltavilta, että haastattelun nauhoittaminen sopii heille ja kerroin aineiston käsittelemisen luottamuksellisuudesta. Lapsia haastatellessani kysyin, ovatko he aiemmin olleet haastateltavina ja esittelin nauhurin. Kokeilimme sitä yhdessä ja kuuntelimme, miltä testipuheeni kuulostaa nauhoitettuna.

Nauhoitin tekemäni lasten ja isien haastattelut, jotka olen litteroinut sanatarkasti. Sanatarkkuudesta olen tinkinyt omalla kohdallani, ja jättänyt pois erilaisia äännähdyksiä ja lyhyitä sanoja, kuten ”niin”, joiden tarkoituksena on ollut osoittaa puhuvalle haastateltavalle, että kuuntelen ja seuraan aktiivisesti hänen puhettaan. Nauramisen, naurahdukset ja haastateltavien selvät herkistymiset, kuten itkemisen, olen merkinnyt litteroituun tekstiin. Analyysissä en kiinnitä huomiota haastateltavien eleisiin tai ilmeisiin, ja naurahduksien ja herkistymistenkin huomioiminen on toissijaista.

4.2 Analyysin etenemisen vaiheet

Analyysini lähti liikkeelle aineiston huolellisella lukemisella. Kuten Tuomi ja Sarajärvi (2009, 101) neuvovat, kysyin aineistolta tutkimustehtävän mukaisia kysymyksiä ja keräsin niihin vastaavia alkuperäisilmaisuja. Näin erottelin aineistosta tutkimuksellisesti kiinnostavan ei-kiinnostavasta. Analyysiyksikkönä olen käyttänyt ajatuskokonaisuutta, joka voi sisältää useitakin lauseita ja puheenvuoroja haastattelijan ja haastateltavan keskustelusta (Ruusuvuori ym. 2010, 20).

Etenin keräämällä yhteen haastateltavien samaan aiheeseen liittyviä alkuperäisilmaisuja ja etsin niille yhteisen nimen. Tätä prosessia Tuomi ja Sarajärvi (2009, 109) kutsuvat aineiston pelkistämiseksi, ja he ohjeistavat, että tutkimustehtävä ohjaa sitä.

Tutkimuskysymysten suunnatessa tätä analyysin alkuvaiheen havainnointiani etsin vastauksia seuraaviin kysymyksiin: Miten erilaiset isyyden tekemisen tavat merkityksellistyvät isien ja lasten kokemusmaailmassa? Millaisia toimintatapoja miehet ovat omaksuneet kodin piirissä ja vanhempana toimiessaan, ja miten nämä määrittyvät suhteessa käsitykseemme maskuliinisesta? Mitä lapsen kannalta merkitsee hänen isänsä toimintatapojen maskuliinisuus tai feminiinisyys? Millainen on suhde isyyden tekemisen tavalla ja lapsen ja isän välisen emotionaalisen suhteen laadulla? Kysymykset nousivat siis tutkimuksen teoreettisesta taustoituksesta kun taas vastaukset kysymyksiin tulivat aineistosta aineiston ehdoilla.

Tuomi ja Sarajärvi (2009, 110) kutsuvat pelkistetyiksi ilmaisuiksi niitä nimiä, joita annetaan aineiston alkuperäisilmaisuista muodostuville ryhmille. Erojen ja samankaltaisuuksien etsimisen kautta olen muodostanut pelkistetyistä ilmaisuista alaluokkia. Tässä kohtaa teorian rooli analyysia ohjaavana on vielä löyhä. Osa alaluokista yhdistyy suoraan teoreettiseen viitekehykseen, mutta pelkistetyistä ilmaisuista muodostuu myös teoreettisen viitekehyksen ulkopuolisia alaluokkia, kuten ”Isyysihanne”. Teorian olenkin ottanut analyysiin varsinaisesti mukaan alkaessani alaluokkia yhdistelemällä muodostamaan yläluokkia. Yläluokkia en ole enää nimennyt aineistosta nousseiden ilmaisujen mukaan vaan niiden nimet muodostuvat jo tiedetystä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 98). Yläluokista olen niitä toisiinsa yhdistellen muodostanut edelleen kolme pääluokkaa, jotka kiinnittyvätkin jo suoraan tutkimuskysymyksiini isyyden tekemisen tavan merkityksestä, miesten vanhemmuuden toimintatapojen sukupuolittuneisuudesta ja emotionaalisen suhteen laadusta. Ohessa on taulukko, joka

havainnollistaa analyysin etenemistä alkaen yläluokkien määrittelystä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 107-120.)

Taulukko 2. Luokkien muodostaminen

ALALUOKKA	YLÄLUOKKA	PÄÄLUOKKA
<p>Läsnäolo Kaksi aikuista arjen tietopankkeina</p> <p>Tekeminen Managerointi Tehtäviä suoritettava isyys Isyysihanne Riittämättömyyden tunne Ajan puute</p> <p>Perhe-elämän priorisointi työelämän edelle Olosuhteet aktiiviseen isyyteen kannustavana tekijänä</p>	<p>Osallistuvan isyyden merkitys lapselle</p> <p>Osallistuvan isyyden merkitys miehelle</p> <p>Työelämän isyyteen</p>	<p>Arjen isyys</p>
<p>Lapsen harrastus isän ja pojan yhteisenä tekemisenä Lapsen oma tekeminen Yhteisen tekemisen sukupuolittuneisuus</p> <p>Lapsen kehumisen liittäminen suorittamiseen Isän tykkäämisen lukeminen suorittamiseen liittyvästä kehumisesta</p> <p>Hoivan tekemisen suhde maskuliinisuuteen Perhevapaiden jakamattomuuden ”luonnollisuus” Isyyden muutos lapsen kasvaessa</p> <p>Kotityöt ja sukupuoli Miestapainen tekeminen kotona</p> <p>Lasten tyytyväisyys isien kykyyn neuvotella Oman kontrollitavan reflektointi Eronteko omaan isään kovuudessa/ankaruudessa Mieheyden ja kontrollin teeman yhdistäminen</p>	<p>Isän ja pojan yhteinen tekeminen</p> <p>Suorituskeskeisyys</p> <p>Isyyden muuttuminen lapsen kasvaessa</p> <p>Subjektiasema kodin alueella</p> <p>Auktoriteetti</p>	<p>Miesvanhemmuuden erityisyys</p>
<p>Tunteiden ilmaisemisen tavat Toistensa tunteminen Läheisyys – etäisyys Vaikeus/helppous puhua tunteista</p>	<p>Pojan ja isän välinen emotionaalinen suhde</p>	<p>Emotionaalinen suhde</p>

4.3 Haastattelutilanteiden ja haastateltujen kuvaus

Haastattelutilanteet olivat tunnelmaltaan erilaisia. Osa haastateltavista odotti minua hermostuneina ja jännittyneinä, osa haastatelluista isistä taas oli luonteeltaan erityisen ulospäin suuntautuvia ihmisiä, tai he olivat niin tottuneita esimerkiksi työssään keskustelemaan tuntemattomien ihmisten kanssa, etteivät näyttäneet jännittävän tuloani. Monessa perheessä isän ja pojan suhtautuminen haastatteluun oli samanlainen – hermostuneen isän poika oli myös hermostunut. Alla esittelen jokaisen lapsen ja isän. Kerron myös millaista tekemistä miesten isyyden tekemiseen sisältyy sekä heidän itsensä että lastensa kertomana¹³.

Ahti, Jesper ja Juuso

Jesper ja Juuso ovat 10-vuotiaita kaksospoikia, joiden isä Ahti on 39-vuotias sähköalalla työskentelevä mies. Perheen koti sijaitsee uudehkolla asuinalueella, jossa palvelut ja koulut ovat lähellä. Haastattelun tunnelma on jännittynyt. Lapset osoittavat haastattelupaikaksi perheen olohuoneen sohvan ja isä jää samaan tilaan kuuntelemaan lasten haastattelua. Lapset vaikuttavat hermostuneilta, joten katson parhaaksi antaa isän jäädä kuuloetäisyydelle haastattelun ajaksi. Haastattelun kuluessa huomaan ratkaisuni huonoksi, ja ajattelen, että lasten hermostuneisuus olisikin ehkä voinut raueta haastattelun kuluessa, jos isä olisi odottanut kauempana.

Jesper ja Juuso käyvät samassa koulussa samaa luokkaa ja molemmat harrastavat jalkapalloa. Lasten äiti tekee kolmivuorotyötä, minkä vuoksi lapset viettävät usein aikaa kolmistaan isänsä Ahdin kanssa. Lapset kertovat, että isän kanssa he käyvät keilaamassa ja uimassa, isä vie heitä harrastukseen, isä tuntee melkein kaikki heidän kaverinsa ja päättää nukkumaanmenoajasta silloin, kun äiti ei ole kotona. Jesper ja Juuso eivät tee eroa kummalta vanhemmalta kysytään lupaa kun mennään kaverille, pyydetään apua läksyihin tai kumpi vanhemmista ostaa heille vaatteita.

Ahti kuvailee vanhempien jakavan kotityöt sillä periaatteella, että se tekee, kuka on kotona. Ahti tuntee itsensä erityisen varmaksi ruoanlaittajaksi ja erityisen epävarmaksi pyykinpesijäksi. Pyykinpesun lisäksi perheen äidin tehtäviä ovat yhteydenpito kouluun,

¹³ Olen muuttanut haastateltavien nimet sekä häivyttänyt muut heidän tunnistamisensa mahdollistavat tiedot.

vanhempainilloissa käyminen ja ajanvaraus lääkärille. Isän tehtävänä on sitä vastoin herättää lapset kouluamuina soittamalla, jos nämä ovat keskenään kotona, ja niin ikään koulun päätyttyä varmistaa, että lapset ovat palaneet koulusta ja kaikki on hyvin. Ahdin kertoman mukaan hänen isyyden tekemiseensä ovat vaikuttaneet ulkoiset tekijät. Kun lapset olivat pieniä, Ahti teki reissutöitä ja saattoi olla seitsemänkin viikkoa perätysten poissa lasten luota. Lasten äiti käytti kaikki perhevapaat, ja vielä lasten päiväkotiaikanakin hän oli se, joka jäi kotiin hoitamaan lapsia heidän sairastuttuaan.

Seppo ja Santeri

Santeri on 10-vuotias poika. Hän asuu yhdessä vanhempiensa kanssa vanhassa kerrostalolähiössä. Santerin kotiin mennessäni huomaan, että minua on selvästi odotettu ja tulooni on varauduttu. Haastattelen ensin Santeria hänen omassa huoneessaan. Aluksi Santeri ujostelee minua ja vastaa vähäsanaisesti kunnes haastattelun kuluessa hänen vastauksiensa pituus pitenee. Santerin isä Seppo on 58-vuotias varastolla työskentelevä mies, jonka nuorin lapsi Santeri on. Isän haastattelu tapahtuu keittiössä suljetun oven takana samalla kahvia juoden ja pullaa syöden. Haastattelijana minulle tulee Seppoa haastatellessa tunne, että hän pitää osaa kysymyksistäni ”hömpänä” ja ohittaa ne nopeasti vastauksiaan sen kummemmin harkitsematta.

Santeri käy kerran viikossa harrastuksessaan ja hän pitää eläimistä. Seppo herättää Santerin aamuisin kouluun, jonnehän menee kävellen yhdessä siskonsa kanssa. Koulun jälkeisiin menemisiin Santeri pyytää luvan äidiltään tälle soittamalla ja usein hän tekee läksytkin vasta äidin tultua kotiin, jotta voi pyytää tältä tarvittaessa apua. Nukkumaanmenoajasta huomauttavat Santerille sekä äiti että isä ja molemmat myös tarkistavat, että Santeri on tehnyt läksynsä. Arki-iltaisain Santeri on ulkona kavereiden kanssa, lukee tai katsoo telkkaria. Santeri kertoo, ettei ole mitään sellaista, mitä he tekisivät isän kanssa yhdessä, vaan isä katsoo iltaisain telkkaria. Santerin mukaan myöskään viikonloppuisin heillä ei ole tapana tehdä mitään yhdessä äidin tai isän kanssa. Isä tietää Santerin kavereista yhden samassa rapussa asuvan ja Santeri kertoo, että äiti tuntee useamman kavereista.

Seppo kertoo, että lapsen ollessa pieni hän käytti isyysvapaat äidin käyttäessä kaikki sukupuolineutraalit perhevapaat. Kotityöt Seppo ilmoittaa perheen vanhempien jakavan tasan, mutta hänen alueikseen tarkentuvat ruoanlaitto ja autonhuolto. Vaimon

erityistehtäviä ovat vessan ja pyykin peseminen. Kun Santeri sairastuu, hänen äitinsä jää hoitamaan häntä kotiin, mutta isä tekee ajanvarauksen ja vie lääkäriin. Peseytymisessä Santeria auttaa äiti. Isän ja pojan yhteisestä tekemisestä Seppo kertoo samaa kuin Santerikin: isällä ja lapsella ei ole mitään erityistä mitä he tekisivät yhdessä. Sepon mukaan yhdessäolo on lähinnä lasten jonnekin viemistä, kuten luistelemaan tai harrastukseen.

Daniel ja Eemeli

Eemeli on 11-vuotias poika, joka harrastaa telinevoimistelua, skeittausta, lumilautailua ja rumpujen soittoa. Eemelin vanhemmat ovat eronneet ja haastattelu tapahtuu Eemelin isän kotona, jossa hän asuu joka toisen viikon. Isän luona asuvat myös Eemelin äitipuoli ja 2-vuotias pikkuveli. Perheen koti sijaitsee pientaloalueella, ja alue sijaitsee hieman syrjässä siten, että kouluun Eemeli kulkee bussilla ja harrastuksiin kulkemisiin hän tarvitsee aikuisen kyydin.

Mennessäni haastateltavien kotiin Eemeli on kaverin luona naapurissa, joten haastattelun ensin isän Danielin. Haastattelun aikana Eemelin pikkuveli nukkuu isänsä sylissä. Tunnelma on rento, ja käy selväksi, että niin haastateltava isä kuin lapsikin ovat tottuneita keskustelijoita. 47-vuotias Daniel on ammatiltaan opettaja ja hänen puheensa vihjaa, että osallistuvan isän diskurssi on hänelle tuttu.

Eemelin äitipuoli on yrittäjä, ja perhe elää vaihetta, jossa äitipuoli on paljon matkoilla. Tästä johtuen Daniel ajoittain pyörittää kotitaloutta yksin. Eemelin ollessa isänsä luona isä auttaa häntä läksyissä, vie harrastuksiin, käy elokuvissa ja katsoo yhdessä televisiota hänen kanssaan. Lapsensa kavereista Daniel tuntee suurimman osan. Daniel huolehtii pääsääntöisesti myös läksyjen hoidosta, nukkumaanmenoajoista ynnä muista asioista Eemelin ollessa hänen luonaan. Isä ja poika soittelevat toisilleen päivittäin; Eemeli soittaa kysyäkseen lupaa erilaisiin asioihin ja Daniel soittelee Eemelille päivittäin kuulumisia kyselläkseen tämän ollessa ”äidin viikolla”. Eemelin ollessa pieni, Daniel ei käyttänyt hoitovapaita, mutta oli puolen vuoden ajan vuorotteluvapaalla hoitamassa lasta kotona.

Eemeli osoittaa haastattelupaikaksi saman olohuoneen sohvan, jolla istuen haastattelin hänen isänsä. Haastattelun ajaksi isä poistuu talon yläkertaan hoitamaan pikkuveljen iltapuuhia ja jäämme Eemelin kanssa kaksin. Eemeli on puhelias poika ja hän vastaa isänsä lailla reippaasti jopa kysymyksiin tunteiden ja kiintymyksen osoittamisesta. Nämä kysymykset ovat hankalia, ja ehkä jopa vaivaannuttavia, monille muille haastatelluille pojille ja isille.

Ilkka ja Tino

Tino on 8-vuotias ja hänellä on 3-vuotias pikkusisko. Tino asuu isossa kerrostalossa alueella, jossa on paljon lapsiperheitä. Haastatteluhetkellä on kevättalvi ja Tino tykkää laskea pulkalla ja liukurilla kodin läheisillä mäillä. Hän suunnittelee alkavansa harrastamaan judoa seuraavana syksynä. Salaa Tino haaveilee myös jääkiekon pelaamisesta, mutta epäilee sen olevan liian kallis harrastus. Tinoa haastattelen hänen huoneessaan, jonka hän jakaa pikkusiskonsa kanssa. Tino on puhelias ja hän vastaa kysymyksiini pitkästi. Välillä hän kertoilee asioita myös haastattelun teemojen ulkopuoleltakin.

Tinon isä Ilkka on 38-vuotias kaupallisella alalla työskentelevä mies. Koulutukseltaan hän on ylioppilas. Haastattelussa Ilkan kanssa tunnelma on rento ja Ilkka on yhtä puhelias kuin poikansakin. Ilkkaa haastattelen perheen kodin keittiön pöydän äärellä, joka sijaitsee olohuoneen yhteydessä. Haastattelun aikana perheen äiti ja pikkusisko istuvat olohuoneen sohvalla eikä tutkijalle tunnu sopivalta ehdottaa heidän siirtymistään muualle. En saa kuitenkaan vaikutelmaa, että äidin ja nuorimman lapsen läsnäolo rajoittaisi haastateltavan vastauksia.

Tino kertoo isän herättävän hänet aamuisin ja iltaisin isä myös soittaa ja käskee hänet kotiin, jos hän on ulkona tai kaverin luona. Isä tuntee ja tietää suurimman osan Tinon kavereista. Huolistaan poika kertoo ensisijaisesti isälle, mutta häntä ei haittaa jos hänen äitinsäkin kuulee. Kun skeittilauta menee rikki, isä on se, joka ostaa uuden rikkoutuneen tilalle. Tino voi pyytää luvan kaverin luokse menemiseen kummalta vaan vanhemmalta, ja molemmat vanhemmat huomauttavat, kun on aika mennä nukkumaan. Äiti auttaa Tinoa läksyissä, ja hän myös päättää, mitä vaatteita Tinolle ostetaan.

Tino kertoo isän katsovan iltaisin telkkaria tai pelaavan tietokoneella. Hän ajattelee, etteivät he useinkaan tee mitään yhdessä iltaisin isän kanssa, vaikkakin myös muistelee joitakin kertoja, kun he ovat olleet kahdestaan kotona ja pelanneet yhdessä tietokoneella. Silloin tällöin isä ja poika käyvät yhdessä katsomassa jääkiekkopelejä ja suunnitteilla on alkaa rakentaa yhdessä pienoismallia.

Kertoessaan kotitöiden jakamisesta Ilkka korostaa tekevänsä kotona kaikkea. Heidän perheessään kotitöitä ei jaeta millään perusteella, ja Ilkan omana tehtävänä onkin vain koirien ulkoiluttaminen. Ilkan arki vaikuttaa ylipäätään kiireiseltä kun hän joutuu tuomaan myös palkkatöitään kotiin ja tekemään niitä iltaisin ja viikonloppuisin.

Petteri ja Iikka

Iikka on 9-vuotias poika. Hän asuu siskonsa ja vanhempiensa kanssa uudehkolla omakotitaloalueella. Alueella asuu paljon lapsiperheitä ja Iikka leikkiikin vapaa-ajallaan alueella asuvien kavereidensa kanssa. Mennessäni haastattelemaan Iikkaa ja Petteriä, Iikka on ulkona. Haastattelen ensin Petteri-isän. Petteri haluaa tehdä haastattelun keittiön pöydän ääressä. Talon olohuone, keittiö ja halli ovat yhtenäistä avaraa tilaa, ja perheen äiti puuhailee ja kulkee haastattelun aikana samassa tilassa. Hän jää välillä kuuntelemaan keskusteluumme ja kommentoi Petterin vastauksia.

Petteri on 37-vuotias autoalalla esimiestehtävissä työskentelevä mies. Petteri kertoo oppineensa kaiken ”kantapään kautta”, peruskoulun jälkeistä koulutusta hänellä ei ole. Haastattelua aloitellessa minä tutkijana pistän heti merkille, että haastattelusta tulee varmasti antoisa, sillä vaikuttaa siltä, että Petteri pyrkii vastaamaan kysymyksiini äärimmäisellä rehellisyydellä eikä osallistuvan isän diskurssi vaikuta olevan hänelle tuttu. Petteri kertoo, että heidän perheessään äiti tekee kaikki kotityöt Petterin huoltaessa auton ja hoitaessa pihaa. Iikan kanssa yhdessä tekemistä ovat television katselu, autolla ajelu ja juuri hankitulla krossimopolla ajamisen harjoittelu. Isä ja poika jakavat kiinnostuksen moottoripyöriin.

Tutkijan esittämästä ehdotuksesta huolimatta Iikka ei halua tehdä haastattelua omassa huoneessaan vaan samaisen keittiön pöydän äärellä, missä hänen isänsä vastaili kysymyksiin. Paikka ei ole ihanteellinen lapsen haastatteluun ja huomaankin Iikan katselevan koko ajan ympärilleen ja tarkistavan kuuleeko joku hänen vastauksensa.

Iikka vastaa kysymyksiin varautuneesti ja lyhyesti. Hän kertoo, että äiti auttaa häntä läksyissä ja tarkistaa, että ne on tehty. Kouluun hän kulkee pyörällä, paitsi talvisin isä vie hänet autolla. Äidin kanssa Iikka käy ostamassa itselleen uusia vaatteita.

5 ANALYYSI

Haastateltaviksi rekrytoimani isät ja pojat osoittautuivat taustoiltaan yllättävän samanlaisiksi. Kuten jo tutkielman johdannossa kerron, en aio analysoida tutkimuksen tuloksia intersektionaalisuuden eli vallan ja erojen risteymien näkökulmasta, mutta näkemykseni mukaan tietyt sosioekonomiset yhdenmukaisuudet on hyvä tuoda esiin. Kaikki haastateltavat asuvat pääkaupunkiseudun suurten kuntien esikaupunkialueilla, ymmärtääkseni kaikki lapset on saatu avioliitossa ja kaikkien puoliset kuuluvat kantaväestöön. Kolmella isistä ei ole peruskoulun jälkeistä koulutusta, yksi on ylioppilas ja yhdellä on korkeakoulututkinto. Kaikki isät ja heidän puolisonsa ovat työssäkäyviä ja kaikilla lapsilla on vähintään yksi sisar tai puolisisar.

Kaikista yhteisistä piirteistä huolimatta haastatellut miehet Ahti, Seppo, Daniel, Ilkka ja Petteri ovat kaikki keskenään hyvin erilaisia vanhempia pojilleen: osa tekee paljon kotitöitä ja joku ei ollenkaan, osa painottaa lapsen kanssa vietetyn yhteisen ajan tärkeyttä ja joku taas ei vaikuta edes laskevan sitä yhdeksi vanhemmuuden osa-alueeksi. Isyyden moninaisuus heijastuu voimakkaasti myös lasten kertomaan. Vaikka kaikki isät näyttäytyvätkin lasten puheessa heille merkityksellisinä aikuisina, saattavat he silti suhteessa äitiin jäädä vanhempina toissijaiseen asemaan.

5.1 Arjen isyys muodostuu pienistä teoista

Kappaleessa 5.3 olen kuvaillut jokaista isää ja poikaa, haastattelutilannetta sekä luetellut asioita, joita kukin mies vanhemmuuteensa liittyen tekee. Pitäen mielessä isyyden tekemisen moninaisen luonteen välttäisin mielelläni isyyden kategorisoimista. Tulevissa kappaleissa joudun kuitenkin tinkimään periaatteistani ja lainaan sivulla 15 esittelemääni Lissie Åströmin arjen isyyden käsitettä. Käytän käsitettä ikään kuin mittapuuna isyydelle, minkä avulla mahdollistuu isyyden erojen esiintuominen, ja näiden erojen seurauksien pohtiminen. Kuten kappaleessa 1.1 tutkimustehtävää

esitellessäni tuon esiin, kohdistuu tutkimukseni ensisijainen mielenkiinto lapsen isyyskokemuksen lisäksi osallistuvan isyyden merkityksien kuvailemiseen. Tämän vuoksi valitsen arjen isyyden käsitteen mittapuuksi enkä esimerkiksi vapaa-ajan isyyttä.

Analysoidessani isyyden tekemistä on mielenkiinto vuorovaikutuksessa isyyden tekemisen tavan sekä pojan että miehen isyydelle antamien merkityksien välillä. Kun miehen isyys on arjen isyyttä, miltä se näyttää ja mitä se merkitsee lapselle? Entä mitä se merkitsee miehelle? Kuten jo tutkielmani teoreettisessa alkuosiossa keskustelin, käsitän isyyden tekemisellä tekoja, jotka liittyvät niin lapsen kasvattamiseen, yhdessäoloon kuin kotitöiden tekemiseenkin.

5.1.1 Osallistuvan isyyden merkitys lapselle

Kappaleen tarkoituksena on pohtia tutkimuksen aineistoon perustuen osallistuvan isyyden merkitystä lapselle jokapäiväisen elämänkulun tasolla. Mitä lapsen kannalta tarkoittaa se mitä isä tekee? Tekeminen on tässä pieniä tekoja, kuten siivousta, imurointia, harrastukseen viemistä ja pyykinpesua. Myöhemmissä kappaleissa tulen tarkastelemaan osallistuvan isyyden merkitystä lapselle muista näkökulmista, kuten esimerkiksi emotionaalisen läheisyyden näkökulmasta.

Saadakseni esiin lapsien isäkokemuksissa havaitsemani eron, tarkastelen rinnakkain Ahdin lapsien Jesperin ja Juuson ja Sepon lapsen Santerin isäkokemuksia. Ahti kertoo kokeneensa muuttuneensa isänä. Muutoksen Ahti lukee lastensa toiminnan muutoksesta huomioidessaan, että lapset ovat alkaneet kyselemään häneltä asioista sen sijaan, että kysyisivät vain äidiltään. Ahti ei kerro millaisista asioista lapset kysyvät häneltä, mutta tulkitsen, että jokapäiväisistä pienistä asioista kuten ruoka-ajasta, seuraavan päivän aikataulusta ja perheen viikonloppusuunnitelmista. Jesperin ja Juuson ollessa pieniä Ahti teki reissutöitä ja oli pitkiäkin aikoja poissa kotoa. Perheellä oli taloudellisesti tiukkaa, ja kun Ahti ei ehtinyt osallistua kaksoislasten hoitoon, turvautui perhe kaupungin lastenhoitoapuun. Tulkitsen Ahdin kertomaa siten, että lasten ollessa vauva- ja pikkulapsi-iässä hän ei ollut samalla lailla läsnä lastensa arjessa kuin nyt, eikä hän olisi osannut vastata näihin lastensa kysymyksiin, jotka hän nyt tulkitsee heidän lähentymisensä merkiksi. Ahti itse kertoo oman asemansa muuttumisen taustasta

Ahti: Joo.. periaatteessa mä oon niitten kanssa niin paljon.. koska emäntä tekee kolmivuorotyötä ja ni mä oon niitten kans tosi paljon ja sitte ja just kaikki jalkapallot ni ne meitä yhdistää.

Haastattelija: Joo. kuulosti et se on tärkeä juttu.

Ahti: Joo elikkä nyt talvella meillä on kaks kertaa viikossa treenit plus pelit ja kesällä meillä on kolme kertaa viikossa treenit ja pelit ja tolleen ni kyl me aika tiiviisti ollaan yhdessä. (Jesperin ja Juuson isä Ahti)

Muutoksella on selvästi suuri merkitys Ahdille. Ainoastaan lapsilla ei ole jalkapallotreenit vaan myös Ahdilla isänä on ne hänen puhuessaan ”meidän treeneistä”. Jesperin ja Juuson kertomasta välittyy sama isän läsnäolo heidän arjessaan. Heille ei ole väliä soittavatko isälle vai äidille kysyessään johonkin asiaan lupaa, sillä molemmat vanhemmat auttavat läksyissä ja iloistaankin lapset voivat kertoa kummalle vaan vanhemmista. Ahdin subjektiasema vanhempana muodostuukin hänen lapsiensa kertomassa hyvin erilaiseksi verrattuna Santerin kertomassa muodostuvaan kuvaan Seppo-isän subjektiasemasta:

Haastattelija: Keneltä sä pyydät luvan?

Santeri: Yleensä äitiltä.

Haastattelija: Soitaksä äitille.. joo. Entäs sitte ku sä teet läksyjä ja mitäs jos sä tarttet apua joltain aikuiselta niin keneltä sä pyydät apua?

Santeri: No jos äiti on viel töissä ni sit me tehään ne silloin ku se tulee töistä.

Haastattelija: Okei.. no onks jotain mitä sä teet isän kanssa tommosina arki-iltoina?

Santeri: No ei tavallaan.

Haastattelija: Onks muuten jotain mitä te teette isän kaa? Käyttekste isän kaa jossain kahestaa tai jotain sellasta?

Santeri: Noo.. ei.

(Sepon poika Santeri)

Santerin arjen yhteyshenkilö on äiti, joka auttaa läksyissä ja jolta pyydetään lupa omiin tekemisiin ja menoihin. Santeri ei tee yhdessä isän kanssa asioita arki-iltoina eikä ylipäätään kahden kesken. Isän osallistumisen merkitys lapselle näyttääkin tutkimukseni aineiston valossa tarkoittavan yksinkertaisesti sitä, että lapsella on mahdollisesti pelkän yhden vanhemman sijaan kaksi vanhempaa, joilta voi kysyä apua, mitä seuraavaksi tapahtuu, mitä huomenna tehdään ja monelta syödään. Lapsen esimerkiksi tarvitessa apua läksyihin, hän saa sitä riippumatta siitä kumpi vanhemmista sattuu olemaan kotona. Kyse on pienistä teoista, jotka kuitenkin yhdessä muodostavat läsnäolon lapsen arjessa. Läsnäolo edellyttää vuorovaikutusta, mitä arjen asioista lapsen kanssa neuvottelemisen synnyttää.

5.1.2 Osallistuvan isyyden merkitys miehelle

Aineistossani osallistuviksi isiksi isyyden tekemisen tapansa perusteella määrittävät Ahti, Daniel ja Ilkka. Nämä miehet tekevät vanhemmuuteen liittyviä tehtäviä siten, että heille muodostuu vahva toimijuus lastensa arjessa niin lasten kuin heidän omankin kertomansa kautta. Manageroinnin käsitteen kautta miesten vanhemmuuteen tulee kuitenkin eroja. Manageroinnilla viitataan Ross Parken (2002, 29–30) määritelmään siitä, miten vanhemmat organisoivat arkea ja lapsen välitöntä elinympäristöä. Sillä ymmärrän ikään kuin arjen lankojen käsissä pitämisen; vastuun kantamisen kokonaisuudesta eikä vain yksittäisistä vanhemmuuden tehtävistä.

Danielin elämäntilanne on erilainen kuin muiden isien hänen vaimonsa ollessa työn takia paljon poissa kotoa. Danielin poika Eemeli asuu isänsä luona vuoroviikoin, ja huomionarvoista on, että Danielilla on myös toinen 2-vuotias lapsi, jonka hoitaminen omalta osaltaan vaikuttaa arjen käytäntöihin. Daniel kertoo tässä elämäntilanteessa tekevänsä suurimman osan kotiin liittyvistä töistä. Puolison ollessa tiukasti kiinni työelämässä Danielin tehtäväksi jää suuri osa myös suoraan vanhemmuuteen liittyvistä tehtävistä. Hänen ja Eemeli-pojan kertomasta saa myös vaikutelman, että Eemelin ollessa isänsä luona isä on ensisijainen Eemelin tarpeisiin vastaava aikuinen. Voisikin sanoa, että Daniel on tilanteessa, joka on perinteisesti ollut naisille tyypillinen. Ajoittain hänellä on päävastuu kotitalouden ylläpitämisestä ja vanhemmuuteen liittyvistä tehtävistä, ja Eemelin osalta ainakin joka toinen viikko.

Ilkan tulkitsen jakavan manageroinnin hänen vaimonsa kanssa kun taas Ahdin tulkitsen olevan aktiivinen vanhemmuuden tehtävien suorittaja arjen organisoinnin ollessa kuitenkin enemmän perheen äidin käsissä. Ahti kertoo puolisonsa olevan yhteyshenkilö kouluun, puoliso varaa ajan lääkäriin ja käy koulun vanhempainilloissa. On vaikea määrittää ne tehtävät, joista managerointi tarkasti ottaen muodostuu ja näin ollen on mahdotonta tietää kenellä se on. Tulkintani mukaan Ahdin aktiivinen isyys on kuitenkin enemmän tehtävien suorittamista kuin niiden koordinointia. Seuraava lainaus Jesperiltä ja Juusolta kiteyttää hyvin takaa-ajamani Ahdin isyyden luonnehdinnan:

Haastattelija: No entäs sitte illalla ku te ootte menossa nukkumaan ni kuka päättää että monelta te meette nukkumaan?

Jesper: No äiti.

Juuso: Ja sillon ku äiti on töissä niin isi.

(Ahdin pojat Jesper ja Juuso)

Ymmärrän edellä käyttämäni Lissie Åströmin arjen isyyden käsitteen viittaavan isään, joka sekä suorittaa vanhemmuuteen ja kotiin liittyviä tehtäviä että osallistuu myös kodin arjen organisointiin eli managerointiin. Väittäisin, että Daniel ja Ilkka ovat saavuttaneet subjektiaseman kodin piirissä ja ovat lapsilleen ensisijaisia vanhempia yhdessä lasten äidin kanssa. Aktiivisuutensa ja vastuunkantonsa lisäksi heillä on myös yhteisenä nimittäjänä ajatus siitä, millaisia isiä he haluavat olla. Molemmilla miehillä on omasta lapsuudestaan kokemus isästä, jolla ei ollut aikaa lapsilleen:

--mä haluun niinku enemmän jutella ja olla lähempänä omia lapsiani kuin mitä isäni oli esimerkiks tota minun kanssa... Kyl me nykysin enemmän jutellaan ja tälleen näin mut tavallaan kun siihen ei oo kasvanut silleen ni tuota mä haluisin et se suhde näiden molempien omien poikien kanssa olis sellanen kasvais niinku kiinteemmäks tiiviimmäks läheisemmäks ehdottomasti. Et kyl mä sitä oon niinku pitänyt kultasena lankana. Ja just se että isä oli niinku töissä, teki vuorotyötä oli poissa päiviä, joskus piti nukkuu ku oli tälleen näin. Ni ite haluisin olla enemmän siinä arjessakin mukana poikien kanssa ehdottomasti.

(Emelin isä Daniel)

Miesten pyrkimyksenä on siis olla vahvoja toimijoita kodin piirissä vanhempina ja osallistua työelämään kokoaikaisesti. Näiden toimijuuksien ja ideaalien yhteensovittamisen pyrkimys on naisisessa maailmassa jo perinteinen. Miehet taas ovat näiden toimijuuksien yhdistelmän kanssa kenties taistelemassa jonkin uuden äärellä.

No onhan se haasteellista se et on kaksytneljä tuntia vaan ja on se haasteellista et pitää niinku elää jatkuvan semmosen huonon omantunnon kanssa... Plus sit tää kiire mikä on ku pitää yhdistää työ ja sitte tää lasten kanssa oleminen ja kodinhoito ja tällasta näin ja et välillä on niinku et voiku vois tehdä vähän vähemmän töitä tai pikkasen lyhyempää työpäivää. Et sais niitä tunteja lisää, se on se on haasteellisinta se ajan riittäminen kaikkeen.

(Emelin isä Daniel)

Danielin ja Ilkan raportoima jatkuva ajan puute ja huono omatunto eivät olleet kaikkien isien ongelmia vaan korostuivat näiden kahden isän kertomuksissa: he pyrkivät täysivaltaisen arjen isyyden lisäksi erilaiseen vanhemmuuteen kuin mitä olivat aikanaan lapsina omalta isältään saaneet. Osallistuvalla isyydellä ei siis ole vain myönteisiä merkityksiä miehelle vaan se tuo myös mukanaan tunteen riittämättömyydestä.

Vanhemmuus koetaan haasteellisena, vaikkakin, kuten tekstissä myöhemmin raportoin, arvioni mukaan myös kokonaisvaltaisempana ja palkitsevampana.

Danielin ja Ilkan kokemus vanhemmuudesta haasteellisena tehtävänä on ajatus, jota Santerin isä Seppo ei haastattelussa jaa:

Haastattelija: Päätättekste vaimon kanssa yhdessä niinku rajoista ja säännöistä?

Seppo: Joo kyllä.

Haastattelija: Onks se sun mielestä haasteellista?

Seppo: Se on itsestään selvää, ei se oo mitään haasteellista.

Haastattelija: Mikä sä koet et mikä on vanhemmuudessa antoisaa, pystyksiä eritellä?

Seppo: No en mä tiedä miten lähtee erittelemään ku mä oon aina ollu vanhempi.

Haastattelija: Onks se että sä oot isä ni onks se sellainen asia mitä sä pohdit, puhuks sä siitä esimerkiksi sun kavereiden kanssa?

Seppo: Ei se on itsestäänselvyys (epäselvää puhetta) sen takia vanhana tehnyki vielä lapsia, sitä jotenki tarvii niitä.

(Santerin isä Seppo)

Tulkintani mukaan Sepon puheessa korostuu vanhemmuuden tehtäviin suhtautuminen itsestäänselvyyksinä: Sepolle on selvää miten tehtävät hoidetaan, hän on varma osaamisestaan näiden tehtävien äärellä eikä niiden onnistunut hoitaminen kaipaa erityistä reflektointia. Sepon pojan Santerin vastauksissa Seppo näyttäytyy kuitenkin toissijaisena vanhempana, mitä vasten Sepon puheen itsestäänselvyyden ja haasteettomuuden korostuminen ovat mielenkiintoisia. Seppo ei Santeri-pojan kertoman perusteella osallistu samansuuruisella panoksella perheen arjen organisointiin kuin Santerin äiti. Hän siis ikään kuin pysyttelee etäällä lapsensa arjesta. Toisaalta hän kuitenkin kertoo hankkineensa vanhemmalla iällä lisää lapsia, sillä kokee tarvitsevansa niitä. Mitä on tämä Sepon tarvitsevuus, joka ei tule esiin muiden isien haastatteluissa? Tulkitsen Sepon isän statuksen tarpeen liittyvän hänen sukupuolikäsitykseensä. Edellä olen esitellyt Jouko Huttusen (2001, 151-152) teoretisointia, jonka mukaan perheellisyys on ennen määrittänyt miestä tiukemmin. Isänä oleminen on ollut osa miehenä olemista ja ikään kuin täydentänyt sitä. Isän tehtävä perheessä on ensisijaisesti ollut edustaa sukupuoltaan, jolloin isän perherooli on ohjautunut miehisyyskäsityksestä. Sepon asenne isyyteen sekä hänen tekemänsä isyys näyttäytyvät ymmärrettävinä Huttusen teoretisointia vasten. Isyys on Sepolle tärkeää, mutta tulkintani mukaan siinä ei ole hänelle kyse sellaisesta läheisen ja vastavuoroisen suhteen rakentamisesta lapseen kuin esimerkiksi tutkimukseen osallistuneille Danielille, Ahdille ja Ilkalle. Johtopäätökseni perustan siihen, että Seppo korostaa lasten perustarpeista huolehtimisen merkityksellisyttä, mutta hänen hyvän isyyden tekemisen määritelmänsä ulkopuolelle

arvioni mukaan jäävät esimerkiksi yhteinen tekeminen lapsen kanssa ja sensitiivisyys lapsen tunne-elämän tarpeille.

5.1.3 Työelämän ja isyyden välinen suhde

Aloitin haastattelut kysymällä miehiltä heidän elämäntilanteestaan pojan syntymän aikoihin. Ahti, Ilkka ja Petteri kertoivat, että poikien ollessa vauva- ja pikkulapsi-ikäisiä he joutuivat tekemään kovasti töitä. He, kuten muutkaan haastatellut isät, eivät olleet käyttäneet mitään vanhemmille mahdollisista sukupuolineutraaleista perhevapaista. Miehet liittävät pikkulapsiaikaan taloudellisen tiukkuuden - on pitänyt yrittää selviytyä. Ahti kertoo elämäntilanteesta, johon lapset syntyivät:

Mulla oli hirveesti töitä. Mä aamulla lähin ja illalla tulin. Sitte siinä sitte yritettiin jotenki selvitä .. ja kyllä me selvittiin.

*Mä tein reissutöitä ja mä olin pitkiä aikoja pois kotoa. Periaatteessa pojat vähän kattoki et kuka sieltä tulee kun mä olin yhtä kyytiä seittemän viikkoa pois kotoa...ni pojat pikkasen niinku vierastikin mua sitten.
(Jesperin ja Juuson isä Ahti)*

Työelämä ei kuitenkaan tule esiin ainoastaan isyyttä rajoittavana tekijänä. Ahdin ja Danielin vanhemmuuteen työelämän vaikutus ulottuu nykyhetkessä heidän vaimojensa töiden vaatimuksien kautta. Ahdin vaimo työskentelee sairaanhoitajana vuorotöissä ja Danielin vaimo on aloitteleva yrittäjä, jonka työ edellyttää matkustamista. Vaimojen töiden epäsäännöllisyyden vuoksi Ahti ja Daniel viettävät enemmän aikaa keskenään lastensa kanssa kuin muut isät.

Työelämä vaikuttaa siis isyyteen sitä välillä rajoittaen ja välillä mahdollistaen. Isät kertovat kuitenkin vaikutussuhteen olevan kaksipuolinen siten, että myös heidän isyytensä vaikuttaa heidän työelämäänsä osallistumiseensa. Ilkka kertoo isäksi tulemisen seurauksistaan:

Et kyl se niinku siltä puolelta on muuttanu et ku ennen mä oon sit tehny niin kauanku hommia riittää ja lähteny sitte ku ne on tehty ja nyt mä taas sitte pyrin ennakoimaan niitä tai tekee ihan järjettömällä vauhdilla tai sit vaan kylmästi sysään seuraavalle päivälle sitte. Et siinä mielessä et mä en oo enää työnarkomaani niinku ennen. (Tinon isä Ilkka)

Myös Ahti ja Daniel huomaavat muutoksen. Ahti asettaa perhe-elämän työn edelle todetessaan, ettei enää tekisi työtä, johon kuuluu paljon matkustamista. Daniel priorisoi isän tehtävät kertoessaan käyvänsä töissä ilman kunnianhimoa ja vain taloudellisista syistä.

Miten isien työelämään osallistuminen merkityksellistyy lasten isyyskokemuksissa? Tutkimukseeni osallistuvista isistä Daniel ja Ilkka raportoivat työ- ja perhe-elämän yhdistämisen aiheuttamasta ajan puutteesta ja riittämättömyyden tunteesta. Huomiota herättävää on, että näinkin vahvan sijan isien vastauksissa saama arkinen selviytymiskamppailu ei näy heidän poikiensa vastauksissa. Lapset eivät ylipäätään juurikaan mainitse vanhempien työssäkäyntiä eivätkä he puhu vanhempien kiireestä. Se on mielenkiintoista ja yllättävää, mutta asiaa voi selittää useammallakin tavalla.

Ensinnäkin Ilkka jakaa vanhemmuuden tehtävät varsin tasapuolisesti perheen toisen vanhemman kanssa, jolloin ajan puute ei kenties kasva ylitsepääsemättömän suureksi kummallekaan vanhemmalle vaan tehtävien jakaminen tasoittaa sitä. Daniel on haastatteluhetkellä päävastuussa kotitalouden pyörittämisestä, ja hän tulkintani mukaan myös kokee haastatelluista isistä haastavimmaksi työ- ja perhe-elämän yhdistämisen. Poika Eemeli on kuitenkin Danielin luona vain joka toisen viikon, mikä todennäköisesti omalta osaltaan helpottaa Danielin arjen pyörittämistä. Toiseksi haastatelluista isistä vain Ilkka tekee töitä myös kotona, joten vanhemman työelämä ei konkreettisesti tunkeudu kuin Tino-pojan kodin alueelle. Haastatellut isät myös yksiselitteisesti priorisoivat perhe-elämänsä työn edelle. Tämä voi heijastua isien osallistumisena suojella lapsiaan kiireen tunnulta.

Haastatteleman lapset ovat jo sen ikäisiä, että heidän arkipäivänsä kuluvat varsin omatoimijoina. He heräävät itse, tekevät aamupalan itse ja kulkevat kouluun ja sieltä kotiin itse. Koulun jälkeen lapset syövät itse tekemäänsä välipalaa, menevät kavereidensa luokse ja tekevät läksyjä. Lapset näkevät vanhempiensa vasta näiden tullessa töistä kotiin, jolloin monet perheet syövät yhdessä. Ongelmatilanteiden sattuessa lapset ja vanhemmat ovat toisiinsa yhteydessä puhelimitse. Lasten kertomasta sain vaikutelman, että heillä on oma kiire omien puuhiensa äärellä, ja että näiden lasten perheissä lapset saavat elää vielä lasten maailmassa ilman aikuisten kiirettä ja huolia. Tällainen lapsen suojeleminen aikuisten maailmalta näyttää isien haastatteluissa hyvin tietoiselta pyrkimykseltä. Kysyin isiltä, kertovatko he lapsilleen omista huolistaan tai

suruistaan, ja voimakkaana linjana kaikilla isillä oli, etteivät aikuisten huolet kuulu lapsille. Daniel ja Ilkka kertoivat joistain lapsen korville sopivista tai heitäkin koskevista huolista keskustelewansa lasten kanssa, mutta ei isommista tai heidän määritelmänsä mukaan ”puhtaasti aikuisten huolista”.

5.2 Miesvanhemmuuden erityisyys

Tutkimukseeni osallistuneiden miesten vanhemmuudessa näkyy eniten eroja, kun vanhemmuutta tarkastelee konkreettisenä tekemisenä – miehet tekevät erilaisia asioita ja määrällisesti eri verran. Katsottaessa heidän vanhemmuuden tekemisen suhdetta maskuliinisuuteen, erojen rinnalle nousee samankaltaisuuksia.

5.2.1 Isän ja pojan yhteinen tekeminen

Kysyin pojilta ja isiltä, onko heillä jotain sellaista, mitä he tekevät erityisesti yhdessä isän/pojan kanssa. Pojat Jesper ja Juuso kertoivat käyvänsä keilaamassa ja uimassa isän kanssa, Santeri sanoi, ettei heillä ole mitään yhteistä tekemistä, Eemelillä ja hänen isällään taas oli paljon yhteistä tekemistä kuten juttelu ja lukeminen vierekkäin, Tino kertoi isän kanssa pelaamisesta ja Iikka television katselusta.

Isien vastauksissa, toisin kuin poikien, lasten harrastukset nousevat esiin tärkeänä isän ja pojan yhdessä tekemisenä. Jesperin ja Juuson isä Ahti puhui lastensa jalkapalloharrastuksesta ”meidän harrastuksena” ja heitä yhdistävänä tekijänä. Myös Eemelin isä Daniel kutsui harrastuksiin liittyviä matkoja ”meidän reissuiksi”. Ilkan ja Petterin pojilla Tinolla ja Iikalla ei haastatteluhetkellä ollut harrastuksia. Kysyessäni yhteisestä tekemisestä molempien isät viittasivat aikaisemman harrastuksen loppumiseen:

Ilkka: Lopetti futiksen toi sälli niin sitte ei oo niitäkään treenejä ollut sitte missä mä nyt olin aina mukana aikasemmin.

Haastattelija: Ai se oli semmonen et sä veit sinne?

Ilkka: Juu ja mä olin aina yleensä sitte sen koko treeniajan ja autoin siin valmentamises kanssa mut että kiinnostus loppu miehellä siihen.

(Tinon isä Ilkka)

Petteri: Olihan tossa meillä oli noita jalkapallojuttuja yhdessä vaiheessa mutta et se sitten lopahti (pojan) puolesta et ei enää halunnu ja en mä sit voinu pakottaa.

Haastattelija: Oliko sä siinä jotenkin?

Petteri: No kyl mä siinä jonkin verran olin mukana mitä sitten töiden puolestakerkes.

Haastattelija: Veiks sä niinku häntä sinne?

Petteri: Joo ja sitte oli näitä viikonloppupelejä ni niihin aina menin mukaan mutta se sitte loppuku ei kiinnostusta ollu.

(Iikan isä Petteri)

Isät Ilkka ja Petteri kertoivat myös muunlaisesta yhteisestä tekemisestä poikiensa kanssa, mutta on mielenkiintoista, että molemmat mainitsivat myös poikien harrastusten loppumisen. Isän osallistuminen pojan harrastukseen löytyy kulttuurisesta kuvastostamme, ja myös haastatelluille miehille se tulkintani mukaan on mieluinen tapa viettää aikaa poikiensa kanssa. Lapsillekin on oletettavasti merkityksellistä, että vanhemmat ovat kiinnostuneita heidän harrastuksistaan. Haastattelemani pojat eivät kuitenkaan nimenneet omia harrastuksiaan ”yhteiseksi tekemiseksi” isän kanssa. Esimerkiksi Iikan pojalla Tinolla ei haastatteluhetkellä ollut mitään harrastusta, mutta hän ei harmitellut sitä vaan oli erityisen innoissaan pulkanlaskusta. Kysyessäni Tinolta mitä hänen isänsä sanoo tai tekee kun Tino onnistuu jossakin asiassa, hän vastaa pulkanlaskuun viitaten: ”No ei se siin mitenkään puutu jos mä vaik onnistun jossain jutussa jota niinku mä oon harjotellu pitkään ni ei se siit välitä. Jos mä vaik onnistun siin siin tempus kunnolla”. Tino ei välttämättä koe isänsä olevan kovin kiinnostunut hänen mäenlaskutaitojensa kehittymisestä eikä isä tunnu huomaavan Tinon edistymistä. Tinon näkökulmasta isän huomio hänen mäenlaskulle niin kuin mahdolliselle harrastukselle olisikin tulkintani mukaan yhtä merkityksellistä.

Monille haastateltavista isistä yhdessä tekeminen vaikutti tärkeältä teemalta suhteessa poikaansa. Kysyessäni vanhemmuuden sukupuolittuneisuudesta Daniel ja Petteri nimesivät lapsen kanssa yhdessä tekemisen erityisen sukupuolittuneeksi alueeksi. Petteri kertoo Iikan olevan isänsä poika, koska heillä on enemmän yhteistä tekemistä kuin perheen äidillä ja Iikalla. Askarteleminen ja barbeilla leikkiminen ei onnistu Petteriltä ja hänen vaimonsa taas ei osaa rakentaa koottavia leluja. Osaamattomuuden syyksi Petteri esittää kokemattomuuden:

No kyl se varmaan on et silleen et sanotaan et mä en niinku askartele tai mitään tommost lasten kanssa koskaan, voi sanoo melkeen suoraan et mä en osaa. Paitsi sit näit koottavii rakentaa ni sit taas vaimo ei välttämättä niitä hallitse ku ei oo tehny.” (Iikan isä Petteri)

Petterin perheessä sukupuolen voikin sanoa säätelevän perhesuhteita merkittävästi:

No kyl se vähän menee että justiin on niinku kasvanu kummatki lapset silleen että isänsä poika ja äitinsä tytär ja on vähän niinku, ei nyt voi sanoo et samat harrastukset mut et tajuu et mitä toinen tekee ja et tarvüiks se apuu tai muuta.
(Iikan isä Petteri)

Myös Daniel liittää sukupuolen hänen ja Eemelin yhteistä tekemistä määrittäväksi tekijäksi kertoessaan itsellään ja pojallaan miespuolisina henkilöinä olevan ”vetoa peleihin ja urheiluun”. Daniel leikkii ajatuksella, että heillä olisi tyttölapsi ja uskoo, että Eemelin äitipuoli ja tytär ”näpertelisivät ja koristelisivat” yhdessä.

Daniel ja Petteri ovat isinä hyvin erilaisia. Danielin vanhemmuuden tekemisessä on paljon äidillisiksi ajateltuja elementtejä hänen tehdessä suurimman osan kotitalouden ylläpitoon liittyvistä tehtävistä ja pyrkiessä kokonaisvaltaiseen läsnäoloon lastensa elämässä. Petterin perheessä taas sukupuoli on pätevä tehtävien jakamisen peruste. Lapsen kanssa yhdessä tekemisen kohdalla näiden kahden miehen ajatukset isinä kuitenkin kohtaavat. Aineistoni perusteella lapsen kanssa yhdessä tekeminen on erityisen sukupuolittunutta aluetta, sillä toiminnan muuttuminen tällä alueella näyttää jopa hitaammalta kuin kotitöiden alueella.

5.2.2 Lapsen kehumisen liittäminen suoriutumiseen

Ahdin poika Jesper liitti isän kiinnostuksen poikien harrastukseen isän tykkäämisen merkiksi:

*Haastattelija: Mistä te tiedätte et isä tykkää teistä?
Jesper: No ehkä ku me pelataan tota jalkapalloo harjotuksissa tai peleissä.*
(Ahdin poika Jesper)

Myös Danielin poika Eemeli tulkitsee isän aktiivisuutta hänen kuljettamisessaan laskettelemaan tämän tykkäämisen merkiksi ja kysyessäni mistä isä ilahtuu, Eemeli vastaa: ”Se ilahtuu siitä kun mä onnistun jossain tosi hyvin, siitä se tulee tosi onnelliseksi.” Sepon poika Santeri yhtä lailla ajattelee isänsä ilahtuvan tämän saadessa hyvän numeron kokeista ja Santerille on jäänyt mieleen tilanne, jossa isä huomasi hänen onnistuvan ja kehui häntä:

Santeri: No sillon ku mä sain keltasen vyön ni sillon.

Haastattelija: No mitä se sitte sano tai teki?

Santeri: No.. hyvin suoritettu vyökoe. (Sepon poika Santeri)

On mielenkiintoista, että pojat liittävät isän tykkäämiseen tämän aktiivisuuteen heidän harrastuksiensa parissa, ja että isien koetaan ilahtuvan poikien suorituksista ja onnistumisista. Ilahtuminen tai tykkääminenhan kai voisi liittyä mihin tahansa asiaan, miksi se liittyy juuri näihin? Harrastukset tulevat esiin kautta aineistoni isän ja pojan yhdessäolon keskeisenä alueena. Harrastuksien ympärillä toimiessa isillä ja pojilla on keskinäistä aikaa, joka vaikuttaa olevan molemmille osapuolille merkityksellistä. Ilkan ja Petterin pojilla Tinolla ja Iikalla ei ole harrastusta, ja isät kokevat yhden luontevan yhdessäolon areenan puuttuvan. Pojista Jesper, Juuso ja Eemeli kertoivat nykyisistä harrastuksistaan tulevana ammatteinaan, mikä mahdollisesti toteutumatta jäämättömänä haavenakin kuvailee hyvin harrastuksien tämän hetkistä merkityksellisyyttä pojille.

Huomionarvoista kuitenkin on, että niin harrastaminen kuin kokeessa onnistuminenkin ovat suorittavaa tekemistä. Suorittaminen on maskuliiniseksi määrittyvää toimintaa, ja voisikin ajatella, että lapsen kehumisen ja vanhemmuudesta ilahtuminen suorittamisen kontekstissa, on miehelle vanhemmuudelle tyypillistä tekemistä. Tässä suhteessa haastateltavista isistä niin läsnäolevat arjen isät kuin lapsilleen etäisemmätkin ja kodin tehtäviin osallistumattomammat isät tuottavat samanlaista maskuliinista tapaa olla yhdessä poikiensa kanssa. Osalla isistä on keinoja osoittaa välittämistä suorittamisen kuvion ulkopuolellakin, mutta on jännittävää, että tietynlainen suorittamiskeskeisyys silti löytyy jokaisen isän ja pojan haastattelusta.

5.2.3 Auktoriteetti

Kaikki haastatellut isät liittävät auktoriteetin tärkeäksi osaksi vanhemmuuden tehtäväänsä. Ne isät, joiden isyyden tekemistä olen luonnehtinut lähimmäksi arjen isyyden määritelmää, refleктоivat auktoriteetin ja kontrollin teemaa eniten pohtiessaan, josko he päättävät asioista ja käskevät lapsiaan liiankin jyrkästi:

Mut et en mä nyt osaa sanoa et mistä mä oisin ehdoton mut joskus ku tulee joku tilanne ni mä esitän mun asian varmaan ehdottomasti et must tuntuu ja mä oon sit joskus ajatellu et onks se sen takia et Eemeli sit onki semmonen sopeutuvainen tänki takia että. (Eemelin isä Daniel)

Mut en mä tiä et onks mun rooli sen enempää muuttunu, samal taval tota koko ajan yrittäny pitää ohjaksia kourassa tota, en tiä, jonku mielest se on varmaan liian tiukkaa mut.. (Tinon isä Ilkka)

Ilkan vastauksissa mieheys ja kontrollin teema kohtaavat hänen liittäessään vanhemmuuden sukupuolittuneisuuden isän ja äidin erilaisiin rooleihin kasvattajina:

Haastattelija: No kun sä isänä olet mies ni ajatteleksä että se sun mieheys isänä tuo siihen vanhemmuuteen jotain mitä se äidin naiseus ei siihen tuo?

Ilkka: Eiks se oo aina ollu vähän tällanen että paha isi hyvä äiti, että isä määrää säännöt ja äiti laittaa ruokaa ja on lempeempi. Tuntuu et se on se yleinen maailmankuva. Kai se on mulla se luontainen siinä et yrittää olla se lammaspaimen siellä et yrittää ohjeistaa sitä et miten toimitaan. (Tinon isä Ilkka)

Ilkka viittaa ”pahan isin” tehtäväänsä muutamankin kerran haastattelun aikana. Hän tuo kuitenkin esiin vain tehtävään liittyviä kielteisiä asioita ja kaikesta tekemästään reflektoinnista huolimatta hän puhuu isän auktoriteettiasemastaan ikään kuin välttämättömänä pahana. Ilkka ei ajattele voivansa vaikuttaa hänelle määräytyvään auktoriteetin asemaan sen ollessa sekä *luontainen* sukupuolirooli että peritty toimintapa:

..välillä varmaan (lapsi) pitää ihan kävelevänä aisana ku yrittää pitää tiukkaa linjaa ja moni muukin saattaa välillä kattoo kieroön et miten se nyt noin jyrkkä on mut se on... ite oon saanu semmosen tiukan kasvatuksen ni varmaan se on sielt peruja. (Tinon isä Ilkka)

Lapsen lisäksi myös ”moni muukin” saattaa ehkä arvostella Ilkan valitsemaa kasvatustyyliä, mutta hän pitää silti toimintavastaan kiinni edellä esitettyihin perusteluihin vedoten. Ilkka esittää yleisenä maailmankuvana isän olevan paha, kun taas äiti on hyvä, eikä kyseenalaista tätä maailmankuvaa vaan ajattelee myös oman vanhemmuutensa järjestäytyvän sen mukaisesti.

Tulkintani mukaan kukaan lapsista ei kuitenkaan koe isänsä rajoittavan heidän toimintaansa liikaa. Lapset vaikuttavat tietävän rajansa ja he kertovat, että isät eivät yksioikoisesti ja ehdottomasti päätä kaikesta vaan on myös asioita, joista voidaan neuvotella. Isien huoli auktoriteettiasemastaan ei siis näy lasten vastauksissa. Esimerkiksi Daniel yllä harmitteli ehdottomuuttaan, vaikka harmittelu vaikuttaa turhalta lukiessa hänen poikansa Eemelin kuvailua omasta isästään:

Mun isä on niinku tosi kiltti ja silleen, tottakai se sit tota osaa sanoo eiki ja sillee mut ku jotkut isät ne niinku huutaa niille lapsilleen ihan turhista asioista. Mun isä ei se niinku huuda paljon ja kyllähän se jos mä oon tehny jotain väärin ni se vaan sanoo et ota täst opiks ja elä vaan tee tota enää. Ja sitte sillä selvä. (Danielin poika Eemeli)

Kysyin isiltä heidän omista isistään ja on mielenkiintoista, että kaikki isät Seppoa lukuun ottamatta kuvailivat isäänsä joko tämän auktoriteetin tai sen puuttumisen kautta. Ahti, Petteri ja Ilkka kuvailivat omia isiään itseään tiukemmiksi kasvattajiksi. Kaikki kertoivat isän auktoriteettiaseman olleen ajalle tyypillinen isän asema. Daniel kokee äitinsä olleen matriarkka ja kuvailee omaa isäänsä verrattuna ajan muihin isiin erilaisena:

Oli ehkä erilainen just siinä että musta tuntuu et monessa perheessä isät oli just niinku mitkä määräs ja eivät kaikkiin hommiin osallistuneet samalla tavalla kun oma isä. Hän ei kyllä määränny mistään..(Eemelin isä Daniel)

Liitän isyyteen yhdistetyn auktoriteettiaseman miesten laajempaan valta-asemaan, johon Raija Julkunen (2010, 156) viittaa miesvallan käsitteellä. Näkemykseni mukaan miesvalta ei ole vielä täysin murtunut yksityisen elämän piirissä, joka heijastuu esimerkiksi lähisuhdeväkivallan problematiikkaan. Vanhemmuuden tekemisessä miesvaltaa on kuitenkin vaikeampi paikantaa kun esimerkiksi managerointi määritetty teoreettisessa taustassa käyttämäni tutkimuskirjallisuuden valossa naistapaikseksi tekemiseksi. Haastattelemani pojatkaan eivät viitanneet isiensä mahdolliseen auktoriteettiasemaan edes kysyessäni heiltä erityisesti isille kuuluvista tehtävistä.

Tulkintani mukaan isän auktoriteettiasema onkin yksi isyyden muuttumisen prosessissa jo muuttunut osa. Perustan tulkintani kolmeen huomioon. Ensinnäkin lapset kuvailevat isiään pääsääntöisesti kivoina ja reiluin, joiden kanssa asioista voi neuvotella. Toiseksi osa isistä korostaa omaa auktoriteettiasemaansa perinteistä isyysmallia muistuttavalla tavalla, mutta toisaalta he myös kertovat välttelevänsä sellaista valta-asemaa, joka heidän isillään on ollut. Kolmantena perusteluna esitän auktoriteetin tehtävän jakamisen. Vain Ilkka liittyy auktoriteetin aseman suoraan isän tehtäviin, mutta hänen Tino-poikansa kertoo isän ja äidin yhtäläisistä valvomisen ja rajoittamisen käytännöistä. Muut isät kuin Ilkka kertovat vanhemmuuden auktoriteettiaseman jakamisesta lapsen äidin kanssa. On yllättävää, että tällainen historiallisesti isyyteen liitetty asema on aineistoni valossa kokenut suuremman muutoksen kuin esimerkiksi isien ja lasten yhteinen tekeminen, joka tulee esiin vielä varsin muuttumattomana ja sukupuolittuneena vanhemmuuden alueena.

5.2.4 Isyyden muuttuminen lapsen kasvaessa

Haastattelemini miesten perheet edustavat suomalaista valtaväestöä tavalla, jolla ne ovat jakaneet perhevapaiden käytön. Miehet eivät ole käyttäneet mitään sukupuolineutraaleista perhevapaista vaan ainoastaan ne vapaat, jotka ovat erityisesti miehille suunnattuja. Perhevapaiden jakaminen ei herättänyt miehissä tarvetta reflektoida valintaansa. Pikemminkin tulkitsen miesten kertomasta, etteivät he näe perhevapaiden jakamista erityisenä valintana vaan ajattelevat *luonnolliseksi* käytännöksi sen, että nainen käyttää kaikki sukupuolineutraalitkin perhevapaat. Esimerkiksi Seppo kertoo käyttäneensä kaikki hänelle tarkoitettut vapaat, vaikka hän on käyttänyt vain ne vapaat, jotka ovat erityisesti miehille suunnattuja:

Haastattelija: Sillon kun lapset oli pieniä niin miten te käytitte vanhemmanvapaat?

Seppo: Kaikki mä olin.. mä olin isysylomalla kaikki mitä sai ollakki.

Haastattelija: Oliko jompikumpi hoitovapaalla?

Seppo: Vaimo oli. (Santerin isä Seppo)

Isyysvapaan mies voi pitää samanaikaisesti äidin kanssa, joten miehillä ei välttämättä ole kokemusta lapsen hoidosta yksin pikkulapsivaiheessa. Petterin ja Ahdin haastatteluissa tulikin esille, kuinka he kokivat isyytensä muuttuneen lapsen kasvamisen myötä. Muutoksen syyn he liittivät yhteisen tekemisen lisääntymiseen. Petteri kertoo, että Iikan ollessa pieni hän teki yhdessä asioita enemmän Iikan isosiskon kanssa. Lasten kasvaessa perheen äiti on alkanut viettää enemmän kahdenkeskistä aikaa perheen tyttöpuolisen lapsen kanssa ja isä perheen poikapuolisen lapsen kanssa, mikä on johtanut Petterin ja Iikan suhteen lähenemiseen. Isän roolin muutokseen Petteri kertoo vaikuttaneen Iikan koulunkäynnin aloittamisen, joka on tuonut mukanaan isälle uusia tehtäviä kuten läksyissä auttamisen. Toiseksi isän roolia muuttaneeksi tekijäksi Petteri nimeää oman osallistumisensa Iikan harrastuksiin.

Ahti kommentoi isä-lapsi -suhteensa muutoksen syitä: ”Joo.. periaatteessa mä oon mä oon niitten kanssa niin paljon.. koska emäntä tekee kolmivuorotyötä ja ni mä oon niitten kans tosi paljon ja sitte ja just kaikki jalkapallot ni ne meitä yhdistää.” Tämän luvun aiemmissa kappaleissa olen määrittänyt Ahdin ja Petterin vanhemmuuden tapaa maskuliiniseksi, koska heidän vanhemmuudessaan korostuu tietynlainen lapsen kanssa yhdessä tekeminen ja toimiminen. Voisikin pohtia, onko maskuliinisen vanhemmuuden tekeminen lainkaan samalla lailla mahdollista vauvaikäisen kanssa kuin se on leikki-

ikäisen tai koululaisen kanssa? Maskuliinista vanhemmuutta ei kenties voi toteuttaa vauvan kanssa, kun yhdessäolo keskittyy konkreettisen yhdessä tekemisen sijaan hoivaamiseen ja vauvan perustarpeiden tyydyttämiseen.

En kysynyt lapsilta heidän isäsuhteidensa mahdollisesta muuttumisesta, eivätkä lapset vastauksissaan muihin kysymyksiin myöskään sivunneet asiaa. Jotain muutoksen merkityksestä lapsille voi kuitenkin päätellä Ahdin huomiosta muutoksesta lastensa käyttäytymisessä: ”Kyllä se sillee niinku on muuttunut et mun mielestä pojat niinku enemmän kysyy multa asioita... ne ei niinkään äitiltään enää kysele, ne kyselee multa enemmän”. Lasten ollessa pieniä Ahti oli työnsä vuoksi paljon poissa kotoa. Nyt Ahdin puoliso tekee kolmivuorotyötä, jonka seurauksena Ahti viettää paljon aikaa kolmistaan poikiensa kanssa. Ahti on nyt mukana lastensa arjessa, minkä lapsetkin huomaavat, sillä eiväthän he kyselisi asioista sellaiselta, jonka eivät oleta niistä tietävän.

5.2.5 Subjektiaseman saavuttaminen kodin alueella

Tutkimukseen osallistuneiden isien tekemiseen tulee eroja kun sitä tarkastellaan isien tekemisensä kautta saavuttamien kodin alueen subjektiasemien kautta. Petteri kertoo hänen puolisonsa tekevän kaikki perheen kotitaloustyöt kun hän itse huolehtii pihatöistä ja auton huollosta. Daniel taas kertoo tekevänsä suurimman osan kotitaloustöistä, mutta hän kuvailee omia ja puolisonsa toimintatapoja erilaiseksi, mikä vaikuttaa myös siihen mihin tehtäviin nainen ja mies tarttavat:

*Kaikkee muuta teen täällä paitsi ku silitän. Mä varmaan siivoon meillä enemmän, siin on ehkä semmonen siivousjako että (puoliso) on enemmän tämmönen niinko nippelisiivooja täällä näi että järjestelee että riisit on niinku yhdellä hyllyllä ja tälleen näin, et mulle ehkä se ei oo niinku vaan et ne vaan on siellä kaapissa et ne niinku löytyy, mut (puoliso) keskittyy niinku enemmän tällaseen. Mut et jos kysytään millon (puoliso) on niinku viimeks imuroinu matot ni en mä kyllä muista, et kyllä ne on niinku tällast karkeat jutskat ni kyllä mä oon hoitanut ne meillä.
(Eemelin isä Daniel)*

Daniel tekee perinteisesti feminiinisesti määrittyvää pientä toimintaa. Hän kertoo kuitenkin tekevänsä tätä toimintaa erilailla kuin vaimonsa ja hän kertoo priorisoivansa esimerkiksi siivoustoiminnassaan erilaisia asioita. Danielin siivous määrittyy miehiseksi hänen kuvaillessaan omaa siivoustoimintaansa enemmän isojen linjojen toiminnaksi –

”karkeaksi” - puolison siivoamisen ollessa ”nippelisiivoamista” eli vielä pienempien asioiden ääressä tapahtuvaa.

Daniel rikkoo asetelmaa tehdessään naistapaisiksi määrittyviä tehtäviä miestapaisella tavallaan. Tekemisen sukupuolittuneisuus säilyy, mutta saa uuden ilmenemismuodon – toiminnan tavan. Daniel kuvailee itseään miehenä: ”.. mä en oo moottoriorientoitunut enkä tälleen et jos tulee jotain keskustelua ni mä oon täysin ulkona siitä, mut et en mä nyt ihan hametyyppinäkään itteeni pidä että, sieltä väliltä sitte.” Daniel kuvailee maskuliinisuutensa sijoittuvan jonnekin moottoriorientoituneen ja hametyypin välille. Hänellä on tarve tehdä ero hametyyppiin ja pitää tällä tavalla kiinni maskuliinisuudesta. Tulkitsen siivoamisen isot linjat samanlaiseksi maskuliinisuuden ilmaisemiseksi, mikä mahdollistaa Danielille naistapaisiksi määrittyneiden tehtävien äärellä toimimisen ja subjektiaseman saavuttamisen kodin alueella ilman, että hänen tarvitsee kokea tekemisen olevan ristiriidassa maskuliinisuutensa kanssa.

Näkemykseni mukaan Danielin voi sanoa saavuttaneen subjektiaseman kodin alueella. Aiemmin määritin hänen isyyden tekemisen tapansa myös täyttävän arjen isyyden kriteerit. Suhteessa Danielin isyyteen hyvin erilaista isyyttä tekee Seppo. Hän on haastattelemistani miehistä vanhin ja hänellä on pitkä ura isänä, sillä hän on saanut ensimmäisen lapsensa yli kolmekymmentä vuotta sitten. Tulkintani mukaan Seppo ei ole saavuttanut subjektiasemaa kodin alueella. Hän valikoi kotitöistä itselleen mieluisimmat: ”No vessan siivous, sitä mä en tee, kaikki muu menee kyl.” Lapsen kanssa yhdessä tekeminen ei sisälly Sepon vanhemmuuden tekemiseen. Seppo ei myöskään raportoi tai edes vihjaa ajan puutteesta tai riittämättömyyden tunteesta. Hän kuitenkin kokee, että hänen isyytensä on vuosien varrella muuttunut osallistuvammaksi:

--siihen aikaan ku mä olin nuori ni se lastenhoito oli enemmän naisten asia. Mä en puuttunu siihen lastenhoitoon sillon nuorempana. mut nythän on elämä muuttunu ja tasa-arvostunu. (Santerin isä Seppo)

Josko mä oisin ollu semmonen perinteinen mies mut en mä nyt tänä päivänä oo enää niin kaavoihin kangistunu et sillai et hoidan myös kotia aika paljon. (Santerin isä Seppo)

Tullessaan ensi kertaa isäksi Seppo ei osallistunut lastenhoitoon, ja nyt jossain määrin osallistuessaan hän kokee itsensä ajan vaatimuksiin ja odotuksiin vastaavaksi isäksi. Vanhemmuuden ja kotitöiden jakamisen perusteeksi Seppo nimeää sukupuolen ja liittää lisääntyneen tekemisensä erityisesti miehenä muuttumiseen.

Mitä merkitystä lapselle on isän kotiin liittyvien tehtävien tekemisellä? Ensinnäkin tekemisen sukupuolitapaisuudet siirtyvät aina jossain merkityksessä eteenpäin seuraavalle sukupolvelle. Iikan ja Petterin perheessä vanhempien kodin alueella tekemät tehtävät on jaettu tiukasti sukupuolen mukaan. Kysyin Iikalta mitkä tehtävät eivät hänen mielestään kuulu isien hoidettaviksi:

Haastattelija: Onks jotain mikä ois tosi hassua jos isä tekis?

Iikka: Istuttais kukkia.

Haastattelija: Niinkö, no miks se ois hassua?

Iikka: No ku yleensä naiset istuttaa kukkia.

Haastattelija: Okei, miks ne on naiset jotka istuttaa niitä?

Iikka: No ku ne tykkää enemmän kukista. (Petterin poika Iikka)

Iikka on, ainakin tässä vaiheessa elämäänsä, omaksunut samansuuntaiset sukupuolikäsitykset kuin Petteri-isänsä. Petterin asema perheensä arjessa on hyvin erilainen kuin Eemelin Daniel-isän, minkä tulkitsen heijastuvan Eemelin isäkokemuksessa hänen kertoessaan mitä isien kuuluu tehdä: ”Ehkä pitää huolta lapsista, se on ehkä se tärkein ja pitää huolta ittestään.”

5.3 Emotionaalinen suhde

Tutkimukseen osallistuneet lapset ja aikuiset kokivat pääsääntöisesti vaikeimpina kysymykseni isä-poika -suhteen emotionaalisuuteen liittyvät kysymykseni.

Haastattelijana minulle tuli myös tungettelevin olo kysyessäni kysymyksiä tunteiden osoittamisesta – tunsin liikkuvani herkällä alueella.

5.3.1 Kiintymyksen osoittaminen

Jo kappaleessa 6.2.2 raportoin joidenkin lasten tulkitsevan isänsä tykkäämistä siitä, miten isä osallistuu lapsen harrastukseen. Haastatteluissa tuli esille myös muita kiintymyksen osoittamisen tapoja. Eemelin isä Daniel osoittaa kiintymystään pojalleen laskettelemaan viemisen lisäksi kertomalla siitä: ”Se vie mua tosi paljon laskettelemaan ja sitte se niinku muutenkin aina juttelee mulle tosi mukavasti ja sit se aina sanoo et sä oot maailman ihanin poika ja tärkeä ja sillee, aina niinku sanoo tai tekee jotain.” Tino kertoi hänen isänsä kiusoittelevan häntä tykkäämisen merkiksi. Tinon mukaan isä ei

sano tykkäävänsä, mutta ymmärrykseni mukaan Tinolla ei olekaan tarvetta sanoille vaan kiusoittelu riittää merkiksi. Tinolle ja Eemelille on selvää, miten heidän isänsä ilmaisevat omaa tykkäämistään. Näiden lasten on myös helppo kuvailla miten he itse näyttävät isilleen tykkäämistään. Eemeli kertoo joskus halaavansa isäänsä kun taas Tinolla on käytössään hiukan erilainen tapa: ”No silleesä vaikkapa et aina jos iskä pyytää et mä tekisin jotain vaikkapa et voinks mä käydä kaupassa niin aina mä meen kauppaan.”

Santerin isän Sepon vanhemmuuden tekemiseen ei hänen poikansa kertoman mukaan kuulu kiintymyksen osoittaminen pojalleen:

Haastattelija: Mistä sä tiedät että isä tykkää susta?

Santeri: Noo mmmhmmh.

Haastattelija: Sanooko tai tekeekö se jotain sellasta?

Santeri: No ei se hirveesti tee mitään sellasta.

Haastattelija: No miten sä näytät isälle että sä tykkäät siitä?

Santeri: No.. vaikka.. et toi.. emmä tiä. (Sepon poika Santeri)

Kysymys isien ja poikien emotionaalisen suhteen laadusta ja sen vuorovaikutuksesta isyyden moninaisuuden kanssa on yksi tutkimuksen keskeisistä kysymyksistä. Johdannossa viittasin Mikko Innasen tutkimukseen, jossa isien emotionaalista etäisyydestä raportoivat erityisesti nuoret tytöt (2001, 131–135). Nina Halmeen tutkimuksessa taas isät itse toivat esiin etäisyyden kokemuksia kuten myös vaikeuksia tulkita lapsen tunteita (2009, 114). Tunteiden ja kiintymyksen ilmaiseminen ei näyttäydä ongelmattomana miesvanhemmuuden alueena tässäkin tutkimuksessa. Se on kuitenkin sitä ongelmattomampaa, mitä lähempänä arjen isyyden määritelmää miehen isyyden tekeminen on. Eemelin isä Daniel ja Tinon isä Ilkka vastasivat kysymykseeni välittämisen osoittamisesta:

No kyllä me kosketellaan, me ollaan sylikkäin. Ja hän tulee ja kysyy et saaks laittaa vaikka pään syliin tai muuta tälleen näin. Kyl mä luulen et se kosketus on semmonen et se kertoo paljon ettei sitä tartte ehkä selittää et se riittää kun sä oot siinä. Ja kyl mä myös sanon ja toistan et kuinka mukava kuinka mukava (isä herkistyy)..” (Eemelin isä Daniel)

.. me halataan joka päivä ja ehkei nyt ihan joka päivä sanota et tykkää tai rakastaa tai ollaan kavereita mut et se on ihan et ihan sanaton juttu riittää et jos on et tällanen asia tarvii sanallisesti lausuu ni ei mul oo mitään ongelmii sen kanssa. (Tinon isä Ilkka)

Koskeminen ja halaaminen ovat ensisijaisia arjen isien tapoja ilmaista tunteita lapsiaan kohtaan. Danielille sanominenkaan ei ole ongelma, minkä voi lukea hänen Eemeli-poikansakin vastauksista. Ilkan poika Tino taas ei kerro isän sanovan hänelle tykkäävänsä, mutta Ilkka toteaa, että tarpeen vaatiessa hän voi sanoa ääneen tykkäävänsä. Tunteiden ilmaisemisen puhumalla voi nähdä asettuvan tiukemmin feminiinisen performanssin keskiöön kuin toiminnallisen koskettamisen (Oulasmaa & Saloheimo 2010, 27; Jämsä 2010, 34). Ensisijainen kiintymyksen osoittamisen tapa on siis arjen isilläkin maskuliiniseksi määrittyvä.

Santerin isän Sepon vastauksessa tunnelma on toisenlainen kuin arjen isien vastauksissa: ”Kyl mä yleensä kehun aina jos kun on tehty hyvin joku asia.. esimerkiksi koulussa läksyt tai tääl kotona jotain tehty tai käyttäytytty hyvin.. et kyl mä siitä aina sanon.” Santeri kertoo hänkin isän ilahtuvan hänen tehdessä jotain oikein tai hänen saadessa kokeista hyvän numeron. Kysymykseeni isän sellaisista sanoista tai teoista, jotka ilmaisevat suoraan pojasta tykkäämistä, Santeri ei kuitenkaan osaa vastata. Hän ei myöskään osaa kertoa, miten hän itse näyttää isälle tykkäämistään.

Sepon tapa osoittaa kiintymystä lapselleen on radikaalisti erilainen kuin arjen isien Danielin ja Ilkan. Kaikkien tutkimukseen osallistuneiden isien vastaukset huomioiden isyyden tekemisen tapa näyttääkin kulkevan rinnakkain kiintymyksen osoittamisen tavan kanssa. Tarkasteltaessa tätä yhdistelmää sukupuolen näkökulmasta, se ei kuitenkaan ole yllättävä mikäli ajatellaan, että sukupuoli paitsi säätelee miesvanhemman kotona tekemiä tehtäviä myös tapoja osoittaa välittämistä perheenjäsenilleen. Toisaalta molemmat arjen isätkin kertovat käyttävänsä ensisijaisesti maskuliiniseksi määrittyvää toimintatapaa, mikä voitaisiin ajatella maskuliinisuudesta kiinnipitämiseksi naistapaisten vanhemmuuden alueella liikuttaessa.

5.3.2 Läheisyys

Isien ja poikien suhteen läheisyyttä ja toistensa tuntemista kartoitin kiintymyksen osoittamisen tapojen lisäksi muun muassa kysymyksillä huolien vastavuoroisesta jakamisesta, pojan kavereiden tuntemisesta ja toistensa asioihin mielenkiinnon osoittamisesta. Vastauksien rinnakkain tarkastelu tuo hyvin esiin isyyden tekemisen tavan ja isä-poika -suhteen läheisyyden yhteenkietoutumisen.

Santerin isä ei tunne hänen kavereistaan kun yläkerran naapurin ja Santeri kertookin hänen äitinsä tuntevan useampia. Santeri arvelee, että isä tietää hänen lempiaineensa koulussa, mutta hän ei tiedä kuka pojan paras kaveri on. Isä ei kysele Santerilta tämän asioista, ja poika tulkitsee tämän kiinnostuksen puutteeksi. Huolistaan ja suruistaan poika kertookin äidilleen, ja kun hän huomaa isän olevan surullinen tiedustelee hän surun syytä äidiltään eikä suoraan isältään. Santerin kertoman perusteella hänen isällään on merkityksellinen asema hänen elämässään pysyvän perhesuhteen perusteella, mutta suhde ei näyttäydy läheisenä. Sepon vastaukset antavat samansuuntaisen, vaikkakin hieman läheisemmän, kuvan isän ja pojan suhteesta.

Aineiston toinen sellainen isä, jonka toiminta voimakkaasti poikkeaa arjen isyyden määritelmästä, on Petteri. Hän on kiinnostunut tekemään asioita yhdessä poikansa kanssa silloin kun asiat liittyvät vapaa-ajan aktiviteetteihin, mutta esimerkiksi kodinhoidollisia tehtäviä Petteri ei tee. Petteri kertoo tietävänsä joitakin poikansa kavereita ja ihmettelee miten helppoa heidän kanssaan on tulla juttuun poikien käydessä heidän luonaan. Hän tietää hyvin, millaiset asiat tekevät pojan iloiseksi ja millaiset surulliseksi, ja kertoo pojan jakavan huoliaan hänen kanssaan. Silti Petteri kokee suhteensa Iikka-poikaan olevan etäisempi kuin mitä hän toivoisi. Syitä hän pohtii seuraavasta: ”..kyllähän se varmasti tässä ajan myötä muutamassa vuodessa on tullu vähän läheisemmäksi ehkä silloin niinku tavallaan pienempänä ei ollu välttämättä niin että sitte enemmän tyttären kanssa tossa touhuiltiin.” Isän ja pojan lisääntynyt yhteinen tekeminen on lähentänyt heitä, vaikka suhde voisi isän mielestä olla vähän läheisempikin. Petterin poika Iikka vastasi haastattelussa niin vähäsanaisesti kysymyksiin suhteen emotionaalisuudesta, ettei vastauksien perusteella voi muodostaa kuvaa hänen kokemuksestaan.

Vertailuksi edellisille etäiselle ja hieman etäiselle isä-poika -suhteelle esittelen Danielin pojan Eemelin kertomaa hänen isyyskokemuksestaan. Eemelin isä tuntee hänen kaverinsa, poika kokee isän kuuntelevan hänen kertoessaan asioistaan, isä huomaa pojan pahan mielen ja poika isän. Eemelin kokemus on, että isä kertoo hänelle niin huolistaan kuin iloistaankin. Isän ja pojan välistä suhdetta kuvaa hyvin Eemelin vastaus kysyessäni millaisista asioista hän isänsä kanssa soittelee: ”.. me jutellaan paljon et millanen päivä on ollu, millanen päivä mulla oli ja mä kysyn millanen päivä isäl oli ja yleensä sit mä kysyn et mitä ruokaa tänään on ja.. semmosista mukavista asioista.” Myös Eemelin isä

Daniel arvioi suhdetta poikaansa läheiseksi ja arvelee eron ”yhteisenä kipeänä kokemuksena” lähentäneen heitä entisestään.

Arjen isäksi luonnehdin Danielin lisäksi Tino-pojan isää Ilkkaa. Myös Ilkka kokee suhteen poikaansa läheisenä, mikä on yhtäläillä Tino-pojan antama vaikutelma. Tulkintani mukaan isyyden tekemisen tapa merkityksellistyykin juuri isä-poika -suhteen läheisyydessä. Läsnaolo näyttää tuottavan läheisyyttä, ja kiinnostavaa on, ettei läheisyyden kannalta ole merkityksellistä, rakentuuko tämä läsnaolo feminiiniseksi vai maskuliiniseksi määrittävästä toiminnan tavasta, kun tärkeää on vain tekeminen. Aineistoni perusteella niillä isillä, jotka tekevät eniten vanhemmuuden tekoja, on läheisin suhde poikaansa.

6 TULOSTEN YHTEENVETO JA KOMMENTOINTI

Miten aineisto vastasi tutkimustehtävääni isyyden tekemisen tavan merkityksestä isien vanhemmuuden kokemuksiin ja poikien isyyskokemuksiin? Aineistoni perusteella sekä isien vanhemmuuskokemuksiin että poikien isyyskokemuksiin merkittävimmän vaikuttava tekijä on isän vanhemmuuteen liittyvän tekemisen määrä ja laajuus. Vanhemmuuden tekemisellä on tiivis, mutta monimuotoinen suhde sukupuoleen. Maskuliinisuus määrittää isien tekemisen tapaa, mutta se ei kuitenkaan asetu kaikkien isien aktiivisen ja huolehtivan vanhemmuuden esteeksi.

Tutkimukseni mukaan poikien isyyskokemukset muodostuvat heidän isiensä tekojen, läsnaolon ja läheisyyden yhteenliittymästä. Monipuolinen vanhemmuuden tekeminen tuottaa isän läsnaoloa pojan arjessa ja läsnaolo taas tuottaa läheisyyttä, sillä tutkimukseni mukaan niillä pojilla, joiden isät tekevät eniten vanhemmuuteen liittyviä tekoja, on läheisin suhde isäänsä. Näiden isien teot tapahtuvat kaikilla arjen alueilla, minkä vuoksi heille kertyy monipuolista tietoa poikiensa elämään liittyvistä asioista. Tiedon kertyminen tekee isistä pojilleen ikään kuin arjen tietopankkeja, joilta voi kysyä mitä milloinkin tapahtuu ja missä. Näyttäisi siltä, että isän läsnaolon kautta myös isän ja pojan välinen vuorovaikutus lisääntyy, mikä yhdessä tiedon kertymisen kanssa johtaa isän ja pojan toistensa tuntemiseen.

6.1 Isyyden tekojen ja sukupuolen monimuotoinen suhde

Johdannossa viitataan isyyden muuttumisen taustalla vaikuttavaan sukupuolten väliseen symmetrian ideaaliin, joka tarkoittaa vanhemmuuden tekemisen jakautumista isille ja äideille tasavertaisesti. Tutkimukseni tavoitteena on tehdä näkyväksi symmetrian toteutumisen merkityksiä lapsille ja isille itselleen, kun aiemmin sen merkityksiä on pohdittu lähinnä sukupuolten välisen tasa-arvon näkökulmasta. Olen aineistoni johdattelemana päätenyt myös kysymään tämän tavoitellun symmetrian tarkempaa sisältöä: viitataanko symmetrialla tekojen määrään vai myös toiminnan tapaan? Tulkintani mukaan sillä viitataan implisiittisesti usein määrän lisäksi myös toiminnan tapaan, kun osallistuvan isyyden ajatellaan esimerkiksi kiinnittyvän perinteistä maskuliinisuuskäsitystä pehmeämpään mieheyden malliin (Huttunen 2001, 151).

Tutkimustulosteni perusteella ehdotan, että symmetrian merkitys tulisi liittää vanhemmuuden tekojen määrälliseen symmetriaan. Katson, että vanhemmuuden konkreettisten tekojen tekeminen tuottaa läsnäoloa lapsen arjessa, ja tällä läsnäololla on merkittävä vaikutus vanhemman ja lapsen emotionaaliseen läheisyyteen. Toisin sanoen isien ei tarvitse tehdä vanhemmuuden tekoja kuten äidit niitä tekevät, vaan lasten näkökulmasta on tärkeää, että isätkin tekevät. Tutkimukseni sukupuolikäsityksen mukaisesti en oleta isälle ja äidille itsestään selvästi erilaisia vanhemmuuden tekemisen toimintatapoja, mutta katson tietynlaisten tapaisuuksien muovautuneen ja vakiinnuttaneen paikkansa vanhemmuuden tekemisen toistoissa. Kun isien lisääntyvien vanhemmuuden tekojen oletetaan yhdistyvän isien toimintatavan muuttumiseen feminiiniseksi, ylläpidetään vanhemmuuden sukupuolittuneisuutta liittämällä vanhemmuus naiseuden ytimeen.

Olen seurannut tutkimuksessani Eeva Jokisen (2005, 123) ymmärrystä vanhemmuuden moniulotteisuudesta. Jokinen on nimennyt vanhemmuuden osa-alueiksi kasvatuksellisuuden, hoivan ja huolenpidon, solidaarisuuden sekä diskursiiviset käytännöt. Tutkimukseni perusteella isät tekevät joillain vanhemmuuden osa-alueilla aktiivisemmin vanhemmuuden tekoja kuin toisilla, minkä katson johtuvan eri osa-alueiden erilaisesta suhteesta sukupuoleen. Kaikki isät esimerkiksi näyttävät aktiivisina kasvattajina. He asettavat ja valvovat sääntöjä ja rajoja yhdessä poikien äitien kanssa ja korostavat tällaisen kasvatuksellisuuden keskeisyyttä vanhemmuuden tehtäväkentässä. Hoivan alueella isien tekeminen taas on määrällisesti epäsymmetristä

suhteessa lasten äitien tekemään hoivaan. Viitataan hoivalla nyt erityisesti pienen lapsen hyvinvoinnin edellyttämään perustarpeista huolehtimiseen kuten syöttämiseen ja nukuttamiseen. Tämän epäsymmetrisen hoivatyön jakamisen taustaksi esitän hoivan tekemisen ja maskuliinisuuden välistä hankausta, minkä myös Jouko Huttunen (1999, 171) on teoretisoinnissaan liittänyt perinteisen isyysmallin ominaisuudeksi. Katson, että hoivan tekeminen ja kasvattamisen tekeminen eroavat toisistaan suhteessa maskuliinisuuteen siten, että kasvatuksellisuuteen on helpompi soveltaa maskuliiniseksi määrittyvää toimintatapaa kuin hoivaamiseen.

Tutkimukseen osallistunut Petteri-isä kertoi suhteensa Iikka-poikaan muuttuneen hänen isyyden tekemisen lisääntymisen myötä. Petteri koki, että pojan mennessä kouluun ja aloittaessa harrastuksissa käymisen hänelle isänä avautui uudenlaisia tehtäviä. Nämä uudet tehtävät olivat sellaisia, joihin Petteri osasi tarttua, koska näkemykseni mukaan niissä toimiminen tuntui hänelle luontevalta toisin kuin vauvaikäisen lapsen hoivaaminen. Haastattelussa Petteri performoi itseään hyvinkin maskuliinisena tehdessään töitä autoalalla johtavassa tehtävässä, harrastaessaan poikansa kanssa moottoriurheilua, jättäytyessään kaikesta kotityön teosta sekä kuvaillessaan Iikka-pojan olevan isänsä poika, koska heitä miespuolisina kiinnostaa samanlaiset asiat. Tulkintani mukaan hoivatessa vauvaa Petterin on ollut vaikea performoida tällaista maskuliinisuutta.

Kaikille isille jonkin vanhemmuuden osa-alueen feminiiniseksi määrittäminen ei kuitenkaan näyttäydy tekemisen esteenä vaan he luovasti purkavat miestapaisuuden ja naistapaisuuden rajoja tarttumalla naistapaisiksi määrittyviin tehtäviin maskuliinisella otteella. Daniel-isä kuvaili siivoamisen tapaansa tekemällä eron vaimonsa siivoamisen tapaan samalla performoiden itseään maskuliinisena ja näyttäen, kuinka on mahdollista samanaikaisesti tehdä osallistuvaa isyyttä ja varsinkin perinteiseksi määrittyvää maskuliinisuutta. Samanlaisen toimintatavan kautta maskuliinisuuteen kiinnittymisen paikansin arjen isien Danielin ja Ilkan tavasta osoittaa kiintymystä pojilleen: molemmat isät osoittavat pojilleen aktiivisesti kiintymystään perinteisen isyysmallin vastaisesti, mutta he tekevät sen ensisijaisesti koskettamalla ja vasta toissijaisesti puhumalla. Tunteista puhuminen määrittyy koskettamista voimakkaammin äidilliseksi kiintymyksen osoittamisen tavaksi, joten isien toimintatapa määrittyy maskuliiniseksi, vaikka tekemisen kohde on feminiiniseksi määrittyvä (Oulasmaa & Saloheimo 2010, 27; Jämsä 2010, 34).

Tulkitsen aineiston perusteella, että maskuliinisuus ja isyys eivät ole niin yhtenäisiä kokonaisuuksia, että niiden voitaisiin nähdä kiinnittyvän suoraan toisiinsa. Tällä tulkinnallani otan etäisyyttä R.W. Connellin esittämään ajatukseen, jonka mukaan olemalla tietyllä tavalla isä toteutetaan tietynlaista maskuliinisuutta (Kolehmainen 2004, 93 [Connell 1995]). Ensinnäkin vanhemmuuden eri osa-alueiden suhde maskuliinisuuteen tulee esiin erilaisena ja toiseksi tutkimukseni arjen isät tekevät aktiivista ja huolehtivaa vanhemmuutta samalla toteuttaen varsin perinteisen oloista maskuliinisuutta. Maskuliinisuus määrittää heidän toiminnan tapaansa, mutta ei itse konkreettisten tekojen valikoitumista, sillä maskuliinisuuden performointi ei näkemykseni mukaan estä näitä isiä tekemästä feminiinisyyteenkään kiinnittyviä tehtäviä. Tutkimukseni perusteella maskuliinisuus ja isyyden tekeminen siis kiinnittyvät toisiinsa, mutta eivät R.W. Connellin (1995) ehdottamalla tavalla eli suoraan.

Tulkintaani maskuliinisuuden ja isyyden välisen suhteen epäyhtenäisyydestä tukee tutkimukseen osallistuvien isien vanhemmuuden tekemisen eroaminen tekojen määrän, muttei niinkään maskuliinisen toimintatavan mukaan. Lähes kaikille isille esimerkiksi lapsen harrastus on tärkeä yhdessäolon areena riippumatta siitä tekeekö isä arjen isyyttä vai vapaa-ajan isyyttä. Tällainen toiminnallisen yhdessä tekemisen muoto on aiemmissakin tutkimuksissa nimetty tyypilliseksi isän ja pojan yhteiseksi tekemiseksi (esim. Brandth & Evande 1998; Aunola 2005). Ilana Aallon (2004) tutkimuksessa liikunta isien ja poikien toiminnan luonteena löytyy sekä 1930- että 60-luvuilla syntyneiden miesten kertomuksista, eikä se oman tutkimukseni perusteella näytä vielääkään muuttuneen. Aalto katsoo liikuntaan liittyvän maskuliinisia määreitä kuten toiminnallisuus ja kilpailuhenkisyys, joiden vuoksi sen voidaan ajatella tuntuvan luontevalta yhdessä tekemisen muodolta maskuliinisuutta toteuttamaan pyrkiville isille ja pojille. (Mt., 96.) Voidaankin kysyä kuuluuko muuttuvan isyyden asetelmaan ylipäätään pojan ja isän yhdessä tekemisen muuttuminen. Jos luovutaan isyyden muuttumisen ja maskuliinisuuden muuttumisen yksioikoisesta rinnastamisesta, ei ole aiheellista olettaa sen muuttuvan.

Toinen isä-poika -pareille yhteinen maskuliinisuuden rakennusaine löytyy isien ja poikien puheessa korostuneesta suorittamisen keskeisyydestä. Pojat kertoivat tilanteista, joissa isä kehuu heitä ja joissa isä ilahtuu, ja näille tilanteille yhteistä oli niihin liittyvä suorittamisen konteksti. Joidenkin isien ja poikien kertomassa suorittamisen konteksti oli aina läsnä välittämisen osoittamisesta puhuttaessa ja joidenkin kertomassa esiintyi

suorittamisen lisäksi muitakin konteksteja. Suorittaessa tapahtuu onnistumisia ja saadaan aikaan tuloksia, eikä sinänsä ole kummallista, että kehut ja ilahtumiset liittyvät suorittamiseen. Tutkimukseni perusteella en voikaan sanoa, liittyykö tämä kasvatuksen käytäntö suorittavaa toimintaa arvostavassa yhteiskunnassamme vanhemmuuteen ylipäättään vai onko se erityisesti isille tyypillistä vanhemmuuden tekemistä. Naismaskuliinisuuden¹⁴ mahdollisuus huomioiden voidaan myös ajatella, että sen ollessa mieheyteenkin kiinnittyvää vanhemmuuden tekemistä, sitä voivat isien lailla soveltaa myös äidit. Näkemykseni mukaan kyseistä suorittamisen kontekstia on kuitenkin hyvä hahmotella lapsen näkökulmasta: millaisen viestin lapsi saa kehumisen ja ilahtumisen liittyessä suorittamiseen? Olisiko viesti hyvinkin erilainen, jos kehuminen ei liittyisi johonkin mitä lapsi tekee vaan esimerkiksi lapsen ominaisuuksiin?

On yllättävää, että isien välille syntyvät samankaltaisuudet liittyvät sukupuoleen ja erot isyyden konkreettisen tekemisen määrään. Tutkimukseni perusteella sukupuolta ei voidakaan nähdä subjektiviteettia keskeisesti järjestävänä strategiana (vrt. Lupton & Barclay 1997, 12) vanhemmuuden kontekstissa, sillä sukupuoli ei kiistatta vaikuta keskeisesti kaikkien haastattelemieni isien vanhemmuuden määrälliseen tekemiseen: esimerkiksi Ahdille, Ilkalle ja Danielille sukupuoli ei ole perustelu vanhemmuuden tehtävien jakamiselle ja tekemisen kohteiden valikoitumiselle.

Aineistosta nousee myös isien kokemus, jonka mukaan vanhemmuuden subjektiviteettiin vaikuttaa sukupuolen ohella lisäksi työelämä. Tutkimukseeni osallistuneiden isien vanhemmuuden subjektiviteettiin työelämä vaikutti sekä heidän oman että vaimojen työelämään osallistumisen kautta. Esimerkiksi Ahti joutui tekemään kovasti töitä hänen lastensa ollessa vauvaikäisiä, mikä etäännytti isää pojistaan ja vähensi hänen isyyteen liittyvää tekemistään. Haastattelun hetkellä puolestaan Ahdin vaimo kävi vuorotyössä, mikä on vaikuttanut Ahdin isyyteen kun hänen ja poikien keskinäinen aika on lisääntynyt. Ahti itse ilmaisi lisääntyneen yhdessä olemisen hänen isyyden tekemistään ja isä-poika -suhdettaan muuttaneeksi tekijäksi.

Toisaalta työelämään osallistumista ei voida pitää sukupuolittuneisuudesta vapaana instituutiona, minkä vuoksi Ahdin kokemusta kovasta työnteosta lasten vauva-aikana tuleekin peilata laajemmin. Vanhempien neuvotellessa perhevapaiden jakamisesta

¹⁴ Ymmärrettäessä sukupuoli performatiivisena ajatellaan maskuliinisuuden esittämisen olevan mahdollista yhtä lailla naisille kuin miehille.

kohtaavat työ- ja perhe-elämä (Lammi-Taskula 2004a, 167). Ahdin perheessä neuvottelun tulos on ollut, että Ahti on ollut työelämäänsä osallistuva vanhempi ja äiti on hoitanut lapsia kotona. Onkin mahdollista, että Ahti on sukupuolensa perusteella valikoitunut perheen työssäkäyväksi vanhemmaksi. Aiemmin esittelin näkemykseni hoivan erityisestä sukupuolittuneisuudesta, minkä katson yhdeksi tekijäksi isien haluttomuuteen käyttää perhevapaita. Ahdin perheen tapauksessa myös työelämän sukupuolittuneisuuden voidaan katsoa olleen yksi tekijä. Ahti työskentelee miesvaltaisella alalla ja poikien äiti naisvaltaisella alalla. Naisvaltaisten alojen palkkojen suhde miesvaltaisiin aloihin on yleisesti alempiarvoinen, mikä on ymmärrettävästi voinut vaikuttaa perheen valintaan perhevapaiden jakautumisesta vanhempien kesken. Tällöin Ahdin sukupuolen voitaisiin nähneen vaikuttaneen voimakkaastikin hänen vanhemmuuden subjektiviteettinsa muotoutumiseen Luptonin & Barclayn (1997, 12) ehdotuksen mukaisesti, vaikka Ahdin oma kokemus on, että vaikuttavana tekijänä on ollut työelämäänsä osallistuminen.

6.2 Arjen isyyden vaikutus isän vanhemmuuden kokemukseen ja pojan isyyden kokemukseen

Mitä enemmän tutkimukseeni osallistuneet isät tekivät vanhemmuuden tekoja, sitä enemmän he raportoivat vanhemmuuteen liittyvistä haasteista. Tutkimukseeni osallistuneet kaksi arjen isäksi nimeämääni isää olivat ainoat työ- ja perhe-elämän yhdistämisen haasteellisuudesta ja riittämättömyyden tunteesta raportoivat isät. Sivulla 16 viitataan Stakesin perhevapaakyselyyn, jossa isät painottivat jaettua vastuuta kotitöiden hoitamisessa ja olivat naisia tyytyväisempiä kodeissa vallitsevaan työnjakoon (Lammi-Taskula 2009, 50-55). Tutkimukseni arjen isät vastasivat Stakesin perhevapaakyselyyn vastanneiden naisten tavoin korostaen omaa osuuttaan kotitöiden hoitamisessa. Kumpikaan isistä ei raportoinut tyytymättömyydestä kotitöiden jakamiseen, mutta niiden voi tulkita kuormittavan isiä heidän raportoidessaan useaan otteeseen ajan puutteesta ja riittämättömyyden tunteesta.

Ajan puutteen ja riittämättömyyden tunteen lisäksi tutkimuksen toinen arjen isä Daniel kertoi huonosta omastatunnosta, joka aiheutuu yksin harrastamisesta tai epäonnistumisesta työ- ja perhe-elämän sulavassa yhdistämisessä. Øystein Holter (2007, 11-12) on tulkinnut miesten huonoa omaatuntoa merkinä miesten osallistumattomuuden

problematisoinnista ja perinteisen työnjaon kyseenalaistamisesta, ja hän sanoo tutkimuksensa perusteella huonon omantunnon vaivaavan niitä miehiä, joiden perheissä kotityöt eivät jakaudu tasaisesti. Omassa tutkimuksessani huonosta omastatunnosta raportoi kuitenkin ainoastaan isä, joka käytännön teoillansa kyseenalaistaa perinteistä työnjakoa. Katsonkin huonon omantunnon liittyvän vanhemmuuden vaatimuksiin, joita vanhempi itse omalle vanhemmuudelleen asettaa. Tutkimuksessani ne isät, jotka eivät pyrkineet osallistuvaan isyyteen, eivät myöskään kokeneet vanhemmuuden epäsymmetristä jakamista ongelmalliseksi eivätkä raportoineet huonosta omatunnosta, ajan puutteesta tai riittämättömyyden tunteesta. He raportoivat vanhemmuuden kokemuksestaan ylipäättään hyvin samankaltaisesti kuin isät esimerkiksi Kivijärven ym. (2009, 59-66) tutkimuksessa kokiessaan lasten kasvatuksen suhteellisen helpoksi ja vanhemmuuden stressittömäksi. Liitänkin Danielin kokeman huonon omantunnon arjen subjektiasemasta johtuvaan vastuun kantamiseen sekä reflektiivisyyden kautta muotoutuviin vaatimuksiin.

Monipuolinen isyyden tekojen tekeminen näyttää muuttavan isän suhdetta isyyteensä, mikä näkemykseni mukaan hyödyttää poikia. Tulkitsen, että tutkimukseeni osallistuvien arjen isien suhde isyyteen on reflektiivinen. Arjen isät Daniel ja Ilkka kertoivat molemmat isyyden ideaalistaan, jota he pyrkivät toteuttamaan. Reflektoiva ote tuli esiin heidän reflektoidessa useampaan kertaan auktoriteetin asemaansa. Voi olla, että tällainen reflektiivisyys on osa juuri näiden isien vanhemmuutta, koska heidän nuorimmat lapsensa ovat kaikkein pienimmät Danielin nuorimman lapsen ollessa 2-vuotias ja Ilkan 3-vuotias. Raskausaika ja uuden lapsen syntymä saattavat käynnistää oman vanhemmuuden pohtimista, joka sitten vanhemmuuden rutiinien taas vakiinnuttua vähenee. Toisaalta arjen isien muita reflektiivisempi suhde vanhemmuuteen voi myös liittyä heidän isyyden tekemisen tapaansa. Kun vanhemmuuden tekeminen tapahtuu useissa eri konteksteissa, se moninaistuu ja herättää kenties enemmän kysymyksiä kuin tapahtuessaan vain esimerkiksi vapaa-ajan kontekstissa. Kun oma vanhemmuuden tekeminen asettuu reflektoinnin kohteeksi, sille tulee ehkä myös asettaneeksi eri tavalla vaatimuksia kuin jos sen ajattelee sujuvan ikään kuin luonnostaan. Øysten Holterin (2007, 11-12) tutkimuksessa isät raportoivat naisten asettavan vaatimuksia vanhemmuudelleen, kun taas omassa tutkimuksessani isät, jotka kokivat vaatimuksia olevan, olivat itse niiden asettamisen takana.

Tutkimukseeni osallistunut Seppo tekee erilaista isyyttä kuin arjen isiksi nimittämäni Ilkka ja Daniel. Sepon suhde vanhemmuuteensa näyttää erilaiselta: hän on ollut isä jo kolmenkymmenen vuoden ajan ja kokee, että isyyden tekeminen ei vaadi häneltä erillistä pohdintaa. Isyys on Sepolle tärkeää, mutta siihen ei liity epävarmuuden tunteita. Haastateltavia kuvaillessani kappaleessa 5.3 kerron, että Seppoa haastatellessani koin hänen pitävän osaa kysymyksistäni ”hömpänä”. Liitän tämän oman tunteeni Sepon suhtautumiseen isyyteensä. Hänen omia sanojaan lainaten esimerkiksi lapsen rajoittaminen on ”itsestään selvää, ei mitään haasteellista.” Seppo ei poikansa Santerin kertoman mukaan tee vanhemmuuden tekoja yhtä paljon kuin hänen lastensa äiti. Sepon vanhemmuus ei siten tapahdu yhtä monissa konteksteissa kuin arjen isien vanhemmuus, ja poikansa puheessa hän jääkin toissijaisen vanhemman positioon suhteessa vaimoonsa. Voidaankin kysyä mahdollistaako toissijaisessa vanhemmuuden asemassa pysyttelemisen sen kokemisen ”itsestään selvästi” ja ilman reflektointia hoitavana tehtävänä? Ja sijoittuuko vanhemmuuden haasteelliseksi ja itsensä riittämättömäksi kokemisen ytimeen vanhemmuuden managerointi, kun eniten haasteellisuudesta raportoivat isät ovat juuri managerointia tekeviä isiä?

Katson arjen organisoinnin eli manageroinnin tuovan vanhemmuuteen sellaista vastuuta, mikä ei sisälly pelkkään vanhemmuuden tehtäviä suorittavaan vanhemmuuteen. Tehtäviä suorittavaan vanhemmuuteen ei liity vastuun kantamista arjen kokonaisuuden toimivuudesta kuten erilaisten aikataulujen yhteensovittamisesta. Siihen ei myöskään liity arjen ennakointia eli esimerkiksi lapsen pelivaatteiden pesemistä maanantaina, jotta ne ehtivät kuivua keskiviikoksi. Arkea organisoidessaan vanhempi siis pitää arjen lankoja käsissään ja kantaa vastuun. Vastuu haastaa vanhemmuutta, mutta kuten tutkielman alussa esitän, sijoittuu se vanhemmuuden ytimeen ja *tekee* vanhemman (ks. edellä s.7). Managerointi on vanhemmuuden tehtävistä kenties yksi näkymättömämpiä. Ehdotan, että näkymättömyydensä vuoksi managerointi on myös sellaista vanhemmuuden tekemistä, jonka olemassaolon edellytyksenä on monipuolinen vanhemmuuden tekojen tekeminen. Ilman aktiivista vanhemmuudessa toimimista, ei näkemykseni mukaan välttämättä huomaakaan, kuinka sujuva arki perustuu managerointiin. Tutkimuksessa tämä tulisi huomioida manageroinnista erikseen kysymällä. Esitän vanhemmuuden managerointia toistaiseksi vallitsevassa näkymättömyydessään potentiaaliseksi jatkotutkimusaiheeksi.

Seppo näyttää pääsevän vanhemmuuden tekemisessä niin sanotusti helpommalla kuin arjen isät, joiden vanhemmuuteen liittyy kasvatuksellista epävarmuutta, riittämättömyyden tunnetta, vaatimuksia, ajan puutetta ja huonoa omaatuntoa. Osallistuva isyyden tekeminen vaikuttaa miesten isyyskokemuksiin siis osittain varsin kielteisesti. Arjen isien poikien vastaukset erottuvat kuitenkin muiden tutkimukseen osallistuneiden poikien vastauksista siten, että heidän isänsä eivät näyttäyty missään suhteessa toissijaisina vanhempina. Näiden poikien suhteet isiinsä vaikuttavat olevan läheisiä eikä niihin liity sellaista emotionaalista etäisyyttä, josta aiempi suomalainen isyystutkimus on raportoinut (esim. Innanen 2001, 131-135; Halme 2009, 114).

Poikien näkökulmasta isyyden tekeminen saa myös lisämerkityksiä, kun ajatellaan perheen olevan lähin ympäristö, minkä toimintamekanismien perusteella lapsi oppii maailman järjestyneisyyttä. Vanhemmuudessa on Eeva Jokisen mukaan (2005, 123) kyse solidaarisuudesta sukupuolien ja sukupolvien välillä, ja onkin syytä pohtia millaista solidaarisuutta esimerkiksi tutkimukseen osallistunut Iikka oppii, kun perheen äiti tekee kaikki kotitaloustyöt? Vanhemmuuteen yleisesti liitetään hyvien arvojen opettaminen lapsille, ja katsonkin, että arvot näkyvät vanhemmuuden teoissa juuri solidaarisuuden toteutumisen kautta. Tosin monet tutkimukseen osallistuneista isistä tekivät eron oman vanhemmuuden tekemisen ja isänsä vanhemmuuden tekemisen välille ja kertoivat pyrkivänsä luomaan sellaista läheisyyttä poikansa kanssa, mikä suhteessa omaan isään on puuttunut. He eivät siis ole oppineet isyyden tekemisen tapaansa omilta isiltään vaan ovat hakeneet siihen ihanteita oman lapsuuden perheensä ulkopuolelta.

Vanhemmuuden tekemisestä lapset oppivat solidaarisuuden lisäksi sukupuolen tekemistä. Esimerkiksi Petterin poika Iikka kertoi siitä, kuinka olisi hassua nähdä isä istuttamassa kukkia, koska isä on mies. Isän ja pojan ajatukset sukupuolesta näyttivät olevan tässä perheessä hyvin samankaltaiset. Haastattelussa isien ja poikien samankaltaisuus tuli yllättävästi esiin myös heidän puheensa käytännöissä. Kerroin jo edelläkin kuinka haastattelijana koin oloni tungettelevana kysyessäni haastateltavilta kysymyksiä tunteiden osoittamisesta, koska osalle isistä ja pojista nämä kysymykseni vaikuttivat olevan vaikeita. Yhdistän tämän huomioni tulokseen, joka on saatu tutkittaessa lasten leikkiä ja jonka mukaan kotileikin sukupuolittunut ero näkyy lasten ilmaisussa, kun pojat eivät leikissään ilmaise tunteitaan juuri ollenkaan vaan lähestyvät asioita käytännöllisesti vaihtaen renkaita ja tasoittaen parkkipaikkoja. Leikkivillä

tytöillä taas tunteiden ilmaisu ja ihmissuhteiden kuvaaminen on leikissä ensisijaista. (Kalliala 1999, 110-112.) Analyysissäni kuitenkin huomasin, että arjen isien pojille tunteiden osoittamisesta kertominen oli helppoa, kuten oli heidän isilleenkin. Huomionarvoista silti on, että arjen isyyttä tekevän Ilkan poika Tino kertoi osoittavansa isälleen tykkäämistään avustamalla kotitalouden ylläpidossa esimerkiksi kaupassa käymällä. Kallialan tutkimuksen tuloksiin viitaten Tinon tapa ei määrittäydy tyttömäiseksi tavaksi osoittaa välittämistä, vaan hän lähestyy tunteiden ilmaisun tehtävää käytännöllisesti aivan kuten pojat kotileikeissä. Merkittävintä Tinon tapauksessa on kuitenkin se, että hänellä on keino osoittaa välittämistä isälleen. Kolme tutkimukseen osallistuneista pojista ei sen sijaan osannut kertoa, miten he välittämistään ilmaisevat.

6.3 Yhdessä tekeminen, isän auktoriteetti ja etäisyys ja psykologinen isyys uudelleen määrittelyn kohteina

Tutkimuksessani osa isistä kuvaili yhdessä tekemistä vanhemmuuden erityisen sukupuolittuneeksi alueeksi ja saman johtopäätöksen on tehnyt Leena Valkonen (2006, 93) haastatellessaan lapsia vanhemmuudesta. Omassa tutkimuksessani isille yhdessä tekemisen ydinalueeksi nousivat poikien harrastukset, kun taas pojat puhuivat lukemisesta vierekkäin, uimisesta, pelaamisesta ja television katselusta. Myöskään Valkosen tutkimuksen lapset eivät nimenneet omia harrastuksiaan isän kanssa yhdessä tekemiseksi. Tämä yhdenmukainen ero isien ja poikien vastauksissa on mielestäni hyvä esimerkki siitä, miten asiat voivat näyttäytyä hyvin erilaisina, kun niitä tarkastellaan alhaalta lapsen asemasta tai ylhäältä aikuisen positioista. Sen lisäksi, että isät asettavat harrastuksen yhdessä tekemisen keskiöön, myös harrastukseen liittyvälle lapsen toiminnalle rakentuu arvolataus siten, että lapsen omaehtoinen toiminta tulee esiin vähempiarvoisena ja toisena suhteessa aikuisen järjestämään harrastustoimintaan. Esimerkiksi Ilkan pojalla Tinolla ei haastattelun hetkellä ollut harrastusta, mitä hänen isänsä harmitteli sen puutteen poistaessa häneltä ja Tinolta luontevan yhdessä olon areenan. Tino sitä vastoin kertoi pulkanlaskusta, jota hän ikään kuin treenasi harjoitellen erilaisia temppuja hyppyristä hypätessään. Tino kuitenkin koki, ettei hänen isänsä välitä hänen kehittymisestään pulkanlaskussa, toisin kuin isä oletettavasti osoittaisi välittävänsä, jos pojan kehittyminen ja uusien taitojen oppiminen tapahtuisi aikuisen valmentaman harrastuksen kontekstissa.

Yhteisen tekemisen lisäksi pojat käsittivät myös isän auktoriteettiaseman erilaisena kuin isät. Omaa lapsuuden isäänsä kuvaillessaan suurin osa isistä puhui tämän auktoriteettiasemasta. Isät kokivat saaneensa omilta isiltään välillä turhan tiukkaa ja kovaa kasvatusta osakseen. Tulkintani mukaan he eivät olekaan jatkaneet kasvattajina omien isiensä linjaa, sillä haastattelemani pojat kuvailivat isiään reiluina ja kivoina. Poikien käyttämä kivuuden käsite on tullut esiin myös Leena Valkosen (2006) tutkimuksessa. Hänen tulkintansa mukaan se tarkoittaa selkeitä rajoja, reiluutta ja luottamusta lapseen. Haastattelemani pojat osasivatkin hyvin nimetä minulle asioita, joista isän kanssa voi neuvotella, sekä asioita, jotka ovat ehdottomia. Poikien korostaessa mahdollisuuttaan neuvotella isiensä kanssa, isät tulevat esiin auktoritatiivisina vanhempina, jotka sekä arvostavat lapsen omaa tahtoa että tämän tottelevaista käyttäytymistä. Aiemmassa tutkimuksessa äidit ovat isiä useammin edustaneet auktoritatiivista kasvatustyyliä. (Kivijärvi, Rönkä & Hyväluoma 2009, 66; Kivijärvi, Hyväluoma & Rönkä 2009 [Baumrind 1966].) Pojille vaikutti olevan tärkeää se, etteivät kaikki asiat ole ehdottomia, vaikka nämä olivatkin aikuisen silmissä pieniä asioita kuten kotiin yksin jäämistä vanhempien mennessä ruokakauppaan. Tutkimukseeni osallistuneet pojat näyttäisivätkin hyötynneen isyyteen perinteisesti yhdistetyn auktoriteettiaseman murtumisesta.

Oman isän auktoriteettiaseman lisäksi myös emotionaalinen etäisyys on ominaisuus, jonka osa haastatelluista isistä liitti omiin isiinsä. Mikko Innasen (2001, 131-135) tutkimuksessa pojat vaikenivat epäonnistuneista isistä. Oman tutkimukseni perusteella huomaan, että aikuisikään ehtineet pojat pystyvät jo kertomaan myös näistä jollain tavoin pettymyksen tuottaneista isistä. Tutkimuksessani emotionaalinen etäisyys ei enää vaikuttanut liittyvän ainakaan arjen isyydeksi määrittämäni isyyteen. Etäisyys saakin tutkimuksessani toisenlaisen merkityksen, kun pojat vaikuttavat elävän etäällä isiensä maailmasta. Viitataan tällä esimerkiksi siihen, ettei arjen isiksi nimittämiäni isien kokema kiire välittynyt heidän poikiensa vastauksista. Toisaalta viitataan tällä myös siihen, etteivät pojat vaikuttaneet tietävän kovin paljoa isiensä huolista. Suurin osa isistä korosti haastattelussa pitävänsä murheensa ja harminsa poissa lastensa ulottuvilta. Toisaalta pojista kuitenkin jokainen kertoi minulle huomaavansa, kun isä on allapäin. Yksi kertoi osaavansa arvata syyn, joku sai tietää sen äidiltä, ja jollain ei ollut mitään tietoa isän murheiden mahdollisista syistä.

Analyysia tehdessäni mietin paljon aikuisten ja lasten maailman välistä rajanvetoa huolien kokemisessa ja niistä kertomisessa. En kiistä sen merkitystä, sillä uskon haastattelemieni isien lailla, etteivät kaikki aikuisten huolet kuulu lapsille. Lasten näkökulmasta asiaa pohiessani rajanveto tulee esiin kuitenkin myös ongelmallisena. Lapsia kannustetaan jakamaan murheitaan vanhemmille. Monet haastatelluista isistäkin pitivät tärkeänä sitä, että heidän poikansa puhuvat heille asioistaan. Mietinkin, kehittyisivätkö lapset tässä paremmiksi, jos heillä olisi esimerkki jota seurata? Kaipaisiko tämä kulttuurimme tiukka rajanveto uudelleenarviointia, kun isin huolien huomaaminen, mutta toisaalta tietämättömyys niiden syistä, kuulostaa mielestäni lapsen kannalta kohtuuttomammalta kuin edes jonkintasoinen huolien jakaminen? Lapsen kanssa vaikeista asioista keskusteleminen voi olla vaativampaa kuin keskustelematta jättäminen, etenkin kun huomioi isien raportoiman kokemuksen oman lapsuuden etäisestä isästä ja tietynlaisesta sukupolvien välisestä sanattomuudesta. Sukupolvien välisen sanattomuuden liittivät isiin paitsi oman tutkimukseni isät myös aiemmassa tutkimuksessa isyykokemuksistaan raportoineet miehet (Aalto 2004, 25). Tällaista mieheyteen ja isyyteen liittyvää sanattomuutta voidaankin pitää yhtenä maskuliinisuuden taakkana (Sipilä 1994, 22 [Badinter 1992]), kun maskuliinisuuden esittämisessä pitäytyminen ei tue vaikeita kokemuksia ja tunteita käsittelevän kommunikaation asettumista ihmissuhde-elämän keskiöön.

Danielin ja Eemelin isä-poika -suhteessa vaikean asian jakaminen tuli esiin lasta ja vanhempaa yhdistävänä tekijänä. Heidän perheensä on kokenut avioeron, minkä Daniel näki lähentäneen poikaa ja isää. Danielin ja Eemelin kuvio on ylipäättään mielenkiintoinen, kun avioeroisyyteen usein liitetään epäsymmetrisen vanhemmuuden tekemisen uhka. Omassa tutkimuksessani kuitenkin juuri tämä avioeron kokenut isä nousee esiin sekä poikansa että itsensä kertomana vahvasti sellaisena arjen isänä, joka on läsnä lapsensa arjessa avioeron aiheuttamista asumisjärjestelyistä huolimatta. Daniel ja Eemeli asuvat yhdessä joka toisen viikon, minkä vuoksi Danielin ei ole mahdollista olla päivittäin fyysisesti läsnä pojalleen. Määritellesäni Danielin tekemää isyyttä arjen isyydeksi, ei jokapäiväistä fyysistä läsnäoloa voida pitää tällaisen isyyden edellytyksenä. Esimerkiksi psykologisen vanhemmuuden käsitteen luomiseen osallistunut Joseph Goldstein (1973, 17-20) määrittää psykologisen vanhemmuuden yhdeksi ehdoksi päivittäisen kanssakäymisen. Aineistoni perusteella en yhdy Goldsteinin näkemykseen vaan katson, että läsnäolo merkitsee tietämistä ja vastuuta siitä mitä lapsen ympärillä

tapahtuu. Tällaisen tietämisen ja vastuun edellytyksenä taas on vanhemmuuden tekojen tekeminen ja toistensa tunteminen pelkän fyysisen läsnäolemisen sijaan.

Joseph Goldsteinin (1973) psykologisen isyyden määritelmä on kiinnostava myös aikaisemmin hahmottelemani tekojen, läsnäolon ja läheisyyden yhteenliittymää vasten. Nähdäkseni psykologinen isyys nimittäin liitetään usein kyseenalaistamatta ehjän ydinperheen isyyteen. Sivulla 13 olen lainannut Jouko Huttusen (2001, 57-65, 127) määritelmää psykologisen isyyden kriteereistä: ”kehen lapsi turvaa, kehen hän on kiintynyt ja ketä hän pitää isänään.” Tarkennan katseeni kahteen ensimmäiseen kriteeriin ja esitän tutkimukseni perusteella, ettei niiden toteutumista ehjän ydinperheen kontekstissa tulisi pitää selviönä. Omassa tutkimuksessani haastattelin Santeri-poikaa, jonka kertomassa hänen isänsä näyttäytyi merkittävänä hahmona, mutta äiti sekä ensisijaisena vanhempana että turvana. Yhtäläillä monen isän kertoessa omista isistään lapsuuden isät eivät täyttäneet psykologisen vanhemman kriteerejä. Isyyden tekemisen merkitys lapselle tiivistyneekin psykologisen isyyden ympärille, kun sen saavuttamisen edellytyksenä näen vanhemmuuden tekojen tekemisen tuottaman läsnäolon lapsen arjessa.

7 POHDINTA

Tutkimusta kokonaisuutena arvioidessani olen tyytyväinen nähdessäni, että valitsemani tekemisen käsite on kannatellut sitä alusta loppuun. Se on ohjannut aineiston keruuta muotoillessani kysymykset tekoja tiedusteleviksi. Analyysivaiheessa olen lähtenyt liikkeelle isyyksien tekemisen tapojen hahmottelemisesta, ja vielä tulosten yhteenvedossakin tekeminen nousee esiin eroja tuottavana käsitteenä pohtiessani vanhemmuuden tekemistä sukupuolten välisen symmetrian kontekstissa.

Tutkimustulokset vahvistavat myös jo teoreettisessa taustassa esittämäni ajatusta isyyden pienten tekojen muutosvoimasta. Kun pieniin huolenpidon rutiineihin liitetään isyyden muutoksen mahdollisuus, toistava ja ylläpitäväkin toiminta määrittynyt merkittäväksi toiminnaksi. Rutiininomaisen huolenpitotyön muutosvoimaiseksi toiminnaksi määrittäminen purkaa sukupuolten välistä valta-asetelmaa ylläpitävää binaarisiin oppositioihin tukeutuvaa ajattelua. Jaana Vuoren (2001, 85) mukaan länsimainen moderni ajattelu on voimakkaasti binaaristen oppositioiden järjestämää.

Binaariset oppositiot viittaavat asioiden lajitteluun vastakohtapareiksi. Vastakohtaparit ovat keskenään valtasuhteessa siten, että miehiseksi määrittyvä on normi ja siten ylempiarvoinen kuin naisiseksi määrittyvä. Myös toimintaa on ajateltu binaaristen oppositioiden kautta arvottamalla kasvuun ja muutokseen kytkeytyvää toimintaa korkeammalle kuin arkista pientä toimintaa (Honkasalo 2008, 208-209, 212-213).

Historiallisesti sukupuoli on ajattelumme binaaristen oppositioiden ohjauksessa voimakkaasti säädellyt miehen ja naisen suhdetta erilaisiin toiminnan lajeihin. Tästä näkökulmasta katsottuna on radikaalia löytää isien vanhemmuuden tekemisestä tarmokasta pieneen toimintaan tarttumista. Eeva Jokinen (2005, 156) liittyy muutoksen mahdollisuuden arkisen tekemisen tapaisuuksiin. Tutkimukseni arjen isät toteuttavat Jokisen teoretisointia rikkomalla samalla nais- ja miestapaisuuden rajoja tehdessään feminiinisiksi määrittyviä tehtäviä maskuliinisella otteella. Tällainen isyyden pienissä teoissa rakentuva muutos edistää arvioni mukaan paitsi sukupuolten välistä tasa-arvoa myös arjen isien lasten hyvinvointia.

Tekemisen käsite on osoittautunut oivalliseksi tutkimukselliseksi välineeksi myös kohdatessani tutkimukseni suurimman haasteen eli lasten tiedon käsittelemisen. Ensimmäisenä haasteenani on ollut lasten tietoon käsiksi pääseminen. Huomasin tekemisen käsitteen sopivan hyvin lapsinäkökulmaa tavoittelevan tutkimuksen lähtökohdaksi sen säilyttäessä tutkimuksen liitoksen konkretiaan. Lapsia haastatellessani nimittäin koin, että juuri konkretia toimi tienä lasten tietoon. Lasten olisi voinut olla hankala kertoa minulle, miten asiat heille merkityksellistyvät tai miltä ne heistä tuntuvat. Sitä vastoin tulkitsin heille olevan helppoa kuvailla minulle päivän kulkua tekemisen näkökulmasta.

Toisena haasteena on ollut lasten tiedon kohteleva; lasten tieto on hämmentänyt minua ja olen ollut epävarma miten minun tulisi lähestyä sitä. Nuorena aikuisena ja äitinä ajattelen vanhemmuutta tottuneesti aikuisen perspektiivistä. Se näyttää kuitenkin merkityksellistyvän lapsille hieman toisenlaisista lähtökohdista kuin minulle tai tutkimukseeni osallistuneille isille. Käsitellessäni lasten tietoa olen pitänyt mielessäni lasten toiseuden, ja pyrkinyt kohtaamaan lasten tietoa sitä ihmetellen. Ihmettely on vaatinut naiiviuden pelkojen sivuun siirtämisen, kun lasten tietoa ihmetellessäni tutkimukseni ratkaisevat tulokset tekemisen tavan merkityksestä ovat tulleet esiin

yllättävässä yksinkertaisuudessaan. Leena Valkonen (2006, 94) on tehnyt saman huomion raportoidessaan lasten vanhemmuuspuheesta; lapset puhuvat konkreettisesta huolenpitoon ja kodin ylläpitoon liittyvästä toiminnasta. Tutkimukseni perusteella näyttääkin siltä, että juuri lasten tiedon viitoittamaa tietä on syytä seurata, kun isien konkreettisilla teoilla on aineistoni valossa suurin merkitys isän ja pojan välisen suhteen kannalta.

Tekemisestä puhuminen oli helppoa paitsi lasten myös heidän isiensä kanssa. Kuten olen jo edelläkin maininnut, eivät kaikki isät olleet tottuneita puhumaan vanhemmuudestaan. He itsekkin kertoivat, ettei vanhemmuus ole asia, jota he erikseen pohtisivat tai josta he keskustelisivat tuttaviensa kanssa. Näenkin, että tekemisen käsitteellä voisi olla käyttöä käytännön lastensuojelun sosiaalityössä sen tuodessa konkretiaa esimerkiksi vanhemmuuden vastuun jakautumisen hahmottamiseen keskustelussa vanhempien kanssa. Johdannossa viitataan aiempaan tutkimukseen, jonka mukaan isät näyttäytyvät sosiaalityössä kaivattuina ja kannustusta tarvitsevina sen sijaan, että he olisivat äitien kanssa tasavertaisia vanhempia (Aalto & Mykkänen 2010, 63; Forsberg 1995, 132). Isien profiilin muotoutumiseen vaikuttavat paitsi isien vanhemmuuden tekeminen myös sosiaalityöntekijöiden sukupuolten vanhemmuuteen kohdistuvat odotukset ja käsitykset (Petrelius 2004, 69). Sosiaalityöntekijöiden tulisi tunnistaa isyyden tekemisen merkitys lasten kokemuksessa ja kohdata isää heidän vanhemmuuden tekemisensä merkityksellisyyttä korostaen. Isien vanhemmuuden subjektiviteetti on kirjaimellisesti kovan tekemisen takana, ja perhettä tukevien instituutioiden tulisi tukea isää sen saavuttamisessa samoin kuin ne tukevat äitejä.

Vanhemmuuden tekemiseen tulisi näkemykseni mukaan suhtautua sosiaalityössä sukupuolisensitiivisesti eli äitien ja isien kohtaamisen ja ammatillisen auttamisen sukupuolittuneisuutta reflektoiden. Tämä on edellytys sosiaalityön ammatillisissa käytännöissä vallitsevien eri sukupuolten vanhemmuuteen liitettyjen ”itsestäänselvyyksien” purkamiselle. Samoin kuin sukupuoli voidaan ymmärtää sosiaalisesti konstruoituna, voidaan näkemykseni mukaan vanhemmuuskin ymmärtää tällä tavalla suhteissa, vuorovaikutuksessa ja teoissa muodostuvana. Tällöin vanhemmuutta ei kuvailla vanhemman ominaisuuksia luettelemalla vaan tarkastelemalla vanhemman ja lapsen yhdessä olemisen kokonaisuutta.

Tutkimukseni liikkuu paljon tutkitulla alueella. Valitsemani isien ja poikien näkökulman yhdistelmä on kuitenkin tuore, mikä vaikuttaa tutkimukselleni asettuviin funktioihin. Tutkimuksessani tunnustelen tätä uutta näkökulmaa paikantaen mielenkiintoista ja koskematonta maaperää ja samalla avaten uusia uria keskustelulle perheiden muuttumiseen nivoutuvasta isyyden muuttumisesta. Metodologisesti koen tekeväni avausta siinä, että olen haastatellut isä-poika -pareja.

Kuten jo kappaleessa 7.3 esitän, katson arjen isyyden keskiöön nousevan manageroinnin tehtävän ansaitsevan tutkimuksellista huomiota. Kiinnostavaa olisi selvittää manageroinnin tehtävän jakamisen seurauksia. Omassa tutkimuksessanihan perheiden äitien panos rajautuu suurelta osin tutkimuksen ulkopuolelle, jolloin ei voida kuin arvuutella miten esimerkiksi tutkimukseni arjen isien perheessä managerointi jakautuu. Tutkimuksessani puhun vanhemmuuden symmetrisestä tekemisestä, jolloin oletan arjen isien vaimojen jakavan vanhemmuutta tasapuolisesti. Oletukseni voi olla väärä, jolloin arjen isyyteen liittyvää riittämättömyyden tunnetta ja ajanpuutetta selittäisi se, että nämä isät tekevät enemmän vanhemmuuden tekoja kuin vaimonsa. Olisikin mielenkiintoista selvittää, että mikäli managerointi jaettaisiin tosiasiallisesti tasan, tasoittuisivatko ajan puute ja riittämättömyyden tunne? Johtaisiko jakaminen vanhempien parempaan hyvinvointiin vai aiheuttaisiko arjen managerointi jaettunakin stressiä?

Jatkotutkimuksellisesti näen mielenkiintoisena myös ne näkökulmat, jotka olen rajannut oman tutkimukseni ulkopuolelle. Intersektionaalisuuden näkökulma korostaa vallan ja erojen huomiointia, ja sen kautta voisikin saada syvempää tietoa niistä tekijöistä, jotka vaikuttavat isyyden konkreettiseen tekemiseen muodostuviin eroihin. Tutkimukseni ulkopuolelle olen rajannut myös tyttöjen isyyskokemukset. Tämän rajauksen tekemisen koin välttämättömäksi, vaikkakin harmilliseksi, sillä se vei mukanaan mahdollisuuteni pohtia isyyskokemuksen sukupuolierityisyyttä.

Tärkeitä jatkotutkimuksellisia haasteita liitän sukupuolen ja isyyden tekemisen suhteeseen. Tutkimuksessani rakentuvaa isyyden ja sukupuolen välistä suhdetta kuvaa hyvin se, että tutkimukseeni osallistuneiden isien samankaltaisuudet liittyvät maskuliinisuuteen ja erot isyyden konkreettiseen tekemiseen. Vanhemmuuden erityisen sukupuolittuneena ja muuttumattomana osa-alueena nousi esiin isän ja pojan yhdessä tekeminen. Sitä vastoin historiallisesti isyyteen liitetty vanhemmuuden

auktoriteettiasema näytti murtuneen, ja tutkimukseni perusteella isät ja äidit jakavat tätä päätöksentekijän valta-asemaa. Vanhemmuuden käytäntöjen eriaikaisen muuttumisen paikantaminen osoittaa valitsemani kvalitatiivisen metodologian eksploratiivista vahvuutta kun tutkimukseni on onnistunut saamaan esiin mikrotasolla vanhemmuuden ilmiössä tapahtuneen muutoksen, jota ei vielä yleisesti makrotasolla nähdä. Vanhemmuuden eri osa-alueiden eriaikainen muuttuminen ja muutoksen suhde sukupuoleen olisikin potentiaalinen kvantitatiivisen survey-tutkimuksen aihe.

Sukupuolen ja vanhemmuuden tekemisen yhteenkietoutumista olisi antoisaa tarkastella myös sukupolven näkökulmasta: onko isovanhemmuus sukupuolittunutta ja millä tavoin? Entä onko uuden isyyden vanavedessä tullut uusi isoisyys? Niin aiemmassa suomalaisessa tutkimuksessa (esim. Innanen 2001 & Halme 2009) kuin omassakin tutkimuksessani isien tunteiden ilmaiseminen lapselle tulee esiin vanhemmuuden haastavana, tai vähintäänkin hämmentävänä, alueena. Olisi mielenkiintoista selvittää isoisien hellyyden osoittamisen käytäntöjä: salliiko sukupuolijärjestyksemme joustavammin isoisälle kuin isälle tunteiden ja hellyyden osoittamisen lapselle?

Sukupuolen tullessa esiin vanhemmuuden eri osa-alueilla tapahtuvan isyyden tekojen määrää määrittävänä tekijänä on sukupuolen ja vanhemmuuden tekemisen välille hahmoteltava jonkinlainen yhteys. Tutkimukseni perusteella katson tämän yhteyden olevan monimuotoinen enkä suora, kuten aiempi teoretisointi (esim. Connell 1995) on ehdottanut. Käytän esimerkkinä jo edelläkin esittelemääni hoivan ja maskuliinisuuden välistä hankausta, minkä katson vaikuttavan isien tekemän hoivatyön vähäisyyteen. Tutkimukseni isät raportoivat isyytensä muuttumisesta lapsen kasvamisen myötä, ja vain yksi heistä olikin jäänyt hoitamaan lasta kotiin vuorotteluvapaalle tämän vauvaiässä. Ylipäätään vaikuttaa siltä, että vanhemmuus on sukupuolittuneempaa lapsen ollessa pieni. Näin ollen isyyden tekemisellä ja sukupuolella on suhde, vaikkakaan miehen maskuliinisuuden ei voida katsoa väistämättä sanelevan isyyden tekemisen tapaa. Tutkimukseni puitteissa minulla ei kuitenkaan ole mahdollisuutta viedä eteenpäin hoivan tekemisen ja maskuliinisuuden suhteen pohdintaa. Haastatteleman lapset ovat kouluikäisiä, jolloin hoivan tekemisestä puhuminen esimerkin muodossa on perusteltua, mutta sen syvällisempään pohdintaan tutkimukseni ei anna mahdollisuutta. Nimeänkin hoivan ja maskuliinisuuden suhteen tarkastelemisen yhdeksi jatkotutkimukselliseksi haasteeksi. Hoiva on perhepoliittinen aihe, sillä se liittyy vanhempien perhevapaiden jakamisen käytäntöihin, ja olisi mielenkiintoista sekä tärkeää tarkastella tarkemmin niitä

tekijöitä, jotka vaikuttavat isien haluttomuuteen hoitaa lapsia kotona. Tekemisen idean kautta hoivan tekemisen erityinen sukupuolittuneisuus saattaisi tulla esiin vivahteikkaasti ja uudessa valossa.

Perhevapaiden jakamisen käytäntöjen lisäksi hoiva ja vanhemmuus ovat poliittisia aiheita diskurssissa, jossa lapsen kannalta paras kasvuympäristö johdetaan heteronormatiivisesta ydinperhekäsityksestä (Aalto & Mykkänen 2010, 20). Heteronormatiivisuus pohjaa ajatukseen toisiaan täydentävistä sukupuolista ja niihin kiinnittyvistä toisistaan eriytyneistä isän ja äidin rooleista (Huttunen 2001, 72). Tutkimukseni perusteella lapsen vanhemmuuskokemus rakentuu kuitenkin vanhemmuuden tekojen aktiivisen tekemisen kautta. Toissijaiseen asemaan jäävät vanhemmuuden tekijän mieheys tai naiseus sekä tekojen kiinnittyminen feminiinisyyteen tai maskuliinisuuteen.

Tutkimukseni esiintuoman heteronormatiivisuuden lisäksi vanhemmuuden tekojen ja lapsen vanhemmuuskokemuksen vuorovaikutuksellinen suhde on sosiaalityön tiedontuotannon ja käytäntöjen kannalta hyödyllinen tutkimustulos. Vanhemmuuden ymmärtäminen tekemisenä, ominaisuuksien sijaan, nostaa lapsen uudella tavalla esiin. Esimerkiksi vanhemman päihdeongelmaa voisi lähestyä tekemisen näkökulmasta ja kysyä, miten isän päihdeongelma vaikuttaa esimerkiksi hänen ja lapsen yhteiseen tekemiseen ja kodin työnjaon solidaarisuuteen? Tekemisen näkökulmasta päästään käsiksi niihin konkreettisiin vanhemmuuden tekoihin, joiden määrä ja laajuus ovat tutkimukseni mukaan pohjana lapsen ja vanhemman suhteessa vallitsevalle läsnäololle ja läheisyydelle.

LÄHTEET

Elektroniset lähteet:

Kelan www-sivut: ”Adoptiovanhempien tuet”

< <http://www.kela.fi/in/internet/suomi.nsf/NET/050302144548EH>> [Viittauspäivä 7.11.2011.]

Kelan tilastollinen vuosikirja 2008

<[http://www.kela.fi/it/kelasto/kelasto.nsf/alias/Vk_08_pdf/\\$File/Vk_08.pdf?OpenElement](http://www.kela.fi/it/kelasto/kelasto.nsf/alias/Vk_08_pdf/$File/Vk_08.pdf?OpenElement)> [Viittauspäivä 08.11.2010]

Kelan www-sivut: ”Lapsiperheen tuet”

<<http://www.kela.fi/in/internet/suomi.nsf/NET/110701111752EH?OpenDocument>> [Viittauspäivä 6.5.2011.]

Lastenhoidontukien saajat ja maksetut tuet

< http://raportit.kela.fi/ibi_apps/WFServlet?IBIF_ex=NIT113AL> [Viittauspäivä 08.11.2010.]

Väestöliiton www-sivut: ”Perhebarometri: miten lapsiperhe käyttää aikansa?”

< <http://www.vaestoliitto.fi/?x27375=1473132>>. [Viittauspäivä 1.2.2012.]

STM:n www-sivut: ”Perhevapaavalinnat ja perhevapaiden kustannukset. Sukupuolten välisen tasa-arvon jarruina työelämässä?”

<<http://pre20090115.stm.fi/hu1201675935181/passthru.pdf>> [Viittauspäivä 04.02.2012.]

Salmi Venla, Lehti Martti, Siren Reino, Kivivuori Janne & Aaltonen Mikko 2009:

Perheväkivalta Suomessa. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen verkkojulkaisuja 12/2009.

<www.optula.om.fi/45823.htm> [Viittauspäivä 7.11.2011.]

Kirjalliset lähteet:

Aalto, Ilana 2004: Kerrottu isyys. Kahden sukupolven miesten isyyuskertomuksia. TANE-julkaisuja 6.

Aalto, Ilana & Kolehmainen, Jani (toim.) 2004: Isäkirja. Vastapaino, Tampere.

Aalto, Ilana & Mykkänen, Johanna 2010: Isyyden ihanteet, arki ja kokemukset. Raportti isyyden tutkimuksesta Suomessa. Nuorisotutkimusverkosto. Verkkojulkaisusarja. Verkkojulkaisuja 34/2010.

Aaltola, Juhani & Valli, Raine (toim.) 2010: Ikkunoita tutkimusmetodeihin. PS-kustannus, Juva.

Alanen, Leena 1992: Modern Childhood? Exploring the ”child question” in sociology. Jyväskylän Yliopisto. Kirjapaino, Jyväskylä.

Alanen, Leena 2001: Explorations in Generational analysis. Teoksessa: Leena Alanen & Berry Mayall (toim.): Conceptualizing child-adult relations. Routledge, London.

Alasuutari, Maarit: Mikä rakentaa vuorovaikutusta lapsen haastattelussa? Teoksessa: Johanna Ruusuvaara & Liisa Tiittula (toim.) 2005: Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Vastapaino, Tampere.

Aunola, Kaisa 2005: Kasvatus ja vanhemmuus: Tutkimuksen traditiot ja haasteet. *Psykologia*, 40, 356–369.

Badinter, Elisabeth 1992: *XY de l'identité masculine*. Éditions Odile Jacob, Paris.

Barnett, Rosalind & Baruch, Grace K. 1987: Determinants of Fathers' Participation in Family Work. *Journal of Marriage & Family*. 49(1).

Baumrind, Diana 1966: Effects of Authoritative Parental Control on Child Behavior. *Child Development*. 37(4). 887-907.

Beasley, Chris 2009: *Gender & Sexuality. Critical Theories, Critical Thinkers*. Sage Publications, Lontoo.

Björnberg, Ulla 1992 : Parenting in transition. An introduction and summary. Teoksessa Ulla Björnberg (toim.): European parents in the 1990s. Contradictions and comparisons. Transaction, New Brunswick. 1–44.

Bowlby, John 1957: Lasten hoivan ja hellyyden tarve. Maailman terveystieteiden mietinnöstä *Maternal Care and Mental Health* (1953). WSOY, Porvoo.

Brandth, Berit & Evande, Elin 1998: Masculinity and childcare: the reconstruction of fathering. *The Sociological Review*. Volume 46 (2). 293-313.

Butler, Judith 2006: *Hankala sukupuoli*. Gaudeamus, Helsinki.

Connell, R. W. 1995: *Masculinities*. Polity Press, Cambridge.

Crossley, Nick 2001: *The Social Body. Habit, Identity and Desire*. Sage, Lontoo.

Doucet, Andrea 2009: Can Men Mother – or is Mothering Essentially Female? *Transitions*. The Vanier Institute of the Family. Spring 2009. 1-5.

Ekenstam, Claes 2007: Klämda män: föreställningar om manlighet & omanlighet i det samtida Norden. Teoksessa: Øysten Gullvåg Holter (toim.) 2007: *Män i rörelse. Jämställdhet, förändring och social innovation i Norden*. Gidlunds förlag, Riga. 173-224.

Eskola, Jari & Vastamäki, Jaana 2001: Teemahaastattelu: opit ja opetukset. Teoksessa: Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.): *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1*. PS-kustannus, Jyväskylä. 24-42.

Faludi, Susan 1999: *Stiffed. The Betrayal of Modern Man*. Vintage, London.

Forsberg, Hannele 1995: Sosiaalitoimiston isä: kaivattu, toivoton ja uhkaava. Teoksessa: Leena Eräsaari, Raija Julkunen & Harriet Silius (toim.): Naiset yksityisen ja julkisen rajalla. Vastapaino, Tampere. 132-149.

Giorgi, Amedeo 2006: Introduction. Teoksessa: Amedeo Giorgi (toim.) 2006: Phenomenology and Psychological Research. Duquesne University Press, Pittsburgh. 6-30.

Goldstein, Joseph, Freud, Anna & Solnit, J. Albert 1973: Beyond the Best Interests of the Child. The Free Press, New York.

Grönfors, Martti 1982: Kvalitatiiviset kenttätutkimusmenetelmät. WSOY, Helsinki.

Haataja, Anita 2006: Pohjoismainen ansaitsija-hoivaajamalli. Ruotsin ja Suomen perhevapaajärjestelmän vertailu. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen selvityksiä 2006:43. Helsinki.

Halberstam, Judith 1998: Female Masculinity. Duke University Press, Durham-London.

Halme, Nina 2009: Isän ja leikki-ikäisen lapsen yhdessäolo. Yhdessäoloa, isänä toimimiseen liittyvää stressiä ja isän tyytyväisyyttä parisuhteessa kuvaavan rakenneyhtälömallin kehittäminen ja arviointi. Väitöskirja. Tampereen Yliopisto, Tampere.

Helavirta, Susanna 2007: Lasten tutkimushaastattelu. Metodologista hermistymistä, joustoa ja tasapainottelua. Yhteiskuntapolitiikka 2007 (6). 629-640.

Hirsjärvi, Sinikka (1995). Johdatus kasvatustieteeseen. WSOY, Helsinki.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2001: Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Yliopiston kirjapaino, Helsinki.

Holden, George, & Miller, Pamela 1999: Enduring and different: A meta-analysis of the similarity in parents' child rearing. Psychological Bulletin Volume 125, Issue 2. 223–254.

Holter, Øysten Gullvåg 2007: Inledning. Teoksessa: Øysten Gullvåg Holter (toim.): Män i rörelse. Jämställdhet, förändring och social innovation i Norden. Gidlunds förlag, Riga. 7-21.

Honkasalo, Marja Liisa 2008: Reikä sydämessä. Sairaus pohjoiskarjalaisessa maisemassa. Vastapaino, Tampere.

Huttunen, Jouko 1994: Isyys ja miehisuus: isä perhepsykologisessa tutkimuksessa. Teoksessa: Virkki Juha (toim.): Ydinperheestä yksilöllistyviin perheisiin. WSOY, Juva. 46-66.

Huttunen, Jouko 1999: Muuttunut ja muuttuva isyys. Teoksessa: Jokinen Arto (toim.): Mies ja muutos. Kriittisen miestutkimuksen teemoja. University Press, Tampere.

Huttunen, Jouko 2001: Isänä olemisen uudet suunnat. PS-kustannus, Juva.

Hyvönen, Ulf 1993: Om barns fadersbild. Väitöskirja. Umeå Universitet.

- Häggman, Kai 1994: Perheen vuosisata. Perheen ihanne ja sivistyneistön elämäntapa 1800-luvun Suomessa. Historiallisia tutkimuksia 179. Suomen historiallinen seura, Helsinki.
- James, Allison, Jenks, Chris & Prout, Alan 1998: *Theorizing Childhood*. Polity Press, Cornwall.
- Jokinen, Arto (toim.) 1999: *Mies ja muutos. Kriittisen miestutkimuksen teemoja*. University Press, Tampere.
- Jokinen, Eeva 2005: *Aikuisten arki*. Gaudeamus, Helsinki.
- Julkunen, Raija 2010: *Sukupuolen järjestyksen ja tasa-arvon paradoksit*. Vastapaino, Tampere.
- Kaartovaara, Leena & Sauli, Hannele 2000: *Suomalainen lapsi. Väestö 2000 (7)*. Tilastokeskus, Helsinki.
- Kalliala, Marjatta 1999: *Enkeliprinsessa ja itsari liukumäessä. Leikkikulttuuri ja yhteiskunnan muutos*. Gaudeamus, Helsinki.
- Kekäle, Jari 2007: *Postmoderni isyys ja uskonnollisuus. Tarinallinen näkökulma*. Väitöskirja. Joensuun yliopiston teologia julkaisuja, Joensuu.
- Kivijärvi, Saira, Rönkä, Anna & Hyväluoma, Riikka 2009: *Vanhemmuus arjessa: neuvottelua, hässäköintiä ja hassuttelua*. Teoksessa: Anna Kaisa Malinen & Tiina Lämsä: *Perhe-elämän paletti. Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa*. PS-kustannus, Jyväskylä. 47-68.
- Kolehmainen, Jani 2004: *Osallistuva isä – muuttunut mies?* Teoksessa: Ilana Aalto & Jani Kolehmainen (toim.): *Isäkirja*. Vastapaino, Keuruu. 89-108.
- Korhonen, Merja 1999: *Isyyden muutos. Keski-ikäisten miesten lapsuuskokemuksen ja oma vanhemmuus*. Joensuun yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja (39). Joensuun yliopistopaino, Joensuu.
- Kujala, Erkki 2003: *Sodan pojat. Sodanaikaisten pikkupoikien lapsuuskokemuksia isyyden näkökulmasta*. Väitöskirja. Jyväskylän Yliopisto, Jyväskylä.
- Kuosmanen, Paula 2008: *Ajallis-tilallinen queer-näkökulma lesboäitien ja naisparien perhesuhteisiin*. Teoksessa Eija Sevón & Marianne Notko (toim.): *Perhesuhteet puntarissa*. Gaudeamus, Helsinki. 131-152
- Kyrönlampi-Kylmänen, Taina 2007: *Arki lapsen kokemana - Eksistentiaalis-fenomenologinen haastattelututkimus*. Rovaniemi: Lapin yliopisto. Acta Universitatis Lapponiensis 111.
- Innanen, Mikko 2001: *Isyys ja äitiys nuorten kertomana - lukiolaisten tyttöjen ja poikien kirjoituksia*. Väitöskirja. Jyväskylän Yliopisto, Jyväskylä.
- Irigaray, Luce 1996: *Sukupuolieron etiikka*. Gaudeamus, Tampere.

Jallinoja, Riitta 1985: Johdatus perhesosiologiaan. WSOY, Porvoo.

James, Allison & James, L. Adrian 2004: *Constructing Childhood. Theory, Policy and Social Practice*. Palgrave Macmillan, London.

Jämsä, Juha 2010: Millaista on isänrakkaus? Teoksessa: Jämsä, Juha & Kalliomaa Susa (toim.): *Isyyden kielletyt tunteet*. Väestöliitto. VL-Markkinointi Oy, Vammala. 30-39.

Lamb, Michael, Pleck, Joseph, Charnov, Eric, and Levine, James 1987: A Biosocial Perspective on Paternal Behavior and Involvement. Teoksessa: Jane Lancaster, Jeanne Altmann, Alice Rossi, and Lonnie Sherrod (toim.): *Parenting Across the Lifespan: Bio-social Dimensions*. Aldine de Gruyter, New York. 111-142.

Laine, Timo 2010: Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa: Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.): *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2*. PS-kustannus, Juva. 28–45.

Lammi-Taskula, Johanna 2004a: Sukupuolijärjestelmä, vanhempainvapaat ja isät. Teoksessa: Ilana Aalto & Jani Kolehmainen (toim.): *Isäkirja*. Vastapaino, Keuruu. 167–192.

Lammi-Taskula, Johanna 2004b: Pienet lapset – isät perhevapaalla. Teoksessa: Johanna Lammi-Taskula & Minna Salmi (toim.): *Puhelin, mummo vai joustava työaika? Työn ja perheen yhdistämisen arkea*. Stakes. Gummerus Kirjapaino, Saarijärvi. 45-57.

Lammi-Taskula, Johanna & Salmi, Minna (toim.) 2004: *Puhelin, mummo vai joustava työaika? Työn ja perheen yhdistämisen arkea*. Stakes. Gummerus Kirjapaino, Saarijärvi.

Lammi-Taskula, Johanna & Bardy, Marjatta 2009: Vanhemmuuden ilot ja murheet. Teoksessa: Johanna Lammi-Taskula, Sakari Karvonen & Salme Ahlström (toim.): *Lapsiperheiden hyvinvointi*. Yliopiston kirjapaino, Helsinki. 60-69.

Lammi-Taskula, Johanna & Salmi, Minna 2009: Työ, perhe ja hyvinvointi. Teoksessa: Johanna Lammi-Taskula, Sakari Karvonen & Salme Ahlström (toim.): *Lapsiperheiden hyvinvointi*. Yliopiston kirjapaino, Helsinki. 38-49.

Lundberg, Shelly, McLanahan, Sara & Rose, Elaine: Child Gender and Father Involvement in fragile families. *Demography*. 44(1). 79-92.

Lupton, Deborah & Barclay, Lesley 1997: *Constructing Fatherhood. Discourses and Experiences*. Sage Publications, London.

Mayall, Berry & Zeiher, Helga (toim.) 2003: *Childhood in Generational Practice*. University of London: Social Science Research Unit.

Mc Mahon, Martha 1995: *Endering Motherhood: Identity and Self-Transformation in Women's Lives*. Guilford, New York.

Nätkin, Ritva 2003: Moninaiset perhemuodot ja lapsen hyvä. Teoksessa: Hannele Forsberg & Ritva Nätkin (toim.): *Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä*. Gaudeamus, Helsinki. 16-38.

Oulasmaa, Minna & Saloheimo, Anja 2010: Stereotyyppiset isäkuvat. Teoksessa: Jämsä, Juha & Kalliomaa, Susa (toim.): Isyyden kielletyt tunteet. Väestöliitto. VL-Markkinointi Oy, Vammala. 20-29.

Parke, Ross 2002: Fathers and families. Teoksessa: Marc H. Bornstein (toim.): Handbook of Parenting. Volume 3. Being and Becoming a Parent. National Institute of Child Health and Human Development, Hove. 27-74.

Perttula, Juha 1995: Kokemus psykologisena tutkimuskohteena. Johdatus fenomenologiseen psykologiaan. Suomen fenomenologinen instituutti, Tampere.

Petrelus, Päivi 2004: Naistapaiset hoivaettiset lähestymistavat sosiaalityössä. Teoksessa: Marjo Kuronen, Riitta Granfelt, Leo Nyqvist & Päivi Petrelus (toim.): Sukupuoli ja sosiaalityö. PS-kustannus, Juva. 47-76.

Plantin, Lars 2001: Mäns föräldraskap. Väitöskirja. Göteborgs universitet Göteborg.

Pulkkinen, Lea 2002: Mukavaa yhdessä. Sosiaalinen alkupääoma ja lapsen sosiaalinen kehitys. PS-kustannus, Keuruu.

Pääkkönen, Hannu 2007. Lasten ajankäyttö ja harrastukset. Teoksessa: Suomalainen lapsi 2007. Tilastokeskus. Edita Prima, Helsinki. 221-244.

Ritala-Koskinen, Aino 2001: Mikä on lapsen perhe? Tulkintoja lasten uusperhesuhteista. Väitöskirja. Tampereen Yliopisto. Väestöliitto, Helsinki.

Russell, Graeme & Russell, Alan 1987: Mother-Child and Father-Child Relationships in Middle Childhood. Child Development. Volume 58 (6). 1582-1611.

Ruusuvuori, Johanna, Nikander, Pirjo & Hyvärinen, Matti 2010: Haastattelun analyysin vaiheet. Teoksessa: Johanna Ruusuvuori, Pirjo Nikander & Matti Hyvärinen (toim.): Haastattelun analyysi. Vastapaino, Tampere. 9-38.

Ruusuvuori, Johanna & Tiittula, Liisa (toim.) 2005: Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Vastapaino, Tampere.

Salmi, Minna 2004: Työn ja perheen yhteensovittamisen kentät. Teoksessa: Minna Salmi & Johanna Lammi-Taskula (toim.): Puhelin, mummo vai joustava työaika? Työn ja perheen yhdistämisen arkea. Stakes. Gummerus Kirjapaino, Saarijärvi. 1-10.

Salmi, Minna, Lammi-Taskula, Johanna & Parrukoski Sanna 2009: Työ, perhe ja tasa-arvo. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuksia 2009:55. Yliopistopaino, Helsinki.

Scott, Jaqueline 2003: Children as Respondents. The Challenge for Quantitative Methods. Teoksessa: Christensen Pia & James Allison (toim.): Research with Children. Perspectives and Practices. RoutledgeFalmer, London.

Sherrod, Drury 1987: The Bonds of Men: Problems and Possibilities in Close Male Relationships. Teoksessa: H. Brod (toim.): The Making of Masculinities. The New Men's Studies. Allen & Unwin. 213-39.

- Silvén, Maarit & Kouvo, Anna: Onko läheisillä perhesuhteilla kauaskantoisia vaikutuksia lastemme elämään? Teoksessa: Anja Riitta Lahikainen, Raija-Leena Punamäki & Tuula Tamminen (toim.): Kulttuuri lapsen kasvattajana. WSOY, Helsinki. 98-116.
- Sinkkonen, Jari 1998: Yhdessä isän kanssa. WSOY, Helsinki.
- Sipilä, Jorma 1994: Miestutkimus – säröjä hegemonisessa maskuliinisuudessa. Teoksessa: Jorma Sipilä & Arto Tiihonen (toim.): Miestä rakennetaan, maskuliinisuuksia puretaan. Vastapaino, Tampere. 17-36.
- Smith, Dorothy E. 1988: *The Everyday World as Problematic. A feminist sociology.* Open University Press, Milton Keynes.
- Smith, Dorothy E. 1989: *Sociological theory. Methods of writing patriarchy.* Teoksessa: Ruth A. Wallace (toim.): *Feminism and sociological theory.* Sage Publications, Newbury Park, California. 36-64.
- Smith, A. Jonathan (toim.) 2006: *Qualitative Psychology. A Practical Guide to Research Methods.* Sage Publications, Lontoo.
- Starrels, Marjorie E. 1994: *Husbands' Involvement in Female Gender-Typed Household Chores.* *Sex Roles.* 31(7/8). 473-491.
- Strand, Teija & Autio, Minna 2010: *Kauniit naiset, urheilulliset miehet? Sukupuolen tekeminen nuorten menestystarinoissa.* *Kulutustutkimus. Nyt.* 2/2010. 35-50.
- Strandell, Harriet 2005: *Lapset, etiikka ja vaikea osallisuus.* Teoksessa: *Laadullisen sosiaalitutkimuksen eettiset kysymykset.* *Stakes. Työpapereita* 4. 31-37.
- Sulkunen, Irma 1987: *Naisten järjestäytyminen ja kaksijakoinen kansalaisuus.* Teoksessa: Risto Alapuro, Ilkka Smeds & Kerstin Stenius (toim.): *Kansa liikkeessä.* Kirjayhtymä, Helsinki. 157-175.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2009: *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi.* Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä.
- Valkonen, Leena 1995: *Kuka on minun vanhempani? Perhehoitonuorten vanhempisuhteet.* *Tutkimuksia* 52, *Stakes.* Gummerus Kirjapaino Oy, Saarijärvi.
- Valkonen, Leena 2006: *Millainen on hyvä äiti tai isä? Viides- ja kuudesluokkalaisten lasten vanhemmuuskäsitykset.* Jyväskylä University Printing House, Jyväskylä.
- Vuori, Jaana 2001: *Äidit, isät ja ammattilaiset. Sukupuoli, toisto ja muunnelmat asiantuntijoiden kirjoituksissa.* Väitöskirja. Tampereen Yliopisto, Tampere.
- Vuori, Jaana 2004: *Isyyden mallit ja isien valinnat.* Teoksessa: Aalto Ilana & Kolehmainen Jani (toim.): *Isäkirja.* Vastapaino, Keuruu. 29-64.
- Yesilova, Katja 2009: *Ydinperheen politiikka.* Gaudeamus, Helsinki.

Yeung, Jean W., Sandberg John F., Davis-Kean Pamela E. & Hofferth Sandra L. 2001: Children's Time With Fathers in Intact Families. *Journal of Marriage & Family*. 63(1). 136-154.

Åström, Lissie 1990: *Fäder och Söner. Bland svenska män i tre generationer*. Carlssons, Helsingborg.

Liite 1. Kysymyslista lapsille

Taustatiedot

Ikä, perhetilanne

Isyyden tekeminen

Mitä päivässäsi tapahtuu kun on koulupäivä?

- Kerro aamutoimistasi. Kuka herättää sinut? Miten menet kouluun? Huolehtiiko joku, että olet ajoissa koulussa?
- Kerro läksyjen tekemisestä. Tarvitsetko aikuisen apua? Kuka auttaa? Kuka varmistaa, että olet tehnyt ne?
- Jos keksit tehdä koulun jälkeen jotain mitä ei ole suunniteltu aikaisemmin ja tarvitset vanhemmalta luvan, keneltä pyydät sen? (esimerkiksi menee kaverin luokse)
- Mitä teet illalla ennen nukkumaanmenoa? Onko jotain mitä teet erityisesti isän kanssa?
- Kerro iltatoimistasi. Kuka päättää monelta menet nukkumaan?

Mitä päivässäsi tapahtuu kun ei ole koulupäivä?

Onko kotona erilaista kun isä on jossain poissa tai kun on kahdestaan isän kanssa kotona?

Vietättekö isän kanssa aikaa kahdestaan? Mitä silloin teette? Mikä isän kanssa vietetyssä ajassa on mukavinta?

Onko sinulla harrastuksia? Miten kuljet niihin? Jos harrastuksessa tarvitaan varusteita, kuka huolehtii niistä?

Kenen kanssa ostat vaatteesi? Kuka pesee ne ja huoltaa ne? Kenen aloitteesta ostate sinulle uusia vaatteita?

Tietääkö isä mitä teet kun et ole kotona?

Tietääkö isä mitä mieltä olet asioista (esimerkiksi mikä koulussa on kivaa/tyhmää, kuka on lapsen hyvä ystävä)? Onko isä kiinnostunut sinun asioistasi?

Kerrotko mielelläsi isälle?

Kerro asioista, joista olette isän kanssa eri mieltä. Kerrotko isälle, että sinä ajattelet toisin kuin hän?

Kun onnistut jossakin, huomaako isä sen? Mitä isä sanoo ja tekee?

Kun isä päättää jotakin, ottaako hän sinun mielipiteesi huomioon?

Kun epäonnistut ja sinulla on paha mieli, huomaako isä sen? Mitä isä sanoo ja tekee?

Kun teet jotain kiellettyä tai jotain mistä isäsi ei pidä, mitä hän sanoo ja tekee?

Valvooko isä, että noudatat sovittuja sääntöjä?

Kun rikot jotain sääntöä, mitä isä sanoo?

Kun noudatat sääntöä, mitä isä sanoo?

Komentaako isä sinua? Miten hän tekee sen?

Onko isä huolissaan sinusta? Millaisiin asioihin isän huoli liittyy? Miltä isän huolissaan olo tuntuu?

Emotionaalinen suhde

Tunteeko isä kaverisi? Kerrotko isälle kavereistasi, tietääkö isä heistä?

Kun tulet iloiseksi jostain, esim. onnistut koulussa tai harrastuksessa, kenelle haluat kertoa ensin?

Miten isä reagoi kun sinä olet iloinen?

Kun sinulla on huoli tai olet surullinen, kenelle kerrot asiasta mieluiten?

Onko väliä missä olet kun kerrot huolesi? Onko helpompi puhua kun olet omassa huoneessa tai vaikka kun olet pihalla ja siinä samalla teet jotain?

Kertooko isä sinulle asioista, jotka tekevät hänet surulliseksi/huolestuneeksi/iloiseksi? Missä isä puhuu tällaisista asioista?

Millaisista asioista isä ilahtuu/suuttuu?

Mistä tiedät, että isä tykkää sinusta? Tekeekö tai sanooko isä jotain sellaista? Miten itse näytät isälle, että tykkäät hänestä?

Isyys ja maskuliinisuus

Kerro ajatuksistasi, että mitä haluat tehdä isona? Tietääkö isä ajatuksistasi? Mitä ajattelet hänen tuumaavan niistä?

Jos sinä tulet isäksi jonain päivänä, millainen isä tahtoisit olla?

Millaisia tehtäviä isän kuuluu tehdä? Mitä tehtäviä isän ei kuulu tehdä? Tekeekö isäsi jotain mitä hänelle isänä ei kuuluisi?

Jos mietit omaa isääsi ja muiden isiä, onko omassa isässä jotain erilaista? Tekeekö hän jotain eri tavoin kuin muut isät?

Liite 2. Kysymyslista isille

Taustatiedot

Ikä, lasten lukumäärä, koulutustaso, työn ala, perhetilanne, lapsen perhetilanne

Monesko tutkimukseen osallistuva lapsi on?

Millaiseen elämäntilanteeseen lapsi syntyi?

- Onko isän rooli ja osallisuus muuttuneet vauvuvuosista? Mitkä tekijät ovat vaikuttaneet muutokseen?
- Lapsen ollessa pieni, miten perhevapaat jaettiin?

Miten isyys on näkynyt miehen työelämässä, vapaa-ajassa? Onko omia harrastuksia?

Isyyden tekeminen

Arki lapsen kanssa vietetyn ajan näkökulmasta

- Miten paljon viettää arkena aikaa lapsen kanssa?
- Miten suuren osan ajasta tekee jotain yhdessä lapsen kanssa?
- Miten suuren osan ajasta on samanaikaisesti kotona lapsen kanssa?
- Lapsen aamu- ja iltatoimet
- Kun lapsi on sairaana, kuka jää kotiin hoitamaan? Kuka huolehtii ajanvarauksesta lääkärille ja vie lääkäriin?
- Kuka huolehtii lapsen puhtaudesta (peseytyminen, puhtaat vaatteet)?
- Onko lapsella oma kännykkä? Soitteleeko isä ja lapsi usein? Millaisista asioista?
- Onko kotona tietokone? Rajoitetaanko lapsen tietokoneen käyttöä ja millainen on isän rooli tässä?
- Isän rooli lapsen television katselun säätelijänä.
-

Miten kuvailee viikonloppua lapsen kanssa vietetyn ajan näkökulmasta?

- Miten paljon yhteistä aikaa viikonloppuisin?
- Miten suuri osa ajasta isä on saatavilla, miten suuri osa ajasta ollaan aktiivisesti yhdessä?
-

Isän rooli suhteessa lapsen koulunkäyntiin

- Lapsen päivässä on rytmi etenkin koulupäivinä. Osaako lapsi itse huolehtia rytmisissä pysymisestä vai tarvitseeko siinä apua? Millainen on isän rooli rytmisissä pysymisen huolehtijana?
- Huolehtiminen, että lapsi on ajoissa koulussa/harrastuksissa
- Yhteydenpito kouluun ja vanhempainiltoihin osallistuminen

Harrastaako lapsi jotain?

- Miten isä kuvailee suhdettaan lapsen harrastukseen?
- Onko mukana harjoituksissa? Kyyditseekö lasta sinne?

Miten paljon viettää aikaa lapsen kanssa kahdestaan?

- Mitä silloin tapahtuu?

Minkälaisia asioita tekee yhdessä lapsen kanssa? Jos lapsi leikkii, millaisia leikkejä leikkivät yhdessä? Millainen on isän rooli yhteisessä leikkimisessä/pelaamisessa?

Kotityöt

Miten kuvailisi kotitöiden hoitumista kotona?

Miten kotitöitä koordinoidaan/ jaetaan, miten syntyy aloite esimerkiksi siivoamiseen?

Onko isällä jotain erityisiä tehtäviä, joita muut eivät tee?

Onko kotitöitä minkä suhteen tuntee erityistä epävarmuutta tai varmuutta?

Osallistuvatko lapsi/lapset kotitöihin? Kuka koordinoi heidän osallistumisensa?

Emotionaalinen suhde

Miten kuvailisi suhdetta lapseen? Onko suhde muuttunut läheisyys-etäisyys asteikolla?

Minkälaiset asiat ovat vaikuttaneet suhteen ajoittaiseen lähentymiseen tai etääntymiseen?

Minkälaiset asiat ilostuttavat lasta? Entä minkälaiset asiat tekevät hänet surulliseksi?

Tunteeko isä lapsen kaverit?

Jos lapsella on huolia, kertooko hän niistä?

Jos on huolia, jakaako niitä lapsen kanssa?

Kiintymystään lapselle voi osoittaa monin erilaisin tavoin. Miten tekee sen? Entä miten lapsi osoittaa isälle kiintymystään?

Erimielisyydet lapsen kanssa. Miten selvittävät ne? Minkälaisista asioista ovat eri mieltä?

Miten kuvailisi tapaansa kontrolloida/rajoittaa lapsen toimintaa ja käyttäytymistä? Mikä tässä on haasteellista?

Kun asettaa lapselle rajoja, ovatko ne neuvoteltavia vai ehdottomia?

Isyys ja maskuliinisuus

Minkä kokee olevan vanhemmuudessa antoisaa? Mikä vanhemmuudessa on haasteellista?

Onko huolissaan lapsesta? Millaisiin asioihin huoli liittyy?

Miten miehen ja naisen toisiaan täydentävät roolit näkyvät vanhemmuudessa? Tuoko mieheys vanhemmuuteen jotain mitä äidin naiseus ei siihen tuo?

Oman lapsuuden isä. Oliko hän jollain lailla erityinen/erilainen isä (kuin esimerkiksi kavereiden isät)?

Oma lapsuuden isä miehenä.

Millainen isä suhteessa omaan isään? Entä mies?